

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
Επισκόπηση Νομολογίας ΔΕΕ – ΓΕΔΕΕ (Ιούνιος – Αύγουστος 2025)

I. ΘΕΣΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Επιμ.: Ευάγγελος Εκμεκτσόγλου

Δικαίωμα ακρόασης και δικαίωμα πρόσβασης στον φάκελο

Εν μέρει αναίρεση απόφασης του ΓΕΔΕΕ, δεδομένου ότι δεν εντοπίστηκαν σφάλματα στις ενέργειες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά την παροχή πρόσβασης στον φάκελο και σε δεδομένα του τελευταίου με σκοπό την καλύτερη υποστήριξη προσφυγής του προσφεύγοντος, μέλους του Κοινοβουλίου

αίτηση αναιρέσεως – θεσμικό δίκαιο – Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – διατάξεις που αφορούν τα έξοδα και τις αποζημιώσεις των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου – αποζημίωση βουλευτικής επικουρίας – ανάκτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών – άρθρο 41 παρ. 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – δικαίωμα ακρόασης – δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο – Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725 – προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων αυτών – άρθρο 9 – διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς εγκατεστημένους στην Ένωση αποδέκτες που δεν είναι θεσμικά και λοιπά όργανα της Ένωσης – άρθρο 26 του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΕ C-529/23 P, Κοινοβούλιο/TC, 03.07.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: Δ. Γρατσίας, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:521 – Αίτηση αναιρέσεως

Η αίτηση αναίρεσης στην παρούσα υπόθεση αφορά, μεταξύ άλλων, την ερμηνεία του Κανονισμού 2018/1725 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα ενωσιακά όργανα, καθώς και του άρθρου 41 του ΧΘΔ σχετικά με τα δικαιώματα ακρόασης και πρόσβασης στον φάκελο.

Ειδικότερα, το 2015, ο Α προσελήφθη ως κοινοβουλευτικός βοηθός του TC, μέλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και προσφεύγοντος στη δίκη ενώπιον του ΓΕΔΕΕ που εξέδωσε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Έναν χρόνο αργότερα, ο TC κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας του Α λόγω κλονισμού της σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσά τους από πιθανές, χωρίς προηγούμενη έγκριση, εξωτερικές δραστηριότητες του τελευταίου. Η καταγγελία έγινε δεκτή από το Κοινοβούλιο, ωστόσο ο Α προσέφυγε ενώπιον του ΓΕΔΕΕ με αίτημα την ακύρωση της απόφασης του Κοινοβουλίου. Πράγματι, το ΓΕΔΕΕ ακύρωσε την απόφαση αυτή το 2019, διότι διαπίστωσε ότι ο TC όχι απλώς είχε γνώση των εξωτερικών δραστηριοτήτων του Α, αλλά και τις είχε ενθαρρύνει περαιτέρω.

Βασικό στην απόφαση του ΓΕΔΕΕ, το Κοινοβούλιο κίνησε διαδικασία ανάκτησης αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών όσον αφορά τη βουλευτική επικουρία που παρέσχε ο Α στον TC. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, ο TC ζήτησε να του παρασχεθεί πρόσβαση στον φάκελο και σε ηλεκτρονική αλληλογραφία που αφορούσε την εργασία του Α. Εν τέλει, η παροχή πρόσβασης στα έγγραφα αυτά δεν έγινε δεκτή, ενώ το Κοινοβούλιο, κατά την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανάκτησης, εξέδωσε απόφαση και χρεωστικό σημείωμα με τα οποία διέταξε την ανάκτηση του ποσού των 78.838,21 ευρώ που είχε καταβληθεί στον TC, ποσό που μειώθηκε τελικά στα 50.754,54 ευρώ.

Ο TC άσκησε προσφυγή κατά της επίμαχης απόφασης και του χρεωστικού σημειώματος του Κοινοβουλίου ενώπιον του ΓΕΔΕΕ, ισχυριζόμενος, μεταξύ άλλων, ότι προσβλήθηκε το δικαίωμα ακρόασης και το δικαίωμα πρόσβασης σε φάκελο, σε συνδυασμό με την παραβίαση της υποχρέωσης αιτιολόγησης, σύμφωνα με το άρθρο 41 παρ. 2 του ΧΘΔ. Το ΓΕΔΕΕ, με την

αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, έκρινε ότι ο TC δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει αποτελεσματικά την προσφυγή του από τη στιγμή που το Κοινοβούλιο του ζητούσε να τοποθετηθεί επί στοιχείων που περιλαμβάνονταν στον φάκελο του Α, στον οποίο όμως δεν είχε πρόσβαση. Σαφώς, η παροχή πρόσβασης στα στοιχεία αυτά, σύμφωνα με το ΓεΔΕΕ, θα έπρεπε να γίνει κατόπιν της στάθμισης, αφενός, του συμφέροντος του Α να μην διαβιβασθούν σε τρίτους τα δεδομένα που τον αφορούν και, αφετέρου, του συμφέροντος του TC να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του λυσιτελώς στο πλαίσιο της κινηθείσας εις βάρος του διαδικασίας ανακτήσεως, στάθμιση που το Κοινοβούλιο δεν πραγματοποίησε. Συνεπώς, το ΓεΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Κοινοβούλιο δεν αιτιολόγησε επαρκώς την άρνηση χορήγησης των ζητηθέντων εγγράφων στον TC και ακύρωσε εν μέρει την επίμαχη απόφαση και το χρεωστικό σημείωμα.

Στο πλαίσιο αυτό, το Κοινοβούλιο άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αυτής του ΓεΔΕΕ, αμφισβητώντας επί της ουσίας την κρίση του επί των υποτιθέμενων διαδικαστικών παρατυπιών και των παραβιάσεων των δικαιωμάτων ακρόασης και πρόσβασης στον φάκελο ειδικότερα. Συγκεκριμένα, το Κοινοβούλιο υποστήριξε ότι η ερμηνεία στην οποία προέβη το ΓεΔΕΕ αναφορικά με τα δικαιώματα αυτά ήταν περισσότερο ευρεία σε σχέση με αυτό που πράγματι προβλέπεται στο άρθρο 41, παρ. 2, περ. α' και β', του ΧΘΔ. Από την πλευρά του, ο TC ανέφερε ότι ο λόγος που ζητήθηκε πρόσβαση στην προαναφερόμενη ηλεκτρονική αλληλογραφία ήταν οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης και ότι, σε κάθε περίπτωση, το Κοινοβούλιο δεν επεξήγησε τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ενώ παράλληλα δεν εξήγησε τους λόγους για τους οποίους η διατήρηση των ηλεκτρονικών επιστολών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα θα μπορούσε να είναι ασύμβατη με το καθεστώς που θέτει σε εφαρμογή ο Κανονισμός 2018/1725.

Επί της ουσίας, το ΔΕΕ, αφού επανέλαβε αρχικά ότι το άρθρο 41 του Χάρτη περιλαμβάνει τα δύο προαναφερόμενα δικαιώματα (τα οποία είναι διακριτά μεταξύ τους), δέχτηκε καταρχάς ότι σε περιπτώσεις όπως εν προκειμένω, κατά τις οποίες απαιτείται από μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να παρέχει εξηγήσεις σχετικά με έξοδα βουλευτικής επικουρίας, είναι πιθανό μέρος των αποδείξεων να βρίσκονται σε έγγραφα της κατοχής του Κοινοβουλίου. Ωστόσο, δεν μπορεί να απαιτείται από το Κοινοβούλιο να παρέχει πρόσβαση σε όλα τα σχετικά με την υπόθεση έγγραφα, αλλά εναπόκειται στον βουλευτή να προσδιορίσει ποια έγγραφα είναι κρίσιμα για την υπεράσπισή του, προκειμένου να έχει το Κοινοβούλιο στη συνέχεια τη δυνατότητα να τα εντοπίσει.

Στο διά ταύτα, ο TC είχε ζητήσει πρόσβαση σε ένα σύνολο ηλεκτρονικών μηνυμάτων του ίδιου την περίοδο 2015-2016, τα οποία όμως είχαν διαγραφεί σύμφωνα με την πολιτική αποθήκευσης των ηλεκτρονικών επιστολών του Κοινοβουλίου. Επομένως, σύμφωνα με το ΔΕΕ, το ΓεΔΕΕ έκρινε με πλάνη περί το δίκαιο ότι το Κοινοβούλιο έπρεπε να παράσχει στον TC πρόσβαση σε ανύπαρκτα στοιχεία ή σε στοιχεία τα οποία δεν υφίσταντο πλέον κατά τον χρόνο κινήσεως της διαδικασίας ανάκτησης. Εξάλλου, συνεχίζει το Δικαστήριο, η ρήξη στις σχέσεις ανάμεσα στον TC και τον Α δεν αποτελεί δικαιολογητικό λόγο προκειμένου να διατηρήσει τη σχετική αλληλογραφία για διάστημα μεγαλύτερο από αυτό που προβλέπεται στην πολιτική αποθήκευσης, κάτι που παράλληλα θα παραβίαζε και την ιδιωτικότητα των εμπλεκόμενων προσώπων.

Επιπλέον, ο Κανονισμός 2018/1725 περί προστασίας προσωπικών δεδομένων δεν αποτελεί εμπόδιο στην παροχή πρόσβασης στα κρίσιμα έγγραφα εκ μέρους του Κοινοβουλίου, καθώς η υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας του TC στο πλαίσιο της διαδικασίας ανάκτησης αχρεωστήτως κατατεθέντων ποσών αποτελεί «συγκεκριμένο σκοπό δημοσίου συμφέροντος», όπως απαιτεί ο εν λόγω Κανονισμός. Σύμφωνα με το ΔΕΕ, η αντίθετη επ' αυτού κρίση του ΓεΔΕΕ ήταν εσφαλμένη.

Τέλος, ο ατομικός φάκελος του Α, ως κοινοβουλευτικού βοηθού, θα μπορούσε να παρασχεθεί στον TC μόνο υπό αυστηρές προϋποθέσεις και, συγκεκριμένα, ήταν δυνατό να αναγνωσθεί μόνον στα γραφεία του Κοινοβουλίου ή από ασφαλές ηλεκτρονικό μέσο ή να διαβιβασθεί στο ΔΕΕ στο πλαίσιο προσφυγής κατά του βοηθού αυτού, σύμφωνα με το άρθρο 26 του Κώδικα

Υπηρεσιακής Κατάστασης. Εντούτοις, καμία από αυτές τις περιπτώσεις δεν έλαβε χώρα εν προκειμένω και, άρα, το ΓεΔΕΕ υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε ότι το Κοινοβούλιο δεν μπορούσε να επικαλεσθεί βασίμως το άρθρο αυτό.

Συνολικά, το ΔΕΕ αναίρεσε εν μέρει την ανααιρεσιβαλλόμενη απόφαση του ΓεΔΕΕ (σημεία 2 και 3 του διατακτικού της απόφασης). Το ΔΕΕ προέβη και στην εξέταση δύο λόγων που είχε προβάλει ο TC με την προσφυγή του στο ΓεΔΕΕ, καθώς έκρινε ότι ήταν ώριμοι προς εκδίκαση. Ως εκ τούτου, ο πρώτος λόγος προσφυγής που αφορούσε την υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης κατά παράβαση του άρθρου 41 παρ. 1 ΧΘΔ είχε ήδη απορριφθεί από το ΓεΔΕΕ και, επομένως, ενόψει της απουσίας αντανάιρεσης από τον προσφεύγοντα, το ΔΕΕ δεν άλλαξε κάτι στο σημείο αυτό.

Αναφορικά με τον δεύτερο λόγο προσφυγής, δηλαδή την παραβίαση των δικαιωμάτων ακρόασης και πρόσβασης στον φάκελο της υπόθεσης, το ΔΕΕ έκρινε ότι τέτοια παραβίαση δεν υπήρξε διότι, πρώτον, οι αιτήσεις που έκανε ο TC ήταν αόριστες, δεύτερον, πολλά από τα δεδομένα που ζητήθηκαν δεν υπήρχαν κατά την κίνηση της διαδικασίας ανάκτησης, και, τρίτον, η πρόσβαση στον φάκελο του Α απαγορευόταν από τον Κώδικα Υπηρεσιακής Κατάστασης.

Το ΔΕΕ ανέπεμψε την υπόθεση στο ΓεΔΕΕ προκειμένου να εξεταστούν οι υπόλοιποι λόγοι προσφυγής εκ νέου.

Δικαίωμα ακρόασης και υποχρέωση αιτιολόγησης των αποφάσεων της Επιτροπής

Απόρριψη αναίρεσης που κατέθεσε πρωτοβουλία πολιτών λόγω έλλειψης νομικών και διαδικαστικών ελαττωμάτων κατά τη διαμόρφωση τόσο των ενεργειών της Επιτροπής, όσο και της απόφασης του ΓεΔΕΕ

αίτηση αναίρεσεως – θεσμικό δίκαιο – Κανονισμός (ΕΕ) 211/2011 – ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών «Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe» – ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τους λόγους για τους οποίους δεν εγκρίθηκαν οι προτάσεις νομικών πράξεων που περιέχονται στην εν λόγω πρωτοβουλία πολιτών – υποχρέωση αιτιολόγησης

ΔΕΕ C-26/23 P, Minority SafePack - one million signatures for diversity in Europe/Επιτροπή, 05.06.2025, Τμήμα ένατο, Πρόεδρος: I. Jarukaitis, Εισηγητής: S. Rodin, Γεν. Εισαγγελέας: A.M. Collins, ECLI:EU:C:2025:407 – Αίτηση αναίρεσεως

Η διαφορά της διαδικασίας αναίρεσης εν προκειμένω προέκυψε όταν η Επιτροπή Πολιτών της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Πολιτών «Minority SafePack - ένα εκατομμύριο υπογραφές για τη διαφορετικότητα στην Ευρώπη» (στο εξής: Επιτροπή Πολιτών) κατέθεσε αίτηση εγγραφής προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει του άρθρου 11 παρ. 4 ΣΕΕ σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής προτάσεων από έναν ορισμένο αριθμό πολιτών προς την Επιτροπή για τη θέσπιση ενωσιακών νομικών πράξεων και του Κανονισμού 211/2011 σχετικά με την πρωτοβουλία πολιτών. Στόχος της πρωτοβουλίας ήταν η ενίσχυση της πολιτιστικής και γλωσσικής ποικιλομορφίας στην ΕΕ, μέσω της προστασίας εθνικών μειονοτήτων. Η σχετική αίτηση της πρωτοβουλίας περιλάμβανε 9 προτάσεις νομοθετικών πράξεων στις οποίες θα μπορούσε να προβεί η Επιτροπή προς υποστήριξη του παραπάνω σκοπού. Εν τέλει, παρά τη συγκέντρωση του απαραίτητου αριθμού υπογραφών, την παρουσίαση των προτάσεων της πρωτοβουλίας από την Επιτροπή Πολιτών σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής, αλλά και το ψήφισμα του Κοινοβουλίου που την καλούσε να πραγματοποιήσει τις προτάσεις που πρότείνει η πρωτοβουλία, η τελευταία αρνήθηκε να λάβει οποιαδήποτε σχετική δράση με ανακοίνωσή της το 2021.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή Πολιτών άσκησε προσφυγή ακύρωσης κατά της ανακοίνωσης αυτής ενώπιον του ΓεΔΕΕ, υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή παραβίασε την υποχρέωση αιτιολόγησης της απόφασής της καθώς και την αρχή της ίσης μεταχείρισης, δεδομένης της διαφορετικής μεταχείρισης της Επιτροπής σε άλλη, παρόμοια πρωτοβουλία. Το

ΓεΔΕΕ, στην απόφασή του (Τ-158/21, 09.11.2022), έκρινε ότι οι θεσμοί της ΕΕ είχαν ήδη αναλάβει αρκετές πρωτοβουλίες προκειμένου να επιδιώξουν τον σκοπό της προώθησης της πολιτιστικής και γλωσσικής διαφορετικότητας στην Ευρώπη και, άρα, δεν θα ήταν αναγκαία η δράση υπό την πρωτοβουλία Minority SafePack εν προκειμένω. Παράλληλα, το ΓεΔΕΕ θεώρησε ότι δεν ετίθετο ζήτημα σύγκρισης της εν λόγω πρωτοβουλίας με εκείνη που ανέφερε στους ισχυρισμούς της η Επιτροπή Πολιτών και, συνακόλουθα, απορρίφθηκε η προσφυγή της.

Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή Πολιτών άσκησε αναίρεση ενώπιον του ΔΕΕ κατά της παραπάνω απόφασης. Προς υποστήριξη της αναίρεσης, προέβαλε 9 αναιρετικούς λόγους. Με τον πρώτο, υποστήριξε ότι ο προσδιορισμός νέου εισηγητή στην υπόθεση παραβίαζε το άρθρο 47 παρ. 2 του ΧΘΔ περί δίκαιης εκδίκασης από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, δεδομένου ότι η απόφαση αυτή δεν αιτιολογήθηκε από τον Πρόεδρο του ΓεΔΕΕ, ενώ ο νέος εισηγητής δημιουργούσε αμφιβολίες για την ανεξαρτησία του. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η αντικατάσταση του εισηγητή έγινε με στόχο την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 3 του εσωτερικού κανονισμού του Δικαστηρίου, στόχος που εξάλλου περιλαμβάνεται και στο άρθρο 47 του ΧΘΔ. Περαιτέρω, το ΔΕΕ θεώρησε ότι η Επιτροπή Πολιτών δεν κατάφερε να θεμελιώσει επαρκείς αμφιβολίες για την ανεξαρτησία του νέου εισηγητή και, συνεπώς, απέρριψε τον πρώτο αναιρετικό λόγο.

Με τον δεύτερο λόγο, η Επιτροπή Πολιτών ισχυρίστηκε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 9 ΣΕΕ περί ίσης μεταχείρισης, κρίνοντας ότι πρωτοβουλίες πολιτών που βρίσκονταν σε παρόμοιες/συγκρίσιμες καταστάσεις δεν λάμβαναν την ίδια προσοχή από την Επιτροπή. Το Δικαστήριο απέρριψε και τον λόγο αυτό με μια ιδιαίτερα συνοπτική διατύπωση, καθώς θεώρησε ότι, πέρα από τον ισχυρισμό ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αιτιολόγησε την υποτιθέμενη διαφορετική μεταχείριση των πρωτοβουλιών, η αναιρεσείουσα δεν πρόβαλε άλλα περαιτέρω νομικά επιχειρήματα.

Ο τρίτος λόγος αναίρεσης σχετιζόταν με το γεγονός ότι το ΓεΔΕΕ δεν έλαβε υπόψιν την ευρεία διακριτική ευχέρεια και τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, δεδομένου ότι η πρωτοβουλία Minority SafePack δεν αφορούσε μόνο τους τομείς του πολιτισμού και της εκπαίδευσης, αλλά και άλλους τομείς ενωσιακής πολιτικής που έπρεπε να εξεταστούν¹. Το ΔΕΕ δεν εντόπισε κάποιο σφάλμα στην κρίση του ΓεΔΕΕ, διότι το άρθρο 15 παρ. 2 του Κανονισμού 2019/788 σχετικά με την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να αναφέρει όλες τις νομικές βάσεις που θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψιν, ενόψει μιας πρωτοβουλίας, αλλά απλώς να αιτιολογήσει την απόφασή της να μην πραγματοποιήσει τις σχετικές νομοθετικές προτάσεις. Συνεπώς, ο τρίτος λόγος απορρίφθηκε ως αβάσιμος.

Ως αβάσιμος απορρίφθηκε και ο τέταρτος λόγος αναίρεσης, σύμφωνα με τον οποίο το ΓεΔΕΕ προέβη σε ένα πρόδηλο σφάλμα εκτίμησης επιβάλλοντας επιπλέον προϋποθέσεις στην αναιρεσείουσα, προκειμένου να εντοπιστεί κάποιο ζήτημα στην κρίση της Επιτροπής. Το ΔΕΕ τόνισε ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή απολάμβανε μια ευρεία διακριτική ευχέρεια και, επομένως, μόνο πρόδηλα σφάλματα θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις αποφάσεις της, κάτι που δεν υπήρξε στην παρούσα υπόθεση.

Με τον επόμενο λόγο, η αναιρεσείουσα υποστήριξε ότι το ΓεΔΕΕ κατέληξε εσφαλμένα στο συμπέρασμα πως η Επιτροπή ενήργησε σωστά με το να κρίνει ότι δεν υπήρχε η ανάγκη υιοθέτησης επιπλέον νομοθετικών πράξεων για την πραγμάτωση των στόχων της κρίσιμης πρωτοβουλίας. Το ΔΕΕ αναφέρθηκε στα διάφορα έγγραφα που εξετάστηκαν εκ μέρους του ΓεΔΕΕ και θεωρήθηκαν ως επαρκή για την επίτευξη των σχετικών σκοπών, όπως, μεταξύ άλλων, η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων και το Σχέδιο Εργασίας 2019-2022 για τον Πολιτισμό, καθώς και διάφορες προτάσεις του Συμβουλίου περί της προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων σε διάφορους τομείς. Αντίστοιχα, δεν εντοπίστηκε καμία διαφορά ανάμεσα στο Κέντρο Γλωσσικής Ποικιλομορφίας που πρότεινε η πρωτοβουλία και το Ευρωπαϊκό Κέντρο

¹ Η αναιρεσείουσα ανέφερε μάλιστα διάφορα άρθρα της ΣΔΕΕ που θα μπορούσαν να αποτελέσουν νομικές βάσεις των προτάσεων της Επιτροπής, όπως, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 19, 165, 166 παρ. 4, 168, 169 και 173.

Σύγχρονων Γλωσσών του Συμβουλίου της Ευρώπης (European Centre for Modern Languages), κάτι που αποτέλεσε αντικείμενο του έκτου αναιρετικού λόγου. Συνακόλουθα, το ΔΕΕ έκρινε ότι τα παραπάνω έγγραφα μαζί με το Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών συμβάλλουν ήδη καθοριστικά στην επίτευξη των στόχων της πρωτοβουλίας.

Με τον έβδομο λόγο αναίρεσης, η αναιρεσείουσα ισχυρίστηκε ότι η κατανομή του βάρους απόδειξης που έγινε από το ΓεΔΕΕ ήταν εσφαλμένη. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Επιτροπή Πολιτών, ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία που της ζητήθηκαν βρίσκονταν εντός της σφαίρας επιρροής της Επιτροπής και, άρα, το βάρος απόδειξης έπρεπε να αφορά την τελευταία. Ωστόσο, το ΔΕΕ απέρριψε και αυτόν τον ισχυρισμό, θεωρώντας ότι η αναιρεσείουσα στην πραγματικότητα επεδίωκε την επαναξιολόγηση του σχετικού αποδεικτικού υλικού, κάτι που δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του ΔΕΕ στο πλαίσιο αναιρετικής διαδικασίας.

Ο προτελευταίος λόγος αμφισβητεί την κρίση του ΓεΔΕΕ όσον αφορά το γεγονός ότι η Επιτροπή εκπλήρωσε την υποχρέωσή της να αιτιολογήσει τις ενέργειές της σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 2 του Κανονισμού 2019/788. Όπως και παραπάνω, το ΔΕΕ απέρριψε τον συγκεκριμένο λόγο καθώς, στην πραγματικότητα, η αναιρεσείουσα επεδίωκε την εκ νέου εξέταση της υπόθεσης επί της ουσίας από το Δικαστήριο και όχι απλώς την αναζήτηση νομικών ελαττωμάτων, όπως προβλέπεται στην αναιρετική διαδικασία.

Τέλος, με τον ένατο λόγο υποστηρίχθηκε η ύπαρξη αντιφατικών σκέψεων και αιτιάσεων στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, δεδομένου ότι στην πράξη εξετάστηκαν περισσότερες νομικές βάσεις για τις αιτούμενες ενέργειες της πρωτοβουλίας σε σχέση με αυτές που παρέθετε η τελευταία. Ωστόσο, σύμφωνα με το ΔΕΕ, η εξέταση των εγγράφων που αναφέρθηκαν παραπάνω έγινε από το ΓεΔΕΕ με αποκλειστικό γνώμονα την προαγωγή της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας στον τομέα της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, ο οποίος ήταν ο βασικός στόχος της επίμαχης πρωτοβουλίας.

Συνεπώς, με την απόρριψη και του τελευταίου λόγου, το ΔΕΕ απέρριψε την εν λόγω αναίρεση στο σύνολό της.

Κράτος δικαίου και ανεξαρτησία των δικαστών

Είναι σύμφωνος με το δίκαιο της ΕΕ ο προσωρινός διορισμός δικαστών σε διαφορετικό τμήμα του Ανώτατου Δικαστηρίου της Πολωνίας από εκείνο που ασκούν τακτικά καθήκοντα, παρά την έλλειψη συγκατάθεσής τους και εφόσον πληρούνται ορισμένα κριτήρια νομιμότητας

προδικαστική παραπομπή – κράτος δικαίου – αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης – άρθρο 19, παρ. 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ – αρχές της ισοβιότητας και της ανεξαρτησίας των δικαστών – ορισμός δικαστή ανωτάτου δικαστηρίου, χωρίς τη συγκατάθεσή του, προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα για ορισμένο χρόνο σε άλλο τμήμα του δικαστηρίου αυτού – υπεροχή του δικαίου της Ένωσης – δημόσιες συμβάσεις – Οδηγία 2004/17/ΕΚ – διαδικασίες σύναψης συμβάσεων – εφαρμογή σε συμφωνία μεταβίβασης περιουσιακών δικαιωμάτων επί πιστοποιητικών προέλευσης πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας – Οδηγία 92/13/ΕΟΚ – άρθρο 2δ παρ. 1 – διαδικασίες προσφυγής στον τομέα της σύναψης δημοσίων συμβάσεων – ανενεργό της σύμβασης – αναθέτων φορέας ο οποίος ζητεί την ακύρωση σύμβασης συναφθείσας κατά παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων – κατάχρηση δικαιώματος – δεν υφίσταται

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 και C-493/23, Daka, 01.08.2025, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος (Εισηγήτρια): Κ. Jürimäe, Γεν. Εισαγγελέας: Τ. Čapeta, ECLI:EU:C:2025:592 – Προδικαστική παραπομπή

Οι αιτήσεις προδικαστικής απόφασης υποβλήθηκαν στο πλαίσιο πέντε αναιρετικών διαδικασιών ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Πολωνίας, με μία από αυτές να έχει ως αντικείμενο, κατά βάση, την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου δημοσίων συμβάσεων. Κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των υποθέσεων αποτελεί το γεγονός ότι δύο δικαστές των τριμελών σχηματισμών στους οποίους ανατέθηκε η εκδίκαση των υποθέσεων προέρχονταν από

διαφορετικό τμήμα του δικαστηρίου (τμήμα εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφάλισης, ενώ οι κρίσιμες αιτήσεις αναίρεσης ανήκαν στην αρμοδιότητα του πολιτικού τμήματος). Ειδικότερα, επρόκειτο για μία προσωρινή ανάθεση καθηκόντων η οποία πραγματοποιήθηκε με διάταξη της προέδρου του πολιτικού τμήματος.

Το πολιτικό τμήμα του Ανώτατου Δικαστηρίου, δηλαδή το αιτούν δικαστήριο, διατηρούσε αμφιβολίες για το κατά πόσον ο εν λόγω προσωρινός διορισμός ήταν σύμφωνος με τις αρχές της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των δικαστών. Συγκεκριμένα, οι δικαστές του έτερου τμήματος δεν συγκατατέθηκαν ποτέ στην προσωρινή αυτή μετακίνηση, ενώ πάντα σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, η αντιμετώπιση των μεγάλων καθυστερήσεων και του φόρτου εργασίας του πολιτικού τμήματος δεν αιτιολογούν επαρκώς μια τέτοια απόφαση. Παράλληλα, οι σχετικοί δικαστές δεν είχαν κάποια ουσιαστική δυνατότητα προσφυγής κατά του διορισμού τους, ο φόρτος εργασίας τους διπλασιάστηκε, δεδομένου ότι δεν απαλλάχθηκαν από τις αρμοδιότητές τους από το τμήμα που προέρχονταν, και οι υποθέσεις που κλήθηκαν να εκδικάσουν ήταν εκτός του τομέα εξειδίκευσής τους. Τέλος, προγενέστερες διατάξεις της προέδρου του πολιτικού τμήματος είχαν ήδη κριθεί προβληματικές από τη σκοπιά του ενωσιακού δικαίου στην απόφαση *W.Ż.* (C-487/19, 06.10.2021).

Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το ΔΕΕ να διευκρινίσει αν το άρθρο 19 ΣΕΕ, παρ. 1, εδάφιο β', και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων είναι σύμφωνα με τους επίμαχους διορισμούς, καθώς και αν απαιτείται η παροχή πραγματικής προσφυγής στους διορισθέντες κατ' αυτόν τον τρόπο δικαστές.

Αφού το Δικαστήριο έκρινε ότι το αιτούν δικαστήριο και, ειδικότερα, οι τριμελείς δικαστικοί σχηματισμοί εντάσσονταν στην έννοια του «δικαστηρίου», κατά τη σημασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, και, συνεπώς, τα προδικαστικά ερωτήματα ήταν παραδεκτά, προχώρησε στην εξέτασή τους επί της ουσίας. Σε πρώτη φάση, το ΔΕΕ επανέλαβε ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, η απαίτηση περί δικαστικής ανεξαρτησίας περιλαμβάνει τόσο μία εξωτερική πτυχή, δηλαδή την αυτονομία του εκάστοτε δικαστικού οργάνου έναντι πρωτίστως της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, αλλά και έναντι τυχόν αθέμιτης επιρροής στο εσωτερικό του ίδιου του δικαστηρίου, όσο και μία εσωτερική πτυχή, δηλαδή τη διατήρηση της αμεροληψίας και των ίσων αποστάσεων απέναντι στους διάδικους. Στόχος των αρχών αυτών είναι η εξάλειψη οποιασδήποτε αμφιβολίας των πολιτών αναφορικά με την ουδετερότητα της σύνθεσης ενός δικαστηρίου που έχει συσταθεί νομίμως σύμφωνα με τις διατυπώσεις του άρθρου 47, εδάφιο β', του Χάρτη.

Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, το ΔΕΕ ανέφερε αρχικά ότι, γενικότερα, διατάξεις προσωρινού διορισμού δικαστών σε διαφορετικό δικαστικό τμήμα, όπως αυτές εν προκειμένω, είναι θεμιτό να προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός πως παλαιότερες διατάξεις της προέδρου του πολιτικού τμήματος είχαν κριθεί ως ασύμβατες με το άρθρο 19 ΣΕΕ δεν αρκεί από μόνο του προκειμένου να αμφισβητούνται οποιαδήποτε άλλα μέτρα λαμβάνονται από εκείνη. Εξάλλου, στη συγκεκριμένη περίπτωση επρόκειτο για μέτρα εσωτερικής οργάνωσης του δικαστηρίου και όχι για δικαστικές αποφάσεις που περατώνουν μία δικαστική διαδικασία και οι οποίες επηρεάζουν ευθέως τους διαδίκους, όπως ήταν το αντικείμενο της υπόθεσης *W.Ż.*

Επιπλέον, το ΔΕΕ προέβη σε μια παράθεση προϋποθέσεων που θα πρέπει να πληρούν οι κρίσιμες διατάξεις διορισμού. Έτσι, τα μέτρα που προβλέπουν τον προσωρινό διορισμό δικαστών σε άλλο τμήμα θα πρέπει να προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο του εκάστοτε κράτους μέλους, να εξυπηρετούν θεμιτούς λόγους, όπως η ορθή απονομή της δικαιοσύνης, να είναι αυστηρώς περιορισμένα από χρονική άποψη, χωρίς να τίθεται υπό αμφισβήτηση η τοποθέτηση των οικείων δικαστών στο τμήμα από το οποίο προέρχονται και χωρίς η μετακίνηση να συνεπάγεται την αφαίρεση από τους δικαστές αυτούς των υποθέσεων των οποίων έχουν επιληφθεί ούτε τον υποβιβασμό των εν λόγω δικαστών, και, τέλος, να μην στοχεύονται συγκεκριμένοι δικαστές. Προβαίνοντας στην υπαγωγή των παραπάνω προϋποθέσεων στις διατάξεις της παρούσας υπόθεσης, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι επίμαχες διατάξεις της προέδρου του πολιτικού τμήματος του Ανώτατου Δικαστηρίου της

Πολωνίας ήταν σύμφωνες με τα κριτήρια αυτά. Ταυτόχρονα, το ΔΕΕ θεώρησε ότι η έλλειψη προηγούμενης συγκατάθεσης των δικαστών στον διορισμό τους δεν αρκούσε από μόνη της για να τεθεί ζήτημα με τα άρθρα 19 ΣΕΕ και 47 του Χάρτη. Το ίδιο ισχύει και με την έλλειψη αποτελεσματικού ενδίκου βοηθήματος, αφού εξάλλου οι υποθέσεις των κύριων δικών αποτελούν ακριβώς απόδειξη ότι το εθνικό δίκαιο παρέχει στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να ελέγξει τη νομιμότητα της δικής του σύνθεσης.

Επομένως, συνολικά, το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται στον προσωρινό διορισμό δικαστών σε διαφορετικό τμήμα από εκείνο όπου ασκούν συνήθως τα καθήκοντά τους, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις νομιμότητας που διασφαλίζουν την τήρηση των αρχών της ανεξαρτησίας και αμεροληψίας των δικαστών.

II. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Επιμ.: Μαρία Σαπαρδάνη

Συμπράξεις

Το ΓεΔΕΕ ακυρώνει εν μέρει την απόφαση της Επιτροπής με την οποία διατάχθηκε επιτόπιος έλεγχος κατά της εταιρείας Compagnie générale des établissements Michelin για πιθανή συμμετοχή της σε αντια ανταγωνιστικές συμφωνίες και πρακτικές στην αγορά ελαστικών

ανταγωνισμός – συμπράξεις – διοικητική διαδικασία – απόφαση με την οποία διατάσσεται η διενέργεια ελέγχου – άρθρο 20 παρ. 4 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 – αντικείμενο και σκοπός του ελέγχου – υποχρέωση αιτιολόγησης – αρκούντως σοβαρές ενδείξεις – προστασία της ιδιωτικής ζωής – δικαστικός έλεγχος

ΓεΔΕΕ T-188/24, Compagnie générale des établissements Michelin/Επιτροπή, 09.07.2025, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος: Α. Μαρκουλλή, Εισηγήτρια: L. Spangsberg Grønfeldt, ECLI:EU:T:2025:686 – Προσφυγή ακυρώσεως

Στις 10 Ιανουαρίου 2024, η Επιτροπή, υποπευόμενη συντονισμό τιμών από τους κύριους κατασκευαστές ελαστικών εντός του ΕΟΧ, εξέδωσε απόφαση² με την οποία υποχρέωσε την Compagnie générale des établissements Michelin (εφεξής: Michelin), που δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων, στην κατασκευή και την πώληση ελαστικών για αυτοκίνητα και φορτηγά, να υποβληθεί σε επιτόπιο έλεγχο στο πλαίσιο αυτεπάγγελτης έρευνας, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 4 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου. Ο έλεγχος, που διεξήχθη μεταξύ Ιανουαρίου και Μαρτίου 2024, περιλάμβανε επίσκεψη σε γραφεία, συλλογή εξοπλισμού (φορητών υπολογιστών, κινητών τηλεφώνων, tablets και αποθηκευτικών μέσων), ακροάσεις με περισσότερα πρόσωπα και λήψη αντιγράφων του περιεχομένου του συλλεγέντος εξοπλισμού.

Η Michelin άσκησε προσφυγή κατά της ανωτέρω απόφασης δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, προβάλλοντας δύο βασικούς λόγους: πρώτον, παράβαση της υποχρέωσης αιτιολόγησης κατά το άρθρο 296 ΣΛΕΕ, και δεύτερον, προσβολή του θεμελιώδους δικαιώματος στο απαραβίαστο της κατοικίας και των επικοινωνιών της επιχείρησης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Υποστήριξε ότι η Επιτροπή δεν παρέσχε σαφή και ακριβή αιτιολογία και ότι η απόφαση με την οποία διατάχθηκε η υποβολή της σε έλεγχο οδηγούσε σε δυσανάλογη παρέμβαση.

Το ΓεΔΕΕ καταρχάς διευκρίνισε ότι η νομιμότητα της διεξαγωγής του ελέγχου τον οποίο διενήργησε η Επιτροπή προς εκτέλεση της επίμαχης απόφασης δεν αποτελεί αντικείμενο κρίσης στην παρούσα διαδικασία. Η επιχείρηση δεν μπορεί να επικαλείται τυχόν παρατυπίες κατά τη διεξαγωγή των διαδικασιών ελέγχου για να προσβάλει την ίδια την πράξη βάσει της οποίας η Επιτροπή προέβη στον έλεγχο αυτόν. Ωστόσο, έγινε δεκτό ότι η Michelin

². Απόφαση C(2024) 243 final της Επιτροπής (υπόθεση AT.40863 – Hoops).

επικαλέστηκε τον τρόπο διεξαγωγής του ελέγχου ως ένδειξη ασάφειας της απόφασης, και γι' αυτόν τον λόγο το ΓεΔΕΕ εξέτασε τα επιχειρήματά της υπό αυτό το πρίσμα.

Ως προς τον πρώτο λόγο ακύρωσης, το ΓεΔΕΕ υπενθύμισε ότι η απαιτούμενη από το άρθρο 296 ΣΛΕΕ αιτιολογία των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης πρέπει να είναι επαρκής και σαφής ώστε να επιτρέπει στην επιχείρηση να κατανοήσει τη φύση των υπό διερεύνηση υπονοιών και το εύρος της υποχρέωσης συνεργασίας. Ωστόσο, όπως προκύπτει και από το άρθρο 20 παρ. 4 του Κανονισμού 1/2003, στο στάδιο της έκδοσης απόφασης για τη διενέργεια ελέγχου δεν απαιτείται η Επιτροπή να έχει πλήρη στοιχεία, ούτε να οριοθετεί με ακρίβεια τη σχετική αγορά ή να προβαίνει σε ακριβή νομικό χαρακτηρισμό των εικαζόμενων παραβάσεων, ούτε να αναφέρει το ακριβές χρονικό διάστημα κατά το οποίο φέρονται να τελέστηκαν οι εν λόγω παραβάσεις. Η Επιτροπή βρίσκεται σε προκαταρκτικό στάδιο, με στόχο να επιβεβαιώσει ή να απορρίψει τις υποψίες της μέσω της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων που σχετίζονται με την εικαζόμενη παράβαση.

Δεδομένων τούτων, το ΓεΔΕΕ απέρριψε τις αιτιάσεις της Michelin ότι ορισμένες διατυπώσεις της Επιτροπής («και/ή», «ιδίως», «ακόμη και», «τουλάχιστον») καθιστούσαν την αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης ασαφής και ευρεία. Κρίθηκε ότι η χρήση των όρων αυτών δεν καθιστά ασαφές το αντικείμενο του ελέγχου, αλλά απλώς διευκολύνει την κατανόηση των πράξεων που καταλογίζονται στην προσφεύγουσα και επιτρέπει να περιγράψουν ενδεικτικά οι πιθανολογούμενες παραβάσεις, χωρίς να περιορίζονται σε εξαντλητική απαρίθμηση. Επιπλέον, συμβάλλουν στη σαφέστερη εικόνα των υπό διερεύνηση πρακτικών (ενδεικτικά: συντονισμός ο οποίος αφορά «ιδίως τις τιμές χονδρικής», ή ανταλλαγές εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών μεταξύ κατασκευαστών ελαστικών «ακόμη και μέσω δημοσίων διαύλων προσβάσιμων σε όλους»). Το ΓεΔΕΕ έκρινε επίσης ότι οι αναφορές της Επιτροπής σε υπόνοιες ότι ο εικαζόμενος συντονισμός «άρχισε τουλάχιστον» σε συγκεκριμένα χρονικά σημεία δεν συνεπάγονταν ασάφεια, αλλά αποτελούσαν ένδειξη προσπάθειας της Επιτροπής να προσδιοριστεί χρονικά η υπό διερεύνηση συμπεριφορά. Συνεπώς, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης επέτρεπε στην προσφεύγουσα, όπως απαιτεί το άρθρο 296 ΣΛΕΕ, να λάβει γνώση των λόγων που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 4 του Κανονισμού 1/2003, ανέφερε το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου κατά τρόπο επαρκή ώστε να προκύπτει ο δικαιολογημένος χαρακτήρας της σχεδιαζόμενης παρέμβασης στους χώρους της προσφεύγουσας και να της παρέχεται η δυνατότητα να αντιληφθεί την έκταση του καθήκοντος συνεργασίας που υπέχει και να προασπίσει παράλληλα τα δικαιώματά της.

Επομένως, ο πρώτος λόγος ακύρωσης απορρίφθηκε ως αβάσιμος.

Το ΓεΔΕΕ εξέτασε, στη συνέχεια, τον δεύτερο λόγο ακύρωσης, ήτοι τον ισχυρισμό περί παραβίασης του δικαιώματος στον σεβασμό της κατοικίας και των επικοινωνιών της προσφεύγουσας. Αρχικά, υπενθύμισε ότι ακόμη και ένα νομικό πρόσωπο μπορεί να επικαλεστεί το θεμελιώδες δικαίωμα του απαραβιάστου της κατοικίας, ως έκφανση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Η ανάγκη προστασίας από παρεμβάσεις της δημόσιας αρχής στην ιδιωτική σφαίρα δραστηριότητας ενός φυσικού ή νομικού προσώπου αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, ενώ το θεμελιώδες δικαίωμα του απαραβιάστου της κατοικίας κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη, κάθε περιορισμός της άσκησης του δικαιώματος αυτού πρέπει να προβλέπεται από νόμο, να σέβεται τον πυρήνα του δικαιώματος και να ανταποκρίνεται στην αρχή της αναλογικότητας.

Στην πράξη, όπως υπογραμμίζει το ΓεΔΕΕ, προκειμένου να μην προσβληθεί το θεμελιώδες δικαίωμα ενός νομικού προσώπου στον σεβασμό της κατοικίας και των επικοινωνιών του, το ανωτέρω σημαίνει ότι μια απόφαση διενέργειας ελέγχου πρέπει να αποσκοπεί στη συλλογή στοιχείων που κρίνονται απαραίτητα για να επαληθευτούν συγκεκριμένες πραγματικές και νομικές καταστάσεις ως προς τις οποίες η Επιτροπή διαθέτει ήδη στοιχεία ικανά να θεμελιώσουν εύλογες υπόνοιες παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού. Η ύπαρξη τέτοιων υπονοιών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη νόμιμη έκδοση απόφασης ελέγχου δυνάμει

του άρθρου 20 παρ. 4 του Κανονισμού 1/2003. Περαιτέρω, καθόσον η αιτιολογία της απόφασης με την οποία διατάσσεται η διενέργεια ελέγχου οριοθετεί τις εξουσίες των ελεγκτικών οργάνων της Επιτροπής, η έρευνα μπορεί να αφορά μόνο τα έγγραφα που συναρτώνται προς το αντικείμενο του ελέγχου, όπως αυτό περιγράφεται στην απόφαση. Δεν είναι επιτρεπτή, επομένως, διατύπωση που διευρύνει το πεδίο ελέγχου πέραν των όσων απορρέουν από τις ενδείξεις τις οποίες έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή όταν εκδίδει την απόφαση.

Εξετάζοντας εν συνεχεία τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας σχετικά με τον αυθαίρετο ή αντίθετο στην αρχή της αναλογικότητας χαρακτήρα της προσβαλλομένης απόφασης, το ΓεΔΕΕ επισήμανε ότι δεν απαιτείται κατ' ανάγκη η απόφαση ελέγχου να αναφέρει εξαντλητικά όλες τις πληροφορίες που διαθέτει η Επιτροπή στο αρχικό στάδιο της έρευνας. Χρειάζεται να εξασφαλιστεί μια εύλογη ισορροπία μεταξύ της αποτελεσματικότητας της έρευνας και της προστασίας των δικαιωμάτων άμυνας της επιχείρησης. Συνεπώς, η Επιτροπή οφείλει να προσδιορίζει, με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια, το αντικείμενο της έρευνας και τα στοιχεία τα οποία πρέπει να αφορά ο έλεγχος, χωρίς ωστόσο να υποχρεούται να αποκαλύψει το σύνολο του αποδεικτικού υλικού που θεμελιώνει τις υπόνοιές της.

Το ΓεΔΕΕ τονίζει ότι, όταν μια επιχείρηση αμφισβητεί την επάρκεια των ενδείξεων που δικαιολογούν τη διενέργεια ελέγχου, εναπόκειται στο ίδιο να προβεί σε ουσιαστική εξέταση της βασιμότητάς τους. Η ύπαρξη πλήρους δικαστικού ελέγχου νομιμότητας, ο οποίος ασκείται εκ των υστέρων βάσει των στοιχείων που παρέσχε ο προσφεύγων, λειτουργεί ως εγγύηση έναντι της έλλειψης προηγούμενης δικαστικής εντολής και διασφαλίζει τον σεβασμό του δικαιώματος στο απαραβίαστο της κατοικίας. Σημειώνεται ότι, στο προκαταρκτικό στάδιο της έρευνας, οι ενδείξεις δεν απαιτείται να αποδεικνύουν πλήρως την παράβαση, αλλά αρκεί να καθιστούν την υπόνοια για πιθανολογούμενη παράβαση εύλογη. Το γεγονός ότι είναι δυνατή διαφορετική ερμηνεία των στοιχείων στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή δεν αναιρεί τον χαρακτηρισμό τους ως «αρκούντως σοβαρών ενδείξεων», εφόσον η ερμηνεία της Επιτροπής φαίνεται εύλογη. Επιπλέον, οι επιμέρους ενδείξεις που δημιουργούν υπόνοιες για την ύπαρξη παράβασης πρέπει να αξιολογούνται συνδυαστικά και μπορούν να αλληλοενισχύονται. Σε κάθε δε περίπτωση, στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, δηλαδή σε ένα στάδιο κατά το οποίο η Επιτροπή δεν έχει ακόμη διατυπώσει άποψη σχετικά με το αν η εικαζόμενη παράβαση υφίσταται πράγματι, η οικεία επιχείρηση απολαύει του τεκμηρίου αθωότητας. Εναπόκειται, επομένως, στην Επιτροπή να αποδείξει την ύπαρξη της παράβασης του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ.

Στην εξεταζόμενη υπόθεση, το ΓεΔΕΕ έκρινε ότι η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη αρκούντως σοβαρών ενδείξεων ότι οι κύριοι κατασκευαστές ελαστικών τους οποίους αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση συντόνισαν τις τιμές τους εντός του ΕΟΧ μόνο κατά τη διάρκεια του κύριου χρονικού διαστήματος, όχι όμως και κατά την προγενέστερη περίοδο. Ως εκ τούτου, η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώνεται κατά το μέρος που αφορά το διάστημα αυτό.

Τέλος, το ΓεΔΕΕ απέρριψε τον ισχυρισμό περί παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας. Επισήμανε ότι η επιλογή διενέργειας ελέγχου αντί άλλου ηπιότερου μέσου κρίθηκε εύλογη λόγω του ενδεχόμενου κινδύνου απόκρυψης ή καταστροφής αποδεικτικών στοιχείων, ενώ η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι υπήρχε λιγότερο επαχθές αλλά επαρκές μέτρο, ή ότι η απόφαση διενέργειας ελέγχου επέφερε υπέρμετρα επιζήμιες συνέπειες.

Συγκεντρώσεις

Το Δικαστήριο επιβεβαιώνει την έγκριση από την Επιτροπή της απόκτησης ορισμένων εγκαταστάσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της E.ON SE από την RWE AG

αίτηση αναιρέσεως – ανταγωνισμός – Κανονισμός (ΕΚ) 139/2004 – συγκεντρώσεις – αγορά παραγωγής και χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας – απόφαση με την οποία μια συγκέντρωση κηρύσσεται συμβατή προς την εσωτερική αγορά – προσφυγή ασκηθείσα από τρίτον – παραδεκτό – άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ – ενεργητική νομιμοποίηση

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-464/23 P, C-465/23 P, C-467/23 P, C-468/23 P και C-470/23 P, EVH/Επιτροπή, 26.06.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:478 – Αιτήσεις αναιρέσεως

ΔΕΕ C-466/23 P, Stadtwerke Hameln Weserbergland/Επιτροπή, 26.06.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:480 – Αίτηση αναιρέσεως

ΔΕΕ C-469/23 P, eins energie in sachsen/Επιτροπή, 26.06.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:481 – Αίτηση αναιρέσεως

ΔΕΕ C-484/23 P, Mainova/Επιτροπή, 26.06.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:482 – Αίτηση αναιρέσεως

ΔΕΕ C-485/23 P, enercity/Επιτροπή, 26.06.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:483 – Αίτηση αναιρέσεως

Το 2018, οι γερμανικές εταιρείες RWE και E.ON ανακοίνωσαν ότι επρόκειτο να προβούν σε μια σύνθετη ανταλλαγή στοιχείων ενεργητικού μέσω τριών πράξεων συγκέντρωσης. Μέσω της πρώτης πράξης, η RWE επιθυμεί να αποκτήσει τον αποκλειστικό έλεγχο ή τον από κοινού έλεγχο ορισμένων εγκαταστάσεων παραγωγής της E.ON. Η δεύτερη πράξη συνίσταται στην απόκτηση από την E.ON αποκλειστικού ελέγχου των δραστηριοτήτων διανομής και λιανικού εμπορίου, καθώς και ορισμένων εγκαταστάσεων παραγωγής της Innogy, εταιρείας την οποία ελέγχει η RWE. Τέλος, η τρίτη πράξη προβλέπει ότι η RWE θα αποκτήσει συμμετοχή ύψους 16,67 % στην E.ON. Η Επιτροπή ενέκρινε τις δύο πρώτες πράξεις συγκέντρωσης, κηρύσσοντάς τες συμβατές με την εσωτερική αγορά³. Η τρίτη πράξη συγκέντρωσης κοινοποιήθηκε στην Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Συμπράξεων της Γερμανίας, η οποία την ενέκρινε με απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2019⁴.

Διάφορες επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα (συνολικά έντεκα), γερμανικού δικαίου, οι οποίες παράγουν ηλεκτρική ενέργεια τόσο από συμβατικές όσο και από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και των οποίων οι εγκαταστάσεις παραγωγής βρίσκονται στη Γερμανία, προσέβαλαν τις δύο αποφάσεις έγκρισης της Επιτροπής ενώπιον του ΓεΔΕΕ. Στις 17 Μαΐου 2023, το ΓεΔΕΕ απέρριψε τις προσφυγές που αφορούσαν την πρώτη πράξη συγκέντρωσης (M.8871) για διάφορους λόγους⁵. Μεταξύ άλλων, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ορθώς η Επιτροπή είχε κρίνει ότι οι συγκεντρώσεις M.8870, M.8871 και B8-28/19 δεν ήταν συνιστώσες ενιαίας πράξης συγκέντρωσης, καθώς δεν πληρούνταν μία εκ των δύο προϋποθέσεων που απαιτούνται για τη διαπίστωση της ύπαρξης ενιαίας πράξης συγκέντρωσης σύμφωνα με τον Κανονισμό 139/2004, ήτοι η σχετική με το αποτέλεσμα προϋπόθεση. Επιπλέον, διαπίστωσε ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη κατά την εκτίμηση της συμβατότητας της συγκέντρωσης M.8871 με την εσωτερική αγορά.

Ακολούθως, στις 20 Δεκεμβρίου 2023, το ΓεΔΕΕ απέρριψε και τις προσφυγές κατά της δεύτερης πράξης συγκέντρωσης (M.8870) με παρόμοια επιχειρήματα⁶.

³. Απόφαση C(2019) 1711 final της Επιτροπής, της 26ης Φεβρουαρίου 2019, με την οποία μια συγκέντρωση κηρύσσεται συμβατή με την εσωτερική αγορά και με τη συμφωνία EOX (υπόθεση M.8871 – RWE/E.ON Assets (EE 2020, C 111, σ. 1)). Απόφαση C(2019) 6530 final, της 17ης Σεπτεμβρίου 2019, με την οποία μια συγκέντρωση κηρύσσεται συμβατή με την εσωτερική αγορά και με τη συμφωνία EOX (υπόθεση M.8870 – E.ON/Innogy) (EE 2020, C 379, σ. 16).

⁴. Υπόθεση B8-28/19.

⁵. ΓεΔΕΕ *EVH/Επιτροπή* (T-312/20), *Stadtwerke Leipzig/Επιτροπή* (T-313/20), *TEAG/Επιτροπή* (T-315/20) *EnergieVerbund Dresden/Επιτροπή* (T-317/20), *GGEW/Επιτροπή* (T-319/20).

⁶. ΓεΔΕΕ *EVH/Επιτροπή* (T-53/21), *Stadtwerke Leipzig/Επιτροπή* (T-55/21), *TEAG/Επιτροπή* (T-56/21), *Stadtwerke Hameln Weserbergland/Επιτροπή* (T-58/21), *eins energie in sachsen/Επιτροπή* (T-59/21), *Naturstrom/Επιτροπή* (T-

Ορισμένες από τις έντεκα επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα άσκησαν αιτήσεις αναίρεσης ενώπιον του Δικαστηρίου κατά των ως άνω αποφάσεων του ΓεΔΕΕ της 17ης Μαΐου 2023 και της 20ής Δεκεμβρίου 2023.

Με την απόφασή του στην υπόθεση *EVH/Επιτροπή*, το Δικαστήριο απέρριψε πέντε από τις εννέα αιτήσεις αναίρεσης που είχαν ασκηθεί κατά των αποφάσεων του ΓεΔΕΕ της 17ης Μαΐου 2023. Έτσι, όπως και το ΓεΔΕΕ, επικύρωσε την έγκριση που είχε χορηγήσει η Επιτροπή στην πρώτη πράξη συγκέντρωσης. Ειδικότερα, επιβεβαίωσε ότι η έννοια της «ενιαίας πράξης συγκέντρωσης» δεν έχει εφαρμογή όταν ανεξάρτητες επιχειρήσεις αποκτούν τον έλεγχο διαφορετικών εταιρειών-στόχων, όπως σε περίπτωση ανταλλαγής περιουσιακών στοιχείων. Αντίθετα, με τις αποφάσεις του στις υποθέσεις *Stadtwerke Hameln Weserbergland/Επιτροπή*, *eins energie in sachsen/Επιτροπή*, *Mainova/Επιτροπή* και *enercity/Επιτροπή*, το Δικαστήριο ακύρωσε τις αποφάσεις του ΓεΔΕΕ της 17ης Μαΐου 2023, με τις οποίες είχαν απορριφθεί αντίστοιχες προσφυγές επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα ως απαράδεκτες, επειδή θεωρήθηκε ότι οι εν λόγω δημοτικές επιχειρήσεις δεν αποδείκνυαν ότι επηρεάζονταν ατομικά από την έγκριση της πρώτης πράξης συγκέντρωσης από την Επιτροπή. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι οι συγκεκριμένες δημοτικές επιχειρήσεις είχαν επικαλεστεί ορισμένες σημαντικές συνέπειες της εν λόγω πράξης ως προς τη θέση τους στην αγορά, αλλά το ΓεΔΕΕ δεν είχε παράσχει επαρκή αιτιολογία από την οποία να προκύπτει εάν τα επιχειρήματα αυτά εξετάστηκαν και, εάν ναι, για ποιον λόγο απορρίφθηκαν. Μετά από αξιολόγηση των κρίσιμων επιχειρημάτων, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι επίμαχες δημοτικές επιχειρήσεις δεν απέδειξαν ότι η θέση τους στην αγορά επηρεάστηκε ουσιωδώς από τη σχετική πράξη συγκέντρωσης. Συνεπώς, δεν απέδειξαν ότι επηρεάζονται ατομικά από τη σχετική απόφαση έγκρισης της Επιτροπής. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο, όπως και το ΓεΔΕΕ, απέρριψε τις τέσσερις αιτήσεις αναίρεσης ως απαράδεκτες.

Οι αιτήσεις αναίρεσης που ασκήθηκαν κατά των αποφάσεων του ΓεΔΕΕ της 20ής Δεκεμβρίου 2023 σχετικά με την έγκριση από την Επιτροπή της δεύτερης πράξης συγκέντρωσης εκκρεμούν επί του παρόντος ενώπιον του Δικαστηρίου.

Κρατικές ενισχύσεις

Ασφάλεια δικαίου και γραμματική ερμηνεία των αποφάσεων της Επιτροπής

αίτηση αναίρεσης – κρατικές ενισχύσεις – άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ – φορολογικό καθεστώς – διατάξεις περί φόρου εταιριών οι οποίες επιτρέπουν στις εταιρείες με φορολογική έδρα στην Ισπανία την απόσβεση της υπεραξίας που προκύπτει από την απόκτηση μεριδίων στο κεφάλαιο εταιρειών με φορολογική έδρα εκτός του εν λόγω κράτους μέλους – αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τις οποίες οι διατάξεις αυτές χαρακτηρίζονται ως καθεστώς κρατικών ενισχύσεων και διατάσσεται η ανάκτηση των ενισχύσεων, εξαιρουμένων εκείνων που αφορούν άμεσες και έμμεσες συμμετοχές που αποκτήθηκαν πριν από μια ορισμένη ημερομηνία την οποία καθόρισε η Επιτροπή προς προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης – μεταγενέστερη απόφαση της Επιτροπής με την οποία διατάσσεται η ανάκτηση του συνόλου των ενισχύσεων που αφορούσαν έμμεσες συμμετοχές – ασφάλεια δικαίου

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-776/23 P έως C-780/23 P, Επιτροπή/Ισπανία (Participations indirectes), 26.06.2025, Τμήμα όγδοο, Πρόεδρος: S. Rodin, Εισηγητής: K. Λυκούργος, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2025:487 – Αιτήσεις αναίρεσης

Το 2001, όταν η Ισπανία τροποποίησε τη φορολογία εταιρειών της, προέβλεψε, μεταξύ άλλων, ότι οι ισπανικές εταιρείες που αποκτούν και διακρατούν αδιαλείπτως, για τουλάχιστον ένα έτος, άμεση ή έμμεση συμμετοχή τουλάχιστον 5% σε άλλη εταιρεία, μπορούν να εκπέσουν, υπό τη μορφή απόσβεσης από το φορολογητέο εισόδημά τους, τη χρηματοοικονομική υπεραξία που προκύπτει από τη συμμετοχή αυτήν. Τούτο, υπό τρεις προϋποθέσεις: α) ότι η

60/21), *EnergieVerbund Dresden/Επιτροπή* (T-61/21), *GGEW/Επιτροπή* (T-62/21), *Stadtwerke Frankfurt am Main/Επιτροπή* (T-63/21), *Mainova/Επιτροπή* (T-64/21), *enercity/Επιτροπή* (T-65/21).

άλλη εταιρεία έχει φορολογική έδρα στην αλλοδαπή, β) ότι υπόκειται εκεί σε αντίστοιχο φόρο, και γ) ότι αποκτά εισοδήματα εκ των οποίων το 85% προέρχεται από δραστηριότητες ασκούμενες εκτός Ισπανίας. Παρά το γεγονός ότι το 2006 η Επιτροπή είχε απαντήσει σε ερωτήσεις μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ότι το επίμαχο μέτρο δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση, εντούτοις το 2007 κίνησε την επίσημη διαδικασία έρευνας. Εν τέλει, διαπίστωσε ότι το επίμαχο μέτρο αποτελούσε παράνομη και μη συμβατή ενίσχυση και διέταξε την ανάκτησή των επίμαχων ποσών, πλην ορισμένων εξαιρέσεων τις οποίες προσδιόριζε ειδικά στις σχετικές αποφάσεις για λόγους δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

Το 2012, η Γενική Διεύθυνση Φορολογίας της Ισπανίας εξέδωσε μία δεσμευτική γνωμοδότηση, με την οποίαν ερμήνευσε τις σχετικές ισπανικές διατάξεις, διαπιστώνοντας ότι ισχύουν τόσο για τις άμεσες όσο και για τις έμμεσες συμμετοχές, γεγονός που είχε ιδιαίτερη σημασία προκειμένου να προσδιοριστούν τα ποσά που θα εξαιρούνταν από την υποχρέωση ανάκτησης. Συνεπώς, έπρεπε να γίνει δεκτό ότι οι δραστηριότητες στην αλλοδαπή μπορούσαν να ασκηθούν και από επιχειρησιακή μονάδα που ανήκει σε δεύτερου ή απώτερου επιπέδου θυγατρική μιας εταιρείας χαρτοφυλακίου. Η εν λόγω γνωμοδότηση είχε, μάλιστα, αναδρομική ισχύ. Κατόπιν τούτου, το 2013, η Επιτροπή κίνησε εκ νέου επίσημη διαδικασία έρευνας ως προς τις συνέπειες μιας τέτοιας ερμηνείας. Διαπίστωσε πως η εν λόγω γνωμοδότηση θέσπιζε, στην πραγματικότητα, νέα παράνομη και μη συμβατή ενίσχυση, καθώς οι αρχικές αποφάσεις της Επιτροπής αφορούσαν μόνο τις άμεσες συμμετοχές. Ως εκ τούτου, η γνωμοδότηση αυτή και η αναδρομική ισχύς της έθεταν εν αμφιβόλω την ανάκτηση των ενισχύσεων, καθώς και την πλήρη κατάργηση του καθεστώτος. Στη βάση αυτή, η Επιτροπή διέταξε τη μη εφαρμογή της νέας αυτής γνωμοδότησης και την ανάκτηση τυχόν νέων ενισχύσεων, και μάλιστα αυτή τη φορά χωρίς περιορισμό για λόγους δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (SA.35550/2014).

Η Ισπανία και διάφορες εταιρείες που είχαν ωφεληθεί από το καθεστώς προσέφυγαν στο ΓεΔΕΕ (T-826/14, T 12/15, T-158/15, T 258/15, T-253/15, T 256/15, T 260/15, T 252/15 και T 257/15). Στο μεταξύ, δημοσιεύθηκε η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *World Duty Free* (C-51/19 P) που αφορούσε την επιλεκτικότητα του εν λόγω καθεστώτος. Πλην όμως, το ΓεΔΕΕ ακύρωσε τις νεότερες αποφάσεις της Επιτροπής περί της ισπανικής γνωμοδότησης, κάνοντας δεκτούς τους ισχυρισμούς ότι η γνωμοδότηση δεν αποτελούσε νέα ενίσχυση και ότι η Επιτροπή παραβίαζε τις αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου. Η Επιτροπή άσκησε αιτήσεις αναιρέσεως κατά των παραπάνω αποφάσεων.

Η Επιτροπή ισχυρίστηκε αρχικά ότι το ΓεΔΕΕ είχε κρίνει εσφαλμένα ότι οι αρχικές αποφάσεις της αφορούσαν τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες συμμετοχές. Το ΔΕΕ επανέλαβε, αρχικά, ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου απαιτεί οι αποφάσεις της Επιτροπής, με τις οποίες διατάσσεται η ανάκτηση ενισχύσεων, να προσδιορίζουν με σαφή, ακριβή και προβλέψιμο τρόπο ποιες είναι οι ενισχύσεις που πρέπει να ανακτηθούν. Εν προκειμένω, οι αρχικές αποφάσεις της Επιτροπής όριζαν ότι οι εξαιρέσεις από το πεδίο της ανάκτησης αφορούσαν τόσο την απόκτηση άμεσων συμμετοχών, οι οποίες καλύπτουν τη συμμετοχή στο κεφάλαιο άλλης εταιρείας, όσο και την απόκτηση έμμεσων συμμετοχών, οι οποίες καλύπτουν τη συμμετοχή στο κεφάλαιο θυγατρικών εταιρειών που βρίσκονται σε δεύτερο ή απώτερο επίπεδο. Στη βάση αυτή, το ΔΕΕ συμφώνησε με το ΓεΔΕΕ ότι η ερμηνεία των εν λόγω αποφάσεων κατά τρόπο αντίθετο προς το σαφές γράμμα τους θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, καθώς και θα αντέβαινε στη γραμματική ερμηνεία μίας διάταξης.

Στο ίδιο πλαίσιο, το ΔΕΕ απέρριψε το επιχείρημα ότι η απόφαση της Επιτροπής έπρεπε να ερμηνευθεί όχι μόνο υπό το γράμμα της, αλλά και λαμβανομένης υπόψη της κοινοποίησης στην οποία είχε προβεί η Ισπανία. Περαιτέρω, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι, μεταξύ των σκοπών των κανόνων κρατικών ενισχύσεων είναι η προβλεψιμότητα των εννόμων σχέσεων, ως έκφανση της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Πολλώ δε μάλλον, όταν έχουν εκδοθεί περισσότερες αποφάσεις της Επιτροπής για το ίδιο φορολογικό καθεστώς. Συνεπώς, το ΓεΔΕΕ όφειλε πράγματι να αποφανθεί υπό το πρίσμα των γενικών αρχών του ενωσιακού δικαίου, μεταξύ των οποίων και η αρχή της ασφάλειας δικαίου, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξετάσει εξαντλητικά τους σκοπούς των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων.

Κατόπιν τούτου, το ΔΕΕ απέρριψε ως αλυσιτελή τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι το ΓεΔΕΕ είχε εσφαλμένα κρίνει ότι μία γνωμοδότηση δεν μπορούσε να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής ενός καθεστώτος ενισχύσεων, καθόσον είχε αποδειχθεί ότι το γράμμα των αρχικών αποφάσεων της Επιτροπής αφορούσε τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες συμμετοχές.

Εν συνεχεία, το ΔΕΕ παρατήρησε πως, βάσει της παραπάνω κρίσης του, η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που είχε αναπτυχθεί υπέρ ορισμένων δικαιούχων του καθεστώτος πρέπει να αφορά τόσο την απόκτηση άμεσων όσο και την απόκτηση έμμεσων συμμετοχών. Συνεπώς, ακόμη κι αν υποθεθεί ότι το ΓεΔΕΕ είχε σφάλει κατά την ερμηνεία ή εφαρμογή της παραπάνω αρχής, διαπιστώνοντας ότι οι δικαιούχοι του καθεστώτος μπορούσαν δικαιολογημένα να έχουν την πεποίθηση, βάσει των απαντήσεων της Επιτροπής επί των κοινοβουλευτικών ερωτήσεων, ότι το εν λόγω φορολογικό καθεστώς δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση, γεγονός παραμένει, πάντως, ότι η ίδια η Επιτροπή είχε διαπιστώσει τέτοια δικαιολογημένη εμπιστοσύνη με τις αρχικές της αποφάσεις, και μάλιστα ρητώς, τόσο για την απόκτηση άμεσων συμμετοχών όσο και για την απόκτηση έμμεσων συμμετοχών.

Στη βάση αυτή, το ΔΕΕ απέρριψε τους ισχυρισμούς της Επιτροπής και τις αιτήσεις αναιρέσεως στο σύνολό τους.

Αδικοιολόγητη άρνηση χορήγησης ενίσχυσης και δικαίωμα προσφυγής

προδικαστική παραπομπή – κρατικές ενισχύσεις – άρθρο 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ – καθεστώς ενισχύσεων που έχει εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή – στήριξη της οικονομίας στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 – άρνηση της αρμόδιας αρχής να χορηγήσει ενίσχυση – ένδικη προσφυγή με αίτημα να διαταχθεί από το επιληφθέν δικαστήριο η έκδοση ευμενούς διοικητικής πράξης ex nunc – παρέλευση της προθεσμίας για τη χορήγηση της ενίσχυσης κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας – χρόνος κατά τον οποίον η ενίσχυση θεωρείται ότι χορηγήθηκε – άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – δικαίωμα αποτελεσματικής ένδικης προσφυγής – Κανονισμός (ΕΚ) 2015/1589 – άρθρο 1 – υφιστάμενη ενίσχυση

ΔΕΕ C-653/23, Karaman, 03.07.2025, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος: K. Jürimäe, Εισηγητής: Z. Csehi, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2025:517 – Προδικαστική παραπομπή

Το 2020, η Επιτροπή ενέκρινε, βάσει του Προσωρινού Πλαισίου 2020 λόγω κορωνοϊού, ένα λετονικό καθεστώς, με σκοπό τη διασφάλιση των ροών κεφαλαίου κίνησης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία του κορωνοϊού (SA.59592/2020). Όρος του καθεστώτος ήταν ότι οι ενισχύσεις θα χορηγούνταν το αργότερο έως την 30ή Ιουνίου 2021 και εν τέλει έως την 30ή Ιουνίου 2022, κατόπιν έγκρισης παράτασης του καθεστώτος από την Επιτροπή (SA.100596/2021).

Η εταιρεία TOODE αιτήθηκε την υπαγωγή της στο καθεστώς, αλλά έλαβε αρνητική απάντηση, με την αιτιολογία ότι δεν πληρούσε μία εκ των προϋποθέσεων του. Η TOODE προσέφυγε στο πρωτοβάθμιο λετονικό δικαστήριο, το οποίο, όμως, απέρριψε την προσφυγή της. Εν συνεχεία, άσκησε έφεση ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού εφετείου, το οποίο είχε, κατά νόμο, την εξουσία να εκδώσει *ex nunc* ευμενή θετική πράξη υπέρ της. Παρότι θεώρησε βάσιμους ορισμένους ισχυρισμούς της TOODE, το εφετείο προβληματίστηκε σχετικά με το γεγονός ότι, κατά τον χρόνο συζήτησης της υπόθεσης, η προθεσμία για τη χορήγηση των ενισχύσεων είχε πλέον παρέλθει. Στο πλαίσιο αυτό, απέστειλε δύο προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ.

Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα τίθεται το ζήτημα εάν μία κρατική ενίσχυση πρέπει να θεωρηθεί ότι «χορηγήθηκε» κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε αδικαιολόγητα το δικαίωμα λήψης της ενίσχυσης σε ιδιώτη ο οποίος υπέβαλε σχετική αίτηση εντός της προβλεπόμενης για τη χορήγησή της προθεσμίας, όταν εκ των υστέρων, δηλαδή μετά την παρέλευση της εν λόγω προθεσμίας, διαπιστώνεται με δικαστική απόφαση ο παράνομος χαρακτήρας της άρνησης αυτής. Το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι οι ενισχύσεις «χορηγούνται» κατά τον χρόνο που η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία αναγνωρίζει στον

δικαιούχο το δικαίωμα λήψης των ενισχύσεων. Το καθοριστικό στοιχείο για να διαπιστωθεί το χρονικό σημείο χορήγησης μιας κρατικής ενίσχυσης στον δικαιούχο της είναι η απόκτηση βέβαιου δικαιώματος λήψης της ενίσχυσης και η αντίστοιχη δέσμευση του κράτους να τη χορηγήσει. Στη βάση αυτή, έκρινε ότι είναι καθήκον του αιτούντος δικαστηρίου να προσδιορίσει, βάσει του εθνικού και τηρουμένου του ενωσιακού δικαίου, το χρονικό σημείο κατά το οποίο η επίμαχη κρατική ενίσχυση πρέπει να θεωρηθεί ότι χορηγήθηκε. Ειδικότερα, οφείλει να προσδιορίσει αν το εθνικό δίκαιο επιτρέπει να γίνει δεκτό ότι το βέβαιο δικαίωμα λήψης της ενίσχυσης πρέπει να θεωρηθεί ότι αποκτήθηκε *ex tunc* από το χρονικό σημείο κατά το οποίο η αρμόδια αρχή όφειλε να ενεργήσει νομίμως. Δηλαδή, από την ημερομηνία κατά την οποία η αρχή αυτή εξέφρασε την αδικαιολόγητη άρνησή της, ή αν, αντιθέτως, το εθνικό δίκαιο μπορεί να ερμηνευθεί μόνον υπό την έννοια ότι η απορριπτική απόφαση της ως άνω αρχής, ακόμη και αν κριθεί παράνομη, δεν μπορεί να παράσχει αναδρομικά στην προσφεύγουσα βέβαιο δικαίωμα λήψης της ενίσχυσης. Στο σημείο αυτό, το ΔΕΕ παρατήρησε ότι, από τα στοιχεία που είχε αποστείλει το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει μάλλον η δεύτερη ερμηνεία. Για τον λόγο αυτόν, αναδιατύπωσε το πρώτο προδικαστικό ερώτημα και έκρινε ότι, κατ' ουσίαν, αφορά το εάν είναι αντίθετη στο άρθρο 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ, συνδυαστικά ερμηνευόμενο με το δικαίωμα προσφυγής (άρθρο 47 ΧΘΔΕΕ), εθνική ρύθμιση, η οποία έχει ως αποτέλεσμα μεμονωμένη ενίσχυση εμπίπτουσα σε καθεστώς κρατικών ενισχύσεων που έχει εγκριθεί από την Επιτροπή να μην μπορεί να θεωρηθεί ότι «χορηγήθηκε» κατά τον χρόνο που η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε αδικαιολόγητα να τη χορηγήσει σε ιδιώτη που υπέβαλε σχετική αίτηση εντός της προβλεπόμενης για τη χορήγησης της προθεσμίας, όταν, με δικαστική απόφαση, διαπιστώνεται ο παράνομος χαρακτήρας της άρνησης αυτής μετά την παρέλευση της εν λόγω προθεσμίας.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι μια τέτοια εθνική ρύθμιση δεν θα μπορούσε να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος προσφυγής υπέρ της TOODE, παρά την αναγνώριση με δικαστική απόφαση, κατόπιν πλήρους ελέγχου νομιμότητας, ότι πληρούσε αρχικώς όλες τις προϋποθέσεις για να μπορεί να λάβει την ενίσχυση αυτή εντός του χρονικού πλαισίου που καθορίζεται στο οικείο καθεστώς ενισχύσεων. Συνεπώς, και με δεδομένο ότι το άρθρο 47 ΧΘΔΕΕ έχει άμεσο αποτέλεσμα, μια τέτοια ρύθμιση θα έπρεπε να μείνει ανεφάρμοστη ως αντίθετη προς την εν λόγω διάταξη. Στην περίπτωση αυτή, ο χρόνος κατά τον οποίον η ενίσχυση θεωρείται ότι «χορηγήθηκε» πρέπει να αντιστοιχεί στον χρόνο κατά τον οποίον η αρμόδια αρχή απέρριψε αδικαιολόγητα την αίτηση της TOODE.

Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, κατόπιν αναδιατύπωσής του από το ΔΕΕ, έπειτα από την απάντηση που δόθηκε στο πρώτο, αφορούσε το εάν μια τέτοια κατάσταση χορηγεί «υφιστάμενη ενίσχυση» στην προσφεύγουσα. Το ΔΕΕ, αφού υπενθύμισε πως, εάν υπάρχει βέβαιο δικαίωμα λήψης της ενίσχυσης, δεν ενδιαφέρει η πραγματική μεταβίβαση των επίμαχων πόρων, διαπίστωσε ότι, εφόσον η κρατική ενίσχυση θεωρείται ότι χορηγήθηκε σε χρονικό σημείο κατά το οποίο ίσχυε η έγκριση της Επιτροπής, πρέπει να χαρακτηριστεί ως «εγκεκριμένη ενίσχυση» και, ως εκ τούτου, ως «υφιστάμενη ενίσχυση», ανεξαρτήτως του εάν καταβάλλεται μετά τη λήξη ισχύος του καθεστώτος ενισχύσεων που εγκρίθηκε από την Επιτροπή. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι μια τέτοια ερμηνεία δεν είναι δυνατό να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, καθώς για τη διάγνωση μιας τέτοιας νόθευσης κρίσιμο είναι το χρονικό σημείο κατά το οποίο χορηγείται στους δικαιούχους το βέβαιο δικαίωμα να λάβουν κρατική ενίσχυση. Με την καταβολή ενίσχυσης μετά τη λήξη ισχύος του οικείου καθεστώτος, η επιχείρηση περιέρχεται στην κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν εάν η αρμόδια αρχή είχε ενεργήσει νομίμως και, ως εκ τούτου, καθίσταται δυνατό ακριβώς να αποκατασταθεί η ανταγωνιστική ισορροπία στην αγορά.

Αναρμοδιότητα εθνικού δικαστηρίου για τον έλεγχο συμβατότητας

προδικαστική παραπομπή – περιβάλλον – προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – Οδηγία 2009/28/ΕΚ – άρθρο 3 – Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 – άρθρο 4 – εθνικά κίνητρα για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – καθεστώς ενίσχυσης – κρατικές ενισχύσεις

– άρθρο 108 ΣΛΕΕ – αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αποφαινεται επί της συμβατότητας μέτρων ενίσχυσης με την εσωτερική αγορά – απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα τη συμβατότητα ενός τέτοιου καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά – προσφυγή ασκηθείσα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου από δικαιούχο ενίσχυσης δυνάμει του καθεστώτος αυτού, με την οποία αμφισβητείται τρόπος εφαρμογής του εν λόγω καθεστώτος ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του – απαράδεκτο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως υποβληθείσας στο πλαίσιο της προσφυγής αυτής σχετικά με την ερμηνεία των συγκεκριμένων διατάξεων των εν λόγω Οδηγιών

ΔΕΕ C-514/23, Tiberis Holding, 01.08.2025, Τμήμα τέταρτο, Πρόεδρος (Εισηγητής): I. Jarukaitis, Γεν. Εισαγγελέας: Α. Ράντος, ECLI:EU:C:2025:597 – Προδικαστική παραπομπή

Η ιταλική εταιρεία Tiberis Holding εκμεταλλεύεται υδροηλεκτρικό σταθμό στον ποταμό Τίβερη. Στο πλαίσιο ενός καθεστώτος παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο είχε εγκριθεί από την Επιτροπή (SA.43756/2016), η Tiberis έλαβε, μεταξύ 2017-2021, κρατικές ενισχύσεις συνολικού ύψους 4.044.340,75 ευρώ από την ιταλική υπηρεσία διαχείρισης ενεργειακών υπηρεσιών (GSE). Πλην όμως, το 2022, η GSE ζήτησε την επιστροφή συνολικού ποσού 1.224.210,86 ευρώ. Η επιστροφή αυτή ζητήθηκε λόγω εφαρμογής ενός μηχανισμού αρνητικού κινήτρου που προβλεπόταν στο καθεστώς και βάσει του οποίου ήταν επιτρεπτή η μείωση της ενίσχυσης υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Η Tiberis προσέφυγε στο διοικητικό πρωτοδικείο του Λατίου και, κατόπιν απόρριψης της προσφυγής της, ενώπιον του ιταλικού Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την προσφυγή της ισχυρίστηκε ότι η GSE, θέτοντας σε εφαρμογή τον παραπάνω μηχανισμό, είχε παραβιάσει το άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/28 και το άρθρο 4 της Οδηγίας 2018/2001. Στο πλαίσιο της δίκης, το ιταλικό Συμβούλιο της Επικρατείας απέστειλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, με το οποίο έθεσε το ζήτημα του κατά πόσον αντιτίθεται στα παραπάνω άρθρα ο επίμαχος ιταλικός μηχανισμός.

Το ΔΕΕ παρατήρησε αρχικά ότι οι ενισχύσεις είχαν χορηγηθεί στο πλαίσιο εγκεκριμένου καθεστώτος. Επομένως, ελεγκτέο ήταν εν πρώτοις εάν, βάσει των συμπληρωματικών αλλά διακριτών ρόλων Επιτροπής και εθνικών δικαστηρίων, το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε δικαιοδοσία να ερμηνεύσει τα άρθρα 3 της Οδηγίας 2009/28 και 4 της Οδηγίας 2018/2001 στο πλαίσιο εφαρμογής του καθεστώτος. Συναφώς, επεσήμανε ότι, σε αντίθεση με τον έλεγχο τήρησης της διαδικασίας κοινοποίησης του άρθρου 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ, τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να αποφαινούνται επί της συμβατότητας μέτρων ή καθεστώτων κρατικών ενισχύσεων, εκτίμηση η οποία ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής υπό τον έλεγχο των ευρωπαϊκών δικαστηρίων.

Περαιτέρω, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι η διαδικασία του άρθρου 108 ΣΛΕΕ ουδέποτε πρέπει να καταλήγει σε αποτέλεσμα αντίθετο προς τις ειδικές διατάξεις της ΣΛΕΕ. Σε μια τέτοια περίπτωση, η ενίσχυση δεν μπορεί να κηρυχθεί συμβατή. Συγκεκριμένα, όταν οι τρόποι εφαρμογής ενός μέτρου ή καθεστώτος συνδέονται τόσο άρρηκτα με το αντικείμενο του μέτρου ή καθεστώτος ή με τη λειτουργία τους, ώστε να μην είναι δυνατόν να εκτιμηθούν μεμονωμένα, το αποτέλεσμά τους όσον αφορά τη συμβατότητα πρέπει κατ' ανάγκην να εκτιμάται μέσω της διαδικασίας του άρθρου 108 ΣΛΕΕ. Στις περιπτώσεις αυτές, η εκτίμηση των τρόπων εφαρμογής της ενίσχυσης εκφεύγει της αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων.

Εν προκειμένω, ο επίμαχος μηχανισμός αρνητικού κινήτρου που προβλέφθηκε στην απόφαση SA.43756/2016 καθόριζε εν τέλει το ποσό της ενίσχυσης που χορηγείται σε κάθε δικαιούχο. Λόγω του μηχανισμού αυτού, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, όσον αφορά τα έργα που ήταν εγγεγραμμένα σε ένα ειδικό μητρώο, το επίμαχο καθεστώς πληρούσε την προϋπόθεση της αναλογικότητας. Επομένως, ο τρόπος χορήγησης των ενισχύσεων, ο οποίος συνδεόταν άρρηκτα με τη λειτουργία του επίμαχου καθεστώτος, δεν ήταν δυνατόν να εκτιμηθεί ξεχωριστά από το καθεστώς αυτό. Άλλωστε, η Επιτροπή, προτού κρίνει το καθεστώς συμβατό, είχε ασφαλώς αξιολογήσει τη μη παραβίαση άλλων διατάξεων του ενωσιακού δικαίου, όπως είναι οι παραπάνω Οδηγίες. Το να επιτραπεί σε εθνικό δικαστήριο, στο πλαίσιο της εφαρμογής του επίμαχου καθεστώτος, να αποφανθεί και αυτό επί της νομιμότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου, θα ισοδυναμούσε, κατ' ουσίαν, με την απονομή στο δικαστήριο αυτό της

εξουσίας να υποκαταστήσει με τη δική του εκτίμηση την εκτίμηση στην οποία προέβη η Επιτροπή με την απόφαση SA.43756/2016 και, επομένως, με σφετερισμό των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της επί της συμβατότητας, καθώς και με παραβίαση της υποχρέωσης καλόπιστης συνεργασίας.

Επιπλέον, οποιαδήποτε τροποποίηση του επίμαχου μηχανισμού αρνητικού κινήτρου θα μπορούσε, λόγω ενδεχόμενης αύξησης της έντασης της ενίσχυσης που πιθανόν θα προέκυπτε εξ αυτής, να επηρεάσει την εκτίμηση της συμβατότητας του επίμαχου καθεστώτος, καθώς ο μηχανισμός αυτός συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του. Η Επιτροπή, εάν δεν υπήρχε ο μηχανισμός, ίσως θα έκρινε ότι το επίμαχο καθεστώς δεν είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και δεν θα το κήρυσσε συμβατό. Επομένως, μια τέτοια τροποποίηση θα συνιστούσε «τροποποίηση υφιστάμενης ενίσχυσης» και, ως εκ τούτου, «νέα ενίσχυση», για την οποία ισχύει η υποχρέωση κοινοποίησης κατά το άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει και για την περίπτωση που ο μηχανισμός αυτός δεν θα τροποποιούνταν *erga omnes*, αλλά μόνον υπέρ συγκεκριμένου δικαιούχου, όπως η Tiberis, καθώς μέτρο ενίσχυσης το οποίο τίθεται σε εφαρμογή σε ατομικό επίπεδο, χωρίς να εντάσσεται στο καθεστώς ενισχύσεων που κοινοποιήθηκε και εγκρίθηκε από την Επιτροπή, θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί «νέα ενίσχυση».

Στη βάση των ανωτέρω, το ΔΕΕ συμπέρανε ότι το ενωσιακό δίκαιο δεν επιτρέπει στο ιταλικό Συμβούλιο της Επικρατείας να εκτιμήσει εάν ο επίμαχος μηχανισμός αρνητικού κινήτρου είναι συμβατός με τις διατάξεις των άρθρων 3 της Οδηγίας 2009/28 και 4 της Οδηγίας 2018/2001, δεδομένου ότι ο μηχανισμός αυτός συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του επίμαχου καθεστώτος που είχε κριθεί συμβατό από την Επιτροπή.

Ενόψει των ανωτέρω, το ΔΕΕ απέρριψε το προδικαστικό ερώτημα ως απαράδεκτο.

III. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Επιμ.: Βασιλική-Ελένη Γκέκα

Εταιρική επωνυμία

Εθνικό σύστημα, που παρέχει στον δικαιούχο εταιρικής επωνυμίας το αποκλειστικό δικαίωμα να απαγορεύει τη χρήση ταυτόσημου ή παρόμοιου σημείου σε τρίτους, είναι συμβατό με την Οδηγία 2015/2436 και τα άρθρα 34 και 36 της ΣΛΕΕ

προδικαστική παραπομπή – σήματα – Οδηγία (ΕΕ) 2015/2436 – ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων – άρθρα 34 και 36 ΣΛΕΕ – εμπορική επωνυμία – εταιρική επωνυμία – εθνική νομοθεσία παρέχουσα στον δικαιούχο εταιρικής επωνυμίας αποκλειστικό δικαίωμα

ΔΕΕ C-365/24, Purefun Group, 10.07.2025, Τμήμα όγδοο, Πρόεδρος: S. Rodin, Εισηγήτρια: O. Spineanu-Matei, Γεν. Εισαγγελέας: D. Spielmann, ECLI:EU:C:2025:558 – Προδικαστική παραπομπή

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΔΕΕ), στην υπόθεση C-365/24, κλήθηκε να ερμηνεύσει την Οδηγία 2015/2436 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (εφεξής: Οδηγία 2015/2436), καθώς και τα άρθρα 34 και 36 της ΣΛΕΕ σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης υποβλήθηκε από το εφετείο της Στοκχόλμης, το οποίο δίκασε ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο διαφορών βιομηχανικής ιδιοκτησίας και εμπορικών διαφορών (εφεξής: αιτούν δικαστήριο), στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Purefun Group AB (εφεξής: Purefun) και της Doggy AB (εφεξής: Doggy) για προσβολή δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας.

Ειδικότερα, η σουηδική εταιρεία Doggy κατέχει την εταιρική επωνυμία «Doggy AB» και το λεκτικό σήμα «Doggy» καταχωρισμένο για ζωοτροφές (κλάση 31). Δραστηριοποιείται δε στον τομέα της παραγωγής και εμπορίας ζωοτροφών. Από την άλλη, η επίσης σουηδική

εταιρεία Purefun εμπορεύεται, διαδικτυακά, προϊόντα για σκύλους (τροφές, λιχουδιές), χρησιμοποιώντας το όνομα τομέα (domain name) «doggie.se» και το σημείο «DOGGIE» ως εμπορική επωνυμία.

Η Doggy άσκησε αγωγή κατά της Purefun, ζητώντας να απαγορευθεί η χρήση του σημείου «DOGGIE» στις συναλλαγές της Purefun και να της επιδικαστεί αποζημίωση. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκανε δεκτή την αγωγή, κρίνοντας ότι υπήρχε κίνδυνος σύγχυσης λόγω της ομοιότητας τόσο των προϊόντων όσο και της εταιρικής επωνυμίας και του σήματος της Doggy με το σημείο που χρησιμοποιούσε η Purefun.

Κατόπιν έφεσης της Purefun, η υπόθεση ήχθη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο διαπίστωσε ότι ανακύπτει ζήτημα ερμηνείας του ευρωπαϊκού δικαίου. Πιο συγκεκριμένα, η Σουηδία μετέφερε την Οδηγία 2015/2436 με τον νόμο περί σημάτων, ο οποίος αναγνωρίζει αποκλειστικά δικαιώματα στον δικαιούχο εταιρικής ή εμπορικής επωνυμίας. Ο νόμος απαγορεύει σε τρίτους να χρησιμοποιούν ταυτόσημο ή παρόμοιο σημείο για παρόμοια προϊόντα ή υπηρεσίες, εφόσον υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης. Επί αιτήσεως του δικαιούχου, το δικαστήριο δύναται να παύσει την προσβολή και να επιβάλλει χρηματική ποινή.

Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η σουηδική ρύθμιση, που παρέχει στον δικαιούχο εταιρικής επωνυμίας τη λεγόμενη «διασταυρούμενη προστασία», παρόμοια με εκείνη που ισχύει για τα σήματα, είναι συμβατή με την Οδηγία 2015/2436 και την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο έθεσε δύο ερωτήματα:

- Είναι συμβατή με την Οδηγία 2015/2436 και την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μια εθνική ρύθμιση που επιτρέπει στον δικαιούχο μιας προγενέστερης εταιρικής επωνυμίας να απαγορεύει τη χρήση μεταγενέστερου διακριτικού σημείου σε ολόκληρο τον τομέα δραστηριότητας για τον οποίο καταχωρίστηκε η επωνυμία, χωρίς να απαιτείται η επωνυμία αυτή να χρησιμοποιείται για τη διάκριση προϊόντων ή υπηρεσιών;
- Αν όχι, είναι σύμφωνο με την Οδηγία και το δίκαιο της Ένωσης το να μπορεί μια εταιρική επωνυμία, η οποία χρησιμοποιείται και ως διακριτικό σημείο για ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες, να εμποδίζει τη χρήση μεταγενέστερου διακριτικού σημείου και για προϊόντα ή υπηρεσίες που δεν εμπίπτουν σε εκείνα για τα οποία χρησιμοποιείται η επωνυμία;

Το ΔΕΕ προχώρησε σε αναδιατύπωση και συνένωση των προδικαστικών ερωτημάτων, εντοπίζοντας τον πυρήνα του ζητήματος στο κατά πόσον το σουηδικό σύστημα, το οποίο παρέχει στην εταιρική επωνυμία προστασία ανάλογη με τα σήματα, χωρίς, όμως, να απαιτεί αντίστοιχες προϋποθέσεις, είναι συμβατό με το δίκαιο της Ένωσης.

Καταρχάς, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά προστασία σήματος αλλά πρόκειται για ζήτημα εταιρικής επωνυμίας. Επομένως, η Οδηγία 2015/2436 δεν εφαρμόζεται και η υπόθεση πρέπει να κριθεί με βάση το πρωτογενές δίκαιο και, ειδικότερα, τις διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων.

Ως γνωστόν, το άρθρο 34 της ΣΛΕΕ προβλέπει ότι «οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος, απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών». Όμως, περιορισμοί που απορρέουν από την προστασία δικαιωμάτων βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, όπως η προστασία της εταιρικής επωνυμίας, μπορεί να δικαιολογούνται, εφόσον τηρούν την αρχή της αναλογικότητας.

Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες για το κατά πόσον είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης η, κατά την άποψή του, ευρύτερη προστασία που παρέχεται στην εταιρική επωνυμία έναντι των σημάτων, δεδομένου ότι για την επωνυμία δεν προβλέπονται αντίστοιχες κυρώσεις σε περίπτωση μη χρήσης ούτε απαιτείται ακριβής περιγραφή των καλυπτόμενων δραστηριοτήτων. Ωστόσο, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Σουηδικής Κυβέρνησης, το εθνικό δίκαιο προβλέπει, υπό προϋποθέσεις, απώλεια του δικαιώματος

εταιρικής επωνυμίας λόγω αχρησίας. Επιπλέον, ο δικαιούχος επωνυμίας οφείλει να περιγράψει με επαρκή ακρίβεια τις δραστηριότητες της επιχείρησης, ώστε οι τρίτοι να λάβουν γνώση σχετικά.

Συνεπώς, κατά το ΔΕΕ, η Οδηγία 2015/2436 και τα άρθρα 34 και 36 της ΣΛΕΕ δεν αντιτίθενται σε εθνικό σύστημα, που παρέχει στον δικαιούχο εταιρικής επωνυμίας το αποκλειστικό δικαίωμα να απαγορεύει σε τρίτους τη χρήση ταυτόσημου ή παρόμοιου σημείου (εμπορικής επωνυμίας ή domain name).

IV. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Επιμ.: Βασιλική-Ελένη Γκέκα

Υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά

Ο χρήστης υπηρεσιών πληρωμών στερείται του δικαιώματος επανόρθωσης επί μη εγκεκριμένων πράξεων, σε περίπτωση καθυστέρησης γνωστοποίησης που οφείλεται σε πρόθεση ή βαριά αμέλεια

προδικαστική παραπομπή – υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά – Οδηγία 2007/64/EK – άρθρο 56, παρ. 1, στοιχείο β' – υποχρέωση του χρήστη υπηρεσιών πληρωμών να ενημερώνει «αμελλητί» τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών για την απώλεια, κλοπή, υπεξαίρεση ή οποιαδήποτε μη εγκεκριμένη χρήση του μέσου πληρωμών – άρθρο 58 – γνωστοποίηση μη εγκεκριμένων πράξεων πληρωμών – επανόρθωση τέτοιας πράξης από τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών η οποία εξαρτάται από την υποχρέωση του χρήστη των εν λόγω υπηρεσιών να τη γνωστοποιήσει «αμελλητί [...] και το αργότερο έως 13 μήνες από την ημερομηνία χρέωσης» – άρθρα 60 και 61 – αντίστοιχες ευθύνες του παρόχου υπηρεσιών πληρωμών και του πληρωτή σε περίπτωση μη εγκεκριμένης πράξης πληρωμών – διαδοχή μη εγκεκριμένων πράξεων πληρωμών κατόπιν απώλειας, κλοπής, υπεξαίρεσης ή οποιασδήποτε μη εγκεκριμένης χρήσης μέσου πληρωμών – καθυστέρηση γνωστοποίησης η οποία δεν οφείλεται σε πρόθεση ή βαριά αμέλεια – έκταση του δικαιώματος επιστροφής χρηματικού ποσού

ΔΕΕ C-665/23, Veracash, 01.08.2025, Τμήμα τέταρτο, Πρόεδρος (Εισηγητής): I. Jarukaitis, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:598 – Προδικαστική παραπομπή

Στην υπόθεση C-665/23, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΔΕΕ) κλήθηκε να ερμηνεύσει τα άρθρα 56, 58, 60 και 61 της (προϊσχύουσας) Οδηγίας 2007/64/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Νοεμβρίου 2007, για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, την τροποποίηση των Οδηγιών 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK και 2006/48/EK, και την κατάργηση της Οδηγίας 97/5/EK (εφεξής: Οδηγία 2007/64/EK).

Η προδικαστική παραπομπή υποβλήθηκε από το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο της Γαλλίας (εφεξής: αιτούν δικαστήριο) και αφορούσε την έκταση των υποχρεώσεων και της ευθύνης του παρόχου και του χρήστη υπηρεσιών πληρωμής, σε περίπτωση μη εγκεκριμένων πράξεων πληρωμής.

Ειδικότερα, η Οδηγία 2007/64/EK προέβλεπε ότι ο χρήστης οφείλει να ειδοποιεί «αμελλητί» τον πάροχο για κάθε απώλεια, κλοπή, υπεξαίρεση του μέσου πληρωμών ή μη εγκεκριμένη χρήση του (άρθρο 56). Περαιτέρω, η επανόρθωση για μη εγκεκριμένες ή εσφαλμένες πράξεις πληρωμών παρέχεται μόνο εφόσον ο χρήστης τις γνωστοποιήσει «αμελλητί» στον πάροχο, και το αργότερο εντός 13 μηνών από την ημερομηνία χρέωσης (άρθρο 58). Κατά γενικό κανόνα, ο πάροχος ευθύνεται για τις μη εγκεκριμένες πράξεις (άρθρο 60), εκτός αν ο χρήστης ενήργησε με δόλο ή δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις που του ανατίθενται από την Οδηγία από πρόθεση ή βαριά αμέλεια (άρθρο 61). Ο γαλλικός νομισματικός και χρηματοπιστωτικός κώδικας μετέφερε, χωρίς σημαντικές διαφορές, στη γαλλική έννομη τάξη την ανωτέρω Οδηγία.

Εν προκειμένω, πάροχος υπηρεσιών πληρωμών ήταν η Veracash SAS, στην οποία το φυσικό πρόσωπο IL (χρήστης και πληρωτής) είχε καταθετικό λογαριασμό σε χρυσό. Στις 24.03.2017, η Veracash απέστειλε στη διεύθυνση του IL νέα κάρτα, την οποία, όπως ισχυρίζεται ο ίδιος,

ουδέποτε παρέλαβε. Μολαταύτα, για το διάστημα από 30.03.2017 έως 17.05.2017 πραγματοποιήθηκαν καθημερινές μη εγκεκριμένες αναλήψεις από τον λογαριασμό του.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΙΛ άσκησε αρχικά αγωγή, η οποία απορρίφθηκε εν μέρει, και στη συνέχεια έφεση, η οποία επίσης απορρίφθηκε, με την αιτιολογία ότι δεν είχε γνωστοποιήσει «αμελλητί» και «αμέσως» στην Veracash τις μη εγκεκριμένες πράξεις, αλλά μόλις στις 23.05.2017, δηλαδή σχεδόν δύο μήνες μετά την πρώτη ανάληψη.

Ακολούθως, ο ΙΛ άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ισχυριζόμενος ότι το εφετείο ερμήνευσε λανθασμένα τον γαλλικό νόμο, με τον οποίο μεταφέρθηκε η Οδηγία 2007/64/EK στη γαλλική έννομη τάξη. Σύμφωνα με τον ΙΛ, η προθεσμία γνωστοποίησης εκτείνεται μέχρι 13 μήνες από την ημερομηνία χρέωσης της μη εγκεκριμένης πράξης. Η Veracash αντέττει ότι υπάρχουν δύο προθεσμίες, μία άμεση και μία αψώτατη, 13 μηνών. Σε κάθε περίπτωση, ο χρήστης οφείλει να ειδοποιήσει «αμέσως», μόλις αντιληφθεί κάποια ύποπτη κατάσταση.

Υπό τις συνθήκες αυτές και δεδομένου ότι δεν υφίσταται προηγούμενη νομολογία σχετικά, το αιτούν δικαστήριο ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία, υποβάλλοντας τρία προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ:

1. *«Έχουν τα άρθρα 56, 58, 60 και 61 της οδηγίας [2007/64] την έννοια ότι ο πληρωτής στερείται το δικαίωμα επιστροφής του ποσού μη εγκεκριμένης πράξης όταν καθυστέρησε να ειδοποιήσει τον οικείο πάροχο υπηρεσιών πληρωμών σχετικά με τη μη εγκεκριμένη πράξη πληρωμής, ακόμη και αν προέβη στην ειδοποίηση αυτή εντός των δεκατριών μηνών από την ημερομηνία χρέωσης;*
2. *Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, εξαρτάται η στέρηση του δικαιώματος του πληρωτή προς επιστροφή από το γεγονός ότι η καθυστέρηση ειδοποίησης οφείλεται σε πρόθεση ή βαριά αμέλεια του πληρωτή;*
3. *Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, στερείται ο πληρωτής το δικαίωμα επιστροφής των ποσών όλων των μη εγκεκριμένων πράξεων ή μόνο εκείνων οι οποίες θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί αν η ειδοποίηση δεν είχε πραγματοποιηθεί με καθυστέρηση;»*

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 58 της Οδηγίας 2007/64/EK καθιερώνει δύο διακριτές χρονικές προϋποθέσεις για την επανόρθωση: αφενός, υποχρέωση γνωστοποίησης «αμελλητί» και, αφετέρου, ανώτατη προθεσμία 13 μηνών. Οι δύο προθεσμίες εκκινούν από διαφορετικά σημεία. Ειδικότερα, όπως επισήμανε η Γεν. Εισαγγελέας στις Προτάσεις της, η υποχρέωση γνωστοποίησης «αμελλητί» εκκινεί από τη γνώση του γεγονότος από τον χρήστη (υποκειμενική προϋπόθεση), ενώ η 13μηνη προθεσμία από τη χρέωση (αντικειμενική προϋπόθεση). Συνεπώς, για τη θεμελίωση της υποχρέωσης επανόρθωσης του παρόχου απαιτείται να πληρούνται και οι δύο χρονικές προϋποθέσεις. Ως εκ τούτου, η καθυστέρηση γνωστοποίησης οδηγεί κατ' αρχήν σε απώλεια του δικαιώματος επανόρθωσης. Σε αντίθετη περίπτωση, εάν ακούσε μόνον η 13μηνη προθεσμία, θα διαιωνιζόταν η ανασφάλεια δικαίου εις βάρος του παρόχου.

Ακολούθως, το ΔΕΕ προέβη σε αναδιτύπωση του δεύτερου ερωτήματος, εντοπίζοντας το κρίσιμο ζήτημα στο υπό ποιες περιστάσεις η καθυστέρηση γνωστοποίησης οδηγεί σε απώλεια του δικαιώματος επανόρθωσης. Σύμφωνα με το άρθρο 61 παρ. 2 της Οδηγίας, κατ' εξαίρεση ο πάροχος απαλλάσσεται από την υποχρέωση επανόρθωσης, εφόσον ο χρήστης ενήργησε με δόλο ή δεν εκπλήρωσε τις εκ της Οδηγίας υποχρεώσεις του από πρόθεση ή βαριά αμέλεια. Επομένως, απλή καθυστέρηση γνωστοποίησης δεν αρκεί για την απώλεια του δικαιώματος, αλλά απαιτείται αυτή να έγινε από πρόθεση ή βαριά αμέλεια. Μάλιστα, όπως σημείωσε και η Γεν. Εισαγγελέας, η «βαριά αμέλεια» μπορεί να αφορά μόνον κατάφωρη παράβαση της υποχρέωσης επιμέλειας. Επιπροσθέτως, η εκτίμηση της καθυστέρησης γίνεται για κάθε πράξη χωριστά και όχι εν συνόλω.

Τέλος, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο επίσης αναδιατυπώθηκε από το ΔΕΕ, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν, σε περίπτωση πολλαπλών μη εγκεκριμένων πράξεων, ο χρήστης που καθυστέρησε να ενημερώσει τον πάροχο από δόλο ή βαριά αμέλεια, χάνει το δικαίωμα επανόρθωσης εν όλω ή εν μέρει. Εν προκειμένω, το ΔΕΕ, αποκλίνοντας από την πρόταση της Γεν. Εισαγγελέως, έκρινε ότι το δικαίωμα επανόρθωσης χάνεται μόνον για τις πράξεις που ο χρήστης καθυστέρησε να γνωστοποιήσει από πρόθεση ή βαριά αμέλεια και όχι για όλες. Η ανωτέρω κρίση του ΔΕΕ στηρίζεται στο ότι το άρθρο 61 παρ. 2 της Οδηγίας απαιτεί αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς του πληρωτή και της ζημίας, που προκλήθηκε από την καθυστέρηση γνωστοποίησης από πρόθεση ή βαριά αμέλειά του. Δεν θα ήταν σύμφωνο με το πνεύμα της Οδηγίας και τη στάθμιση συμφερόντων μεταξύ των δύο μερών να ευθύνεται ο πληρωτής για ζημίες που δεν θα μπορούσε να αποτρέψει, ιδίως αφού ο γενικός κανόνας είναι η ευθύνη του παρόχου, ενώ η ευθύνη του πληρωτή συνιστά εξαίρεση, που θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά.

V. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Επιμ.: Βασιλική-Ελένη Γκέκα

Διαφήμιση φαρμακείων

Ρύθμιση κράτους μέλους που απαγορεύει γενικώς και απολύτως τη διαφήμιση φαρμακείων δεν είναι συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο

παράβαση κράτους μέλους – άρθρο 49 ΣΛΕΕ – ελευθερία εγκατάστασης – άρθρο 56 ΣΛΕΕ – ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – Οδηγία 2000/31/ΕΚ – ηλεκτρονικό εμπόριο – άρθρο 8 παρ. 1 – υπηρεσία εμπορικών επικοινωνιών παρεχόμενη από μέλος νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος – εθνική νομοθεσία η οποία απαγορεύει τη διαφήμιση των φαρμακείων, των σημείων πώλησης φαρμάκων και των δραστηριοτήτων τους – περιορισμός – δικαιολόγηση – προστασία της δημόσιας υγείας

ΔΕΕ C-200/24, Επιτροπή/Πολωνία (Publicité pour les pharmacies), 19.06.2025, Τμήμα ένατο, Πρόεδρος: N. Jääskinen, Εισηγήτρια: R. Frendo, Γεν. Εισαγγελέας: N. Αιμιλίου, ECLI:EU:C:2025:459 – Προσφυγή κατά κράτους μέλους

Στην υπόθεση C-200/24, το ένατο τμήμα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΔΕΕ) ασχολήθηκε με το ζήτημα εάν η απόλυτη απαγόρευση της διαφήμισης φαρμακείων παραβιάζει την Οδηγία 2000/31/ΕΚ (εφεξής: Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο) και τις θεμελιώδεις ελευθερίες εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών, όπως κατοχυρώνονται στα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ.

Πιο συγκεκριμένα, ο πολωνικός νόμος περί φαρμάκων απαγορεύει κάθε μορφή διαφήμισης των φαρμακείων και των δραστηριοτήτων τους, εξαιρουμένων των πληροφοριών που σχετίζονται με το ωράριο λειτουργίας ή την τοποθεσία του φαρμακείου. Σε περίπτωση παραβίασης προβλέπεται πρόστιμο έως 50.000 ζλότι (περίπου 12.000 ευρώ). Θεωρώντας ότι η απαγόρευση αυτή παραβιάζει το δίκαιο της Ένωσης, η Επιτροπή απέστειλε προειδοποιητική επιστολή στην Πολωνία. Η Πολωνία αντέταξε ότι ο επίμαχος περιορισμός αποσκοπεί στην προστασία της δημόσιας υγείας, μη πείθοντας, όμως, την Επιτροπή, η οποία, μετά τη διατύπωση αιτιολογημένης γνώμης, άσκησε την παρούσα προσφυγή ενώπιον του ΔΕΕ.

Ειδικότερα, η Επιτροπή προέβαλε τρεις αιτιάσεις: παραβίαση του άρθρου 8 παρ. 1 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, παραβίαση του άρθρου 49 της ΣΛΕΕ και του άρθρου 56 της ΣΛΕΕ. Ως προς την πρώτη αιτίαση, η Επιτροπή επικαλέστηκε, μεταξύ άλλων, τη νομολογία *Vanderborght* (C-339/15), υποστηρίζοντας ότι το άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο δίνει στα μέλη νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων δικαίωμα διαδικτυακής διαφήμισης (εμπορικών επικοινωνιών), τηρουμένων των οικείων δεοντολογικών κανόνων, αποκλείοντας γενικές και απόλυτες απαγορεύσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με την Επιτροπή, η νομολογία που διαμορφώθηκε στο πλαίσιο του άρθρου 24 της Οδηγίας

2006/123/EK (εφεξής: Οδηγία σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά) εφαρμόζεται αναλογικά.

Αμυνόμενη, η Πολωνία αντέτεινε ότι οι φαρμακοποιοί απασχολούνται και σε άλλες εργασίες, πέραν των φαρμακείων. Προσκομίζοντας στοιχεία, επικαλέστηκε ότι περίπου το 1/3 των φαρμακοποιών εργάζεται εκτός φαρμακείων. Επομένως, η απαγόρευση δεν καλύπτει όλες τις επαγγελματικές δραστηριότητες των φαρμακοποιών. Άλλωστε, τόνισε ότι επιτρέπεται η εξ αποστάσεως πώληση φαρμάκων.

Επί της πρώτης αιτίας, το ΔΕΕ απέρριψε τα επιχειρήματα της Πολωνίας, συντασσόμενο με τη θέση της Επιτροπής. Ειδικότερα, τόνισε ότι σκοπός του άρθρου 8 παρ. 1 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο είναι να δώσει τη δυνατότητα στους επαγγελματίες να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για την προώθηση των υπηρεσιών τους, τηρουμένων των κανόνων δεοντολογίας του κάθε κλάδου. Οι κανόνες δεοντολογίας δύνανται να επιβάλλουν περιορισμούς, χωρίς όμως να φτάνουν στο σημείο της γενικής απαγόρευσης. Άλλωστε, το γεγονός ότι μέρος των φαρμακοποιών δεν εργάζεται σε φαρμακεία και, άρα, δεν υφίσταται την απαγόρευση, δεν αναιρεί ότι η Οδηγία παραβιάστηκε. Μάλιστα, ακόμα κι αν επιτρέπεται η εξ αποστάσεως πώληση, η διαφήμιση εξακολουθεί να απαγορεύεται. Επομένως, το ΔΕΕ έκανε δεκτή την πρώτη αιτίαση της Επιτροπής.

Ως προς τη δεύτερη και την τρίτη αιτίαση και, συγκεκριμένα, την παραβίαση των άρθρων 49 και 56 της ΣΛΕΕ, το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι, εφόσον ένας τομέας έχει εναρμονιστεί πλήρως, η συμβατότητα με το ενωσιακό δίκαιο θα πρέπει να εξετάζεται με βάση το δευτερογενές δίκαιο. Ωστόσο, επειδή η επίμαχη πολωνική ρύθμιση απαγορεύει κάθε διαφήμιση, και όχι μόνο τη διαδικτυακή, εφαρμοστέες κρίνονται και οι διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελευθερία εγκατάστασης.

Στην προκειμένη περίπτωση, μια γενική και απόλυτη απαγόρευση διαφήμισης περιορίζει τη δυνατότητα των επαγγελματιών να γίνουν γνωστοί στους δυνητικούς πελάτες τους και, συνεπώς, συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, πόσω μάλλον για φαρμακοποιούς άλλων κρατών μελών, που επιθυμούν να εγκατασταθούν στην Πολωνία, οδηγώντας σε περιορισμό και της ελευθερίας εγκατάστασης.

Η Πολωνία επικαλέστηκε δύο λόγους που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν τους άνωθεν περιορισμούς. Αφενός, λόγους δημόσιας υγείας και, ειδικότερα, αποτροπής της υπερκατανάλωσης φαρμάκων και, αφετέρου, λόγους επαγγελματικής ανεξαρτησίας των φαρμακοποιών. Κατά το ΔΕΕ, η δημόσια υγεία δύναται να συνιστά θεμιτό δικαιολογητικό λόγο, εφόσον γίνεται σεβαστή η αρχή της αναλογικότητας. Εν προκειμένω, η απόλυτη απαγόρευση διαφήμισης συμπαράσχει και δράσεις ευαισθητοποίησης για την υγεία, όπως λ.χ. προσυμπτωματικούς ελέγχους, που θα μπορούσαν να ωφελήσουν τους πολίτες. Σε κάθε περίπτωση, η Πολωνική Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι η απόλυτη απαγόρευση οδήγησε στη μείωση της υπερκατανάλωσης, η οποία παραμένει σε υψηλά επίπεδα στην Πολωνία.

Τέλος, ως προς την επαγγελματική ανεξαρτησία των φαρμακοποιών, το ΔΕΕ επισήμανε ότι δεν συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της διαφήμισης, καθώς πιέσεις από τους εργοδότες προς τους φαρμακοποιούς μπορεί να υφίστανται ανεξαρτήτως διαφήμισης. Επομένως, ο απόλυτος περιορισμός βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου, καθώς θα μπορούσαν να ληφθούν άλλα, λιγότερο περιοριστικά μέτρα, διαφυλάττοντας την επαγγελματική ανεξαρτησία των φαρμακοποιών.

Συνεπώς, το ΔΕΕ κατέληξε ότι η Πολωνία παραβίασε τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, καθώς και από τα άρθρα 49 και 56 της ΣΛΕΕ.

VI. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Επιμ.: Ευάγγελος Εκμεκτσόγλου

Προστασία της υγείας των εργαζομένων

Ο υποχρεωτικός εμβολιασμός των εργαζομένων που εκτίθενται σε βιολογικούς κινδύνους, όπως οι διασώστες σε υπηρεσίες ασθενοφόρων, δεν αντιτίθεται στις Οδηγίες 2000/54/EK και 89/391/ΕΟΚ

προδικαστική παραπομπή – κοινωνική πολιτική – προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων – Οδηγία 89/391/ΕΟΚ – μέτρα για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία – άρθρα 5, 6 και 9 – υποχρεώσεις των εργοδοτών – Οδηγία 2000/54/EK – προστασία των εργαζομένων από κινδύνους που διατρέχουν λόγω έκθεσής τους σε βιολογικούς παράγοντες κατά την εργασία – άρθρο 14 παρ. 3 – ιατρική παρακολούθηση – διάθεση αποτελεσματικών εμβολίων – παράρτημα VII, σημεία 1 και 2 – εθνική ρύθμιση η οποία επιτρέπει στον εργοδότη να επιβάλει στον εργαζόμενο που εκτίθεται σε βιολογικό κίνδυνο υποχρέωση εμβολιασμού – ιός SARS-CoV-2

ΔΕΕ C-219/24, Tallinna linn, 12.06.2025, Τμήμα δέκατο (τριμελές), Πρόεδρος: Δ. Γρατσίας, Εισηγητής: E. Regan, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:442 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορούσε την ερμηνεία τόσο της Οδηγίας 89/391/ΕΟΚ σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία, όσο και της Οδηγίας 2000/54/EK για την προστασία των εργαζομένων από κινδύνους που διατρέχουν λόγω έκθεσής τους σε βιολογικούς παράγοντες κατά την εργασία, σε συνδυασμό με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Ειδικότερα, το 2021, ενόψει της πανδημίας, ο Δήμος του Τάλιν στην Εσθονία επέβαλε στην ουσία υποχρεωτικό εμβολιασμό για τους διασώστες στην υπηρεσία ασθενοφόρων, στο πλαίσιο της λήψης μέτρων για τον περιορισμό μετάδοσης της νόσου SARS-CoV-2. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης δεν είχαν προβεί στον εμβολιασμό αυτό και, συνακόλουθα, ο Δήμος του Τάλιν κατήγγειλε τις συμβάσεις εργασίας τους. Η εν λόγω καταγγελία κρίθηκε άκυρη σε πρώτο βαθμό, καθώς το αρμόδιο πρωτοδικείο θεώρησε πως ο υποχρεωτικός εμβολιασμός δεν μπορούσε να επιβληθεί μονομερώς ελλείψει σχετικού νόμου ή διατάγματος της εκτελεστικής εξουσίας. Ωστόσο, το ποσό της επιδικαζόμενης αποζημίωσης ήταν μικρότερο από εκείνο που είχαν αιτηθεί οι ενάγοντες. Αντίστοιχα, στον δεύτερο βαθμό, το εφετείο του Τάλιν, αν και εξαφάνισε εν μέρει την πρωτόδικη απόφαση όσον αφορά το ποσό της αποζημίωσης, επανέλαβε ουσιαστικά ότι ο Δήμος του Τάλιν δεν μπορούσε να επιβάλει μονομερώς υποχρέωση εμβολιασμού.

Η υπόθεση κατέληξε ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Εσθονίας, ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο έθεσε ως βασικό ερώτημα για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης το κατά πόσον ο υποχρεωτικός εμβολιασμός αποτελεί μέτρο που συνδέεται με την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων και, επομένως, μπορεί να τεθεί ως προϋπόθεση για τη συνέχιση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες για το αν μια τέτοια εθνική διάταξη είναι σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο και ιδίως τις προαναφερόμενες Οδηγίες, αλλά και το άρθρο 3 του ΧΘΔ περί προστασίας της ακεραιότητας του προσώπου. Συνεπώς, με το προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητούσε από το ΔΕΕ να διευκρινίσει το κατά πόσον οι Οδηγίες αυτές (κυρίως η 2000/54) είναι σύμφωνες με την επιβολή υποχρεωτικού εμβολιασμού σε εργαζομένους που εκτίθενται σε βιολογικούς κινδύνους.

Το ΔΕΕ σε πρώτη φάση ανέφερε πως η Οδηγία 89/391 έχει ως σκοπό την πρόληψη των επαγγελματικών κινδύνων καθώς και την προστασία της ασφάλειας και της υγείας. Αν και η Οδηγία προβλέπει την υποχρέωση του εργοδότη να εκτιμά τους κινδύνους του εργασιακού χώρου, δεν υπάρχει κάποια αναφορά ούτε προκύπτει εντός του κειμένου της η υποχρέωση περί εμβολιασμού των εργαζομένων. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά την Οδηγία 2000/54, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι το άρθρο 14 παρ. 1 και 3 αυτής, με στόχο τον περιορισμό των επιπτώσεων των βιολογικών κινδύνων, απαιτεί τη διάθεση αποτελεσματικών εμβολίων στους

εργαζομένους. Περαιτέρω, σύμφωνα με το παράρτημα VII της Οδηγίας, ο εργοδότης οφείλει να προσφέρει τον εμβολιασμό αυτό, σε συνάρτηση με τις σχετικές εθνικές διατάξεις. Συνολικά, αν και προβλέπεται η υποχρέωση του εργοδότη να θέσει στη διάθεση των κρίσιμων εργαζομένων το διαθέσιμο εμβόλιο, εντούτοις δεν προβλέπεται εντός του ενωσιακού δικαίου υπό ποιες περιστάσεις οι εργοδότες μπορούν να επιβάλουν έναν τέτοιο εμβολιασμό. Πάντως, τονίζει το Δικαστήριο, ο υποχρεωτικός εμβολιασμός, που ήταν το αντικείμενο της κύριας δίκης, δεν μπορεί καθαυτός να υπονομεύσει την ελάχιστη προστασία και τους σκοπούς της Οδηγίας 2000/54.

Τέλος, αναφορικά με τον ΧΘΔ, το ΔΕΕ έκρινε ότι τα επίμαχα άρθρα 3 παρ. 1 και 31 παρ. 1 του Χάρτη δεν έχουν εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, το ζήτημα του υποχρεωτικού εμβολιασμού δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής καμίας από τις δύο κρίσιμες Οδηγίες και, άρα, δεν εφαρμόζεται το δίκαιο της Ένωσης, όπως απαιτεί το άρθρο 51 παρ. 1 του Χάρτη, προκειμένου να εξεταστεί μια εθνική διάταξη σύμφωνα με τα δικαιώματα του ΧΘΔ.

Συνεπώς, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τόσο η Οδηγία 89/391 όσο και η Οδηγία 2000/54 δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας ένας εργοδότης επιβάλλει στους εργαζομένους του υποχρεωτικό εμβολιασμό εάν εκτίθενται σε βιολογικό κίνδυνο.

Ομαδικές απολύσεις

Αναρμοδιότητα του ΔΕΕ για την εξέταση αίτησης προδικαστικής απόφασης λόγω μη εφαρμογής της Οδηγίας 98/59/EK για τις ομαδικές απολύσεις ελλείψει οποιασδήποτε ειδικής, σχετικής με την υπόθεση, υποχρέωσης που να επιβάλλει η τελευταία

προδικαστική παραπομπή – κοινωνική πολιτική – Οδηγία 98/59/EK – ομαδικές απολύσεις – άρθρο 1, παρ. 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α' - έννοια των «συνήθως απασχολουμένων» – εργαζόμενοι τους οποίους εξωτερική επιχείρηση θέτει στη διάθεση εργοδότη στο πλαίσιο σύμβασης παροχής υπηρεσιών – τρόπος υπολογισμού του αριθμού των εν λόγω εργαζομένων στην εγκατάσταση – απουσία ειδικής υποχρέωσης επιβαλλόμενης από την οδηγία όσον αφορά περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης – μη εφαρμογή της Οδηγίας – αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου

ΔΕΕ C-419/24, Hôtel Plaza, 19.06.2025, Τμήμα δέκατο (τριμελές), Πρόεδρος: Δ. Γρατσίας, Εισηγήτρια: M. L. Arastey Sahún, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:464 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορούσε την ερμηνεία του άρθρου 1, παρ. 1, εδάφιο α', στοιχείο α', της Οδηγίας 98/59/EK περί ομαδικών απολύσεων.

Ειδικότερα, από το 2017, η εταιρεία GSF Jupiter, πάροχος υπηρεσιών, έθεσε έντεκα από τους μισθωτούς της στη διάθεση της εταιρείας Hôtel Plaza για την παροχή υπηρεσιών καθαρισμού στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις της τελευταίας. Τον Σεπτέμβριο του 2018, η Hôtel Plaza ενημέρωσε τους εργαζομένους της ότι επρόκειτο να γίνουν εργασίας ανακαίνισης στο εν λόγω ξενοδοχείο και, επομένως, η εκτεταμένη παύση λειτουργίας του θα οδηγούσε στη διενέργεια ομαδικών απολύσεων. Εν τέλει, η διαδικασία ομαδικών απολύσεων για οικονομικούς λόγους κινήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2018, κατόπιν διαβούλευσης της εταιρείας με τους εργαζομένους, στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν ακόμη οι μισθωτοί που είχαν διατεθεί από την GSF Jupiter.

Στο πλαίσιο αυτό, η YG, κύρια υπεύθυνη έργου που είχε προσληφθεί από την Hôtel Plaza, πρόσβαλε (επικουρικώς) την απόλυσή της λόγω έλλειψης σχεδίου διατήρησης των θέσεων εργασίας και αιτήθηκε να επανενταχθεί στην εταιρεία Hôtel Plaza. Το αρμόδιο δικαστήριο σε πρώτο βαθμό απέρριψε τα αιτήματα της YG, ωστόσο το εφετείο έκρινε σε δεύτερο βαθμό ότι η απόλυση ήταν πράγματι άκυρη, καθώς η εταιρεία δεν είχε προσμετρήσει στο προσωπικό της τους μισθωτούς που είχε θέσει στη διάθεσή της η εταιρεία GSF Jupiter, ώστε να διαπιστώσει αν απαιτείτο κατάρτιση σχεδίου διατήρησης των θέσεων εργασίας. Η Hôtel Plaza άσκησε

αναίρεση ενώπιον του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου στη Γαλλία, ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, υποστηρίζοντας ότι ο αριθμός των 50 εργαζομένων που απαιτούνται από τον γαλλικό εργατικό κώδικα για την εφαρμογή ενός τέτοιου σχεδίου αφορά μόνο τους μισθωτούς ως προς τους οποίους έχει εξουσία απόλυσης και, συνακόλουθα, όχι εκείνους που τίθενται στη διάθεσή της από εξωτερική επιχείρηση.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο απέστειλε στο ΔΕΕ προδικαστικό ερώτημα, με το οποίο ζητούσε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν οι εργαζόμενοι που τίθενται στη διάθεση μιας επιχείρησης από εξωτερική επιχείρηση και εργάζονται στην πρώτη κατά τον χρόνο πραγματοποίησης των ομαδικών απολύσεων πρέπει να συνυπολογίζονται ως εργαζόμενοι κατά την έννοια της Οδηγίας 98/59/ΕΚ στον απαιτούμενο αριθμό προσωπικού για την εφαρμογή της Οδηγίας.

Το ΔΕΕ εξέτασε αρχικά την ένσταση αναρμοδιότητας που πρόβαλαν η Hôtel Plaza και η Επιτροπή, δεδομένου ότι η κρίσιμη εθνική ρύθμιση της υπόθεσης δεν φαίνεται να εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, άρα σε μια τέτοια περίπτωση το Δικαστήριο δεν θα έχει την αρμοδιότητα να απαντήσει επί της ουσίας στο τιθέμενο προδικαστικό ερώτημα. Επομένως, για να διαπιστωθεί αυτή η αρμοδιότητα, το Δικαστήριο εξέτασε το κατά πόσον η Οδηγία 98/59 διέπει την εν λόγω υπόθεση και, συγκεκριμένα, την κατάρτιση και εφαρμογή του σχεδίου διατήρησης των θέσεων εργασίας ή αν, σε κάθε περίπτωση, επιβάλλει κάποια ειδική υποχρέωση όσον αφορά την κρίσιμη κατάσταση.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι από την Οδηγία 98/59 δεν προκύπτει καμία υποχρέωση κατάρτισης και εφαρμογής σχεδίου διατήρησης των θέσεων εργασίας, όπως αυτό που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, ούτε κάποια άλλη ειδική υποχρέωση όσον αφορά την επίμαχη στο πλαίσιο της διαφοράς αυτής κατάσταση. Συγκεκριμένα, τόνισε ότι ο βασικός σκοπός της Οδηγίας είναι η διασφάλιση της πραγματοποίησης ομαδικών απολύσεων κατόπιν διαβουλεύσεων του εργοδότη με τους εργαζομένους και της ενημέρωσης της αρμόδιας δημόσιας αρχής, προκειμένου να αμβλυνθούν κατά το δυνατόν περισσότερο οι αρνητικές συνέπειες της απόλυσης μέσω της βοήθειας των απολυθέντων για επαναπασχόληση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η κρίσιμη Οδηγία δεν περιλαμβάνει ειδική υποχρέωση κατάρτισης και εφαρμογής σχεδίου διατήρησης των θέσεων εργασίας, όπως αυτή που προβλέπεται από την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση. Μάλιστα, το όριο των 50 εργαζομένων που προβλέπει η σχετική γαλλική ρύθμιση δεν αντιστοιχεί σε κανένα από τα κατώτατα όρια που προβλέπονται στο άρθρο 1, παρ. 1, εδάφιο α', της Οδηγίας. Εξάλλου, η Οδηγία είναι μόνο μερικής εναρμόνισης και, άρα, επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν διατάξεις περισσότερο ευνοϊκές για τους εργαζομένους.

Συνολικά, το ΔΕΕ έκρινε ότι η κρίσιμη εθνική ρύθμιση του γαλλικού εργατικού κώδικα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 98/59 και, κατά συνέπεια, παραμένει στη σφαίρα των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών. Συνεπώς, το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση προδικαστικής απόφασης ως αναρμόδιο να επιληφθεί επ' αυτής.

VII. ΧΩΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Επιμ.: Έλλη Τσιτσιπά

Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας και έννοια της «άλλης αρμόδιας αρχής η οποία ενεργεί ως ανακριτική αρχή σε ποινικές διαδικασίες»

προδικαστική παραπομπή – δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – ευρωπαϊκή εντολή έρευνας – Οδηγία 2014/41/ΕΕ – άρθρο 2, στοιχείο γ', σημείο ii – έννοια της «άλλης αρμόδιας αρχής η οποία ενεργεί ως ανακριτική αρχή σε ποινικές διαδικασίες» – αρμοδιότητα να διαταχθεί η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο – μέτρα έρευνας για τα οποία απαιτείται παροχή άδειας από ανακριτή – άρθρο 6, παρ. 1 και 2 – προϋποθέσεις έκδοσης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας

ΔΕΕ C-635/23, WBS GmbH, 10.07.2025, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος (Εισηγήτρια): K. Jürimäe, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2025:546 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο γ', σημείο ii, της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε από το Kammergericht Berlin (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο Βερολίνου, Γερμανία) στο πλαίσιο αίτησης εκτέλεσης, στη Γερμανία, ευρωπαϊκής εντολής έρευνας εκδοθείσας από το Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (Γραφείο Πρόληψης και Καταπολέμησης της Διαφθοράς, Λετονία) (στο εξής: KNAB) σχετικά με ερευνητικά μέτρα που αφορούν τη WBS GmbH.

Η υπόθεση ξεκίνησε από ποινική διαδικασία που κινήθηκε στις 5 Απριλίου 2019 από το KNAB για απάτη και πλαστογραφία μεγάλης κλίμακας. Κατά τη διάρκεια της έρευνάς του, το KNAB έκρινε αναγκαία τη διενέργεια έρευνας στις επαγγελματικές εγκαταστάσεις της WBS GmbH στη Γερμανία. Σύμφωνα με το λετονικό δίκαιο, το οποίο απαιτεί δικαστική άδεια για τέτοια μέτρα, το KNAB ζήτησε και έλαβε σχετική απόφαση από Λετονό ανακριτή στις 24 Απριλίου 2019. Ο δικαστής χορήγησε την άδεια για την έρευνα αφού έκρινε ότι το μέτρο ήταν αναγκαίο και ανάλογο για τους σκοπούς της διαδικασίας. Ακολούθως, στις 25 Απριλίου 2019, το KNAB εξέδωσε Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (EEE) με την οποία ζητούσε τη διενέργεια της έρευνας και την εξέταση δύο μαρτύρων. Αυτή η EEE επικυρώθηκε στη συνέχεια από τη Γενική Εισαγγελία της Δημοκρατίας της Λετονίας και διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία του Βερολίνου. Μετά την παραλαβή της EEE, οι γερμανικές αρχές εξασφάλισαν εγχώρια δικαστική απόφαση και εκτέλεσαν την έρευνα στις 13 Μαΐου 2019, κατάσχοντας διάφορα αποδεικτικά στοιχεία.

Η WBS GmbH αμφισβήτησε τη νομιμότητα της διαβίβασης αυτών των αποδεικτικών στοιχείων στη Λετονία ενώπιον του Kammergericht Berlin (Ανώτερο Περιφερειακό Δικαστήριο του Βερολίνου), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση. Η νομική επιχειρηματολογία της εταιρείας βασίζεται στην απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση *Spetsializirana prokuratura* (C-724/19), υποστηρίζοντας ότι, εφόσον ένα ερευνητικό μέτρο, όπως η έρευνα, απαιτεί δικαστική άδεια σύμφωνα με το λετονικό δίκαιο, μόνο ένα δικαστήριο θα μπορούσε να εκδώσει εγκύτως την EEE. Επειδή το KNAB δεν είναι δικαστικός φορέας, η WBS ισχυρίστηκε ότι η EEE εκδόθηκε παρανόμως. Μια έρευνα αποκάλυψε ότι η επανέκδοση της EEE από λετονικό δικαστήριο δεν ήταν δυνατή βάσει του εθνικού δικαίου.

Το αιτούν δικαστήριο εξέφρασε αβεβαιότητα σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της απόφασης *Spetsializirana prokuratura* στην παρούσα υπόθεση, επισημαίνοντας αρκετές βασικές διαφορές. Τόνισε ότι το KNAB ενήργησε ως «άλλη αρμόδια αρχή» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', σημείο ii, της Οδηγίας 2014/41, ενώ η προηγούμενη απόφαση αφορούσε αρχή που εμπίπτει στο άρθρο 2, στοιχείο γ', σημείο i. Καθοριστικής σημασίας είναι το γεγονός ότι, στην προκειμένη περίπτωση, ένας Λετονός ανακριτής είχε ήδη χορηγήσει άδεια για το συγκεκριμένο ερευνητικό μέτρο και είχε επιβεβαιώσει την αναγκαιότητα και την αναλογικότητά του πριν από την έκδοση της EEE, γεγονός που διαφοροποιεί την υπόθεση από την προηγούμενη. Το αιτούν δικαστήριο εξέφρασε ανησυχίες ότι η αυστηρή απαίτηση να εκδίδεται η EEE από το δικαστήριο που χορηγεί την άδεια -το οποίο μπορεί να παρεμβαίνει μόνο σποραδικά σε μια έρευνα- αντί για την αρχή που διαχειρίζεται το σύνολο της έρευνας, θα μπορούσε να περιπλέξει και να καθυστερήσει την αμοιβαία δικαστική συνδρομή, υπονομεύοντας τον στόχο της Οδηγίας για αποτελεσματικότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, το Kammergericht Berlin αποφάσισε να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κεντρικό ερώτημα που υποβλήθηκε είναι κατά πόσον μια EEE για ένα μέτρο που επιφυλάσσεται στα δικαστήρια βάσει του εθνικού δικαίου μπορεί να εκδοθεί εγκύτως από μια «άλλη αρμόδια αρχή» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', σημείο ii, σε συνεργασία με μια αρχή επικύρωσης, όταν ένα δικαστήριο έχει ήδη δώσει προηγούμενη άδεια για το ίδιο το μέτρο.

Απαντώντας στο υποβληθέν ερώτημα, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξετάζει ουσιαστικά κατά πόσον ένας διοικητικός φορέας, όπως το KNAB της Λετονίας, μπορεί να

θεωρηθεί «αρχή έκδοσης» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', σημείο ii, της Οδηγίας 2014/41, ακόμη και όταν το εθνικό δίκαιο απαιτεί προηγούμενη δικαστική άδεια για το συγκεκριμένο ερευνητικό μέτρο που ζητείται, όπως η έρευνα. Το Δικαστήριο αναλύει αρχικά τις τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί μια αρχή για να υπαχθεί σε αυτή τη διάταξη: πρέπει να είναι ένας μη δικαστικός φορέας που έχει οριστεί από το κράτος μέλος, πρέπει να ενεργεί ως ανακριτική αρχή στη συγκεκριμένη υπόθεση και πρέπει να είναι αρμόδια να διατάξει τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το εθνικό της δίκαιο. Η κεντρική αμφιβολία έγκειται στην τρίτη προϋπόθεση, καθώς το KNAB χρειαζόταν την έγκριση δικαστή για να διατάξει την έρευνα.

Για να επιλύσει αυτό το ζήτημα, το Δικαστήριο εξετάζει το πλαίσιο και τους σκοπούς της Οδηγίας. Επισημαίνει ότι η διαδικασία για μια αρχή που υπάγεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ', σημείο ii, περιλαμβάνει ήδη έναν έλεγχο δύο σταδίων: μια αρχική αξιολόγηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας από την ίδια την ανακριτική αρχή, ακολουθούμενη από υποχρεωτική επικύρωση της ΕΕΕ από δικαστική αρχή πριν από τη διαβίβασή της. Η προηγούμενη άδεια από ανακριτή, όπως απαιτείται από το λετονικό δίκαιο, λειτουργεί ως πρόσθετη εγγύηση στο πρώτο στάδιο, διασφαλίζοντας τον δικαστικό έλεγχο για μέτρα που παρεμβαίνουν στα θεμελιώδη δικαιώματα, και δεν αποκλείει την αρμοδιότητα της ανακριτικής αρχής να κινήσει τη διαδικασία συλλογής αποδεικτικών στοιχείων. Η ερμηνεία αυτή υποστηρίζεται από το άρθρο 6, παρ. 1, στοιχείο β', το οποίο απαιτεί η ΕΕΕ να εκδίδεται υπό τις «ίδιες προϋποθέσεις» με μια παρόμοια εγγώρια υπόθεση. Η ανάγκη για δικαστική άδεια είναι ακριβώς μια τέτοια προϋπόθεση, διασφαλίζοντας ότι δεν καταστρατηγούνται οι εθνικές διαδικαστικές εγγυήσεις.

Επιπλέον, το Δικαστήριο διακρίνει την παρούσα υπόθεση από την απόφασή του στην υπόθεση *Spetsializirana prokuratura*, η οποία αφορούσε εισαγγελία που υπαγόταν στο άρθρο 2, στοιχείο γ', σημείο i, ο οποίος εξέδωσε ΕΕΕ για ένα μέτρο που επιφυλασσόταν αποκλειστικά σε δικαστή, χωρίς καμία προηγούμενη δικαστική εμπλοκή. Εδώ, η εμπλοκή του δικαστή έλαβε χώρα πριν από την έκδοση της ΕΕΕ από τη μη δικαστική αρχή.

Τέλος, το Δικαστήριο υποστηρίζει ότι μια αντίθετη ερμηνεία θα υπονόμει την αποτελεσματικότητα και τους σκοπούς της Οδηγίας. Ο αποκλεισμός μιας διοικητικής ανακριτικής αρχής απλώς και μόνο επειδή οι εξουσίες της υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο θα καθιστούσε το άρθρο 2, στοιχείο γ', σημείο ii, πρακτικά ανενεργό, καθώς ο εν λόγω έλεγχος αποτελεί μια κοινή και θεμιτή διαδικαστική εγγύηση. Η παροχή της δυνατότητας στην αρχή που είναι υπεύθυνη για την έρευνα να εκδίδει την ΕΕΕ προωθεί τον στόχο της Οδηγίας για ένα απλουστευμένο και αποτελεσματικό σύστημα, καθώς η αρχή αυτή βρίσκεται στην καλύτερη θέση για να διαχειριστεί την έρευνα και να επικοινωνήσει με το κράτος εκτέλεσης. Έτσι, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μια διοικητική αρχή μπορεί πράγματι να είναι «αρχή έκδοσης», ακόμη και αν τα προτεινόμενα μέτρα της απαιτούν προηγούμενη άδεια από δικαστική αρχή βάσει του εθνικού δικαίου.

Μεταναστευτική πολιτική

Πρόσωπο που φέρνει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους ανήλικους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι το συνοδεύουν και των οποίων ασκεί την πραγματική επιμέλεια δεν διαπράττει το γενικό αδίκημα της υποβοήθησης παράνομης εισόδου

προδικαστική παραπομπή – Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης – συνοριακοί έλεγχοι, άσυλο και μετανάστευση – Οδηγία 2002/90/ΕΚ – γενικό αδίκημα της υποβοήθησης της παράνομης εισόδου, διέλευσης και διαμονής – άρθρο 1, παρ. 1, στοιχείο α' – σύμφωνη με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ερμηνεία – άρθρο 7 – σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής – άρθρο 24 – δικαιώματα του παιδιού – άρθρο 52 παρ. 1 – προσβολή του βασικού περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων – άρθρο 18 – δικαίωμα ασύλου – πρόσωπο που φέρνει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους ανήλικους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι το συνοδεύουν και των οποίων ασκεί την πραγματική επιμέλεια

ΔΕΕ C-460/23, Kinsa, 03.06.2025, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: K. Lenaerts, Εισηγητής: N. Piçarra, Γεν. Εισαγγελέας: J. Richard de la Tour, ECLI:EU:C:2025:392 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά, αφενός, την ερμηνεία του άρθρου 52, παρ. 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), ερμηνευόμενου σε συνδυασμό με τα άρθρα 2, 3, 6, 7, 17 και 18 αυτού, και, αφετέρου, το κύρος, υπό το πρίσμα των διατάξεων αυτών, της Οδηγίας 2002/90/ΕΚ για τον ορισμό της υποβοήθησης της παράνομης εισόδου, διέλευσης και διαμονής, και της Απόφασης-πλαίσιου 2002/946/ΔΕΥ για την ενίσχυση του ποινικού πλαισίου για την πρόληψη της υποβοήθησης της παράνομης εισόδου, διέλευσης και διαμονής. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε από το Tribunale di Bologna (πλημμελειοδικείο της Μπολόνια, Ιταλία) στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κινηθείσας κατά της ΟΒ, υπηκόου τρίτης χώρας, για υποβοήθηση της παράνομης εισόδου στην ιταλική επικράτεια δύο ανήλικων υπηκόων της εν λόγω τρίτης χώρας οι οποίες τη συνόδευσαν και των οποίων ασκεί την πραγματική επιμέλεια.

Η υπόθεση ξεκίνησε στις 27 Αυγούστου 2019, όταν η ΟΒ έφτασε στο αεροδρόμιο της Μπολόνια στην Ιταλία από τρίτη χώρα, συνοδευόμενη από δύο ανηλίκους ηλικίας 8 και 13 ετών, με τους τρεις να κατέχουν πλαστά διαβατήρια. Συνελήφθη την επόμενη ημέρα και οι ανήλικοι τοποθετήθηκαν σε δομή φροντίδας. Η ΟΒ διώχθηκε για διευκόλυνση της παράνομης εισόδου υπηκόων τρίτων χωρών βάσει της ιταλικής νομοθεσίας (άρθρο 12 παρ. 1 του Ενοποιημένου Νόμου για τη Μετανάστευση) και για κατοχή πλαστών εγγράφων ταυτότητας. Δεν κατηγορήθηκε για τη δική της παράνομη είσοδο. Κατά την ακρόαση για την επικύρωση της σύλληψής της, η ΟΒ δήλωσε ότι είχε εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής της για να γλιτώσει από απειλές κατά της ζωής της από πρώην σύντροφό της και ότι φοβόταν για την ασφάλεια των ανηλίκων, ισχυριζόμενη ότι επρόκειτο για την κόρη και την ανιψιά της. Η σύλληψή της επικυρώθηκε, χωρίς να επιβληθεί προφυλάκιση.

Η ΟΒ υπέβαλε τον Οκτώβριο του 2019 αίτηση για διεθνή προστασία, και οι σχετικές διαδικασίες ήταν ακόμη σε εξέλιξη κατά τον χρόνο της παραπομπής. Μεταγενέστερη δικαστική απόφαση επιβεβαίωσε τη σχέση γονέα-παιδιού με τη μία ανήλικη, αλλά δεν κατέστη δυνατόν να διαπιστωθεί ο οικογενειακός δεσμός με την έτερη ανήλικη, καθώς το παιδί είχε εγκαταλείψει τη δομή φροντίδας. Ωστόσο, έκθεση των κοινωνικών υπηρεσιών ανέφερε ότι η δεύτερη ανήλικη ήταν πράγματι η ανιψιά της, η φροντίδα της οποία είχε ανατεθεί στην ΟΒ, και ότι και οι δύο ανήλικες βρίσκονταν υπό την «ευθύνη και προστασία» της.

Το ιταλικό δικαστήριο (Tribunale di Bologna) έκρινε ότι οι ενέργειες της ΟΒ εμπίπτουν στο ποινικό αδίκημα που ορίζεται στο άρθρο 12 παρ. 1 του Ενοποιημένου Νόμου για τη Μετανάστευση. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εξαίρεση για ανθρωπιστικούς λόγους του άρθρου 12 παρ. 2 δεν είχε εφαρμογή, καθώς καλύπτει τη βοήθεια που παρέχεται εντός της Ιταλίας. Το δικαστήριο αμφισβήτησε εάν αυτή η εφαρμογή του νόμου ήταν συμβατή με την αρχή της αναλογικότητας βάσει του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη. Θεώρησε ότι η συμπεριφορά της ΟΒ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «ανθρωπιστική βοήθεια» σύμφωνα με την Οδηγία 2002/90 της ΕΕ, με σκοπό την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανηλίκων στη ζωή, την οικογένεια και το άσυλο. Το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο.

Κατά την ανάλυσή του επί των προδικαστικών ερωτημάτων, το Δικαστήριο ουσιαστικά επαναδιατυπώνει το ερώτημα που υπέβαλε το ιταλικό εθνικό δικαστήριο. Αντί να αξιολογήσει το κύρος της νομοθεσίας της ΕΕ υπό το πρίσμα του Χάρτη, το Δικαστήριο επιλέγει να ερμηνεύσει το πεδίο εφαρμογής της σχετικής διάταξης της ΕΕ, του άρθρου 1, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας 2002/90/ΕΚ, κατά τρόπο σύμφωνο με τον Χάρτη. Το κεντρικό ζήτημα, επομένως, καθίσταται το εάν η συμπεριφορά ενός ατόμου που διευκολύνει την παράνομη είσοδο συνοδών ανηλίκων των οποίων έχει την πραγματική μέριμνα εμπίπτει στον ορισμό του «γενικού αδικήματος της υποβοήθησης της παράνομης εισόδου».

Το Δικαστήριο ξεκινά αναγνωρίζοντας την αφηρημένη και ευρεία διατύπωση του άρθρου 1, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας, το οποίο επιβάλλει κυρώσεις εναντίον «κάθε προσώπου που

με πρόθεση βοηθά» υπήκοο τρίτης χώρας να εισέλθει παράνομα σε κράτος μέλος. Ενώ μια κατά γράμμα ερμηνεία θα μπορούσε να περιλάβει τις ενέργειες της κατηγορουμένης, ΟΒ, το Δικαστήριο απορρίπτει μια τέτοια προσέγγιση βασιζόμενο σε μια τελεολογική και επικεντρωμένη στα θεμελιώδη δικαιώματα ανάλυση. Ο δεδηλωμένος σκοπός της Οδηγίας 2002/90 είναι η καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και η εξάρθρωση δικτύων που εκμεταλλεύονται ανθρώπους. Το Δικαστήριο κρίνει ότι η συμπεριφορά ενός ατόμου που αναλαμβάνει την προσωπική του ευθύνη για τη φροντίδα ανηλίκων δεν συνάδει με αυτόν τον νομοθετικό σκοπό. Αντίθετα, πηγάζει από ένα καθήκον μέριμνας που είναι εγγενές στη σχέση του με τα παιδιά.

Ο πυρήνας του σκεπτικού του Δικαστηρίου έγκειται στην επιτακτική ανάγκη ερμηνείας του παράγωγου δικαίου της ΕΕ σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, ειδικότερα στο άρθρο 7 (σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και στο άρθρο 24 (τα δικαιώματα του παιδιού). Το άρθρο 7 προστατεύει το θεμελιώδες στοιχείο της οικογενειακής ζωής, το οποίο περιλαμβάνει την αμοιβαία απόλαυση της συντροφιάς γονέα και παιδιού. Το άρθρο 24, το οποίο αντικατοπτρίζει τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθιερώνει το δικαίωμα του παιδιού στην αναγκαία προστασία και φροντίδα και επιβάλλει ότι το «βέλτιστο συμφέρον του παιδιού» πρέπει να αποτελεί πρωταρχική μέριμνα σε όλες τις σχετικές ενέργειες. Το Δικαστήριο τονίζει ότι αυτά τα δύο άρθρα πρέπει να ερμηνεύονται συνδυαστικά.

Εφαρμόζοντας αυτές τις αρχές, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ποινικοποίηση της πράξης ενός ατόμου που εισάγει ανηλίκους υπό την πραγματική του μέριμνα σε ένα κράτος μέλος, ακόμη και χωρίς άδεια, θα συνιστούσε «ιδιαίτερα σοβαρή επέμβαση» στα δικαιώματα που εγγυώνται τα άρθρα 7 και 24. Μια τέτοια ερμηνεία θα ήταν τόσο επαχθής ώστε θα «υπονόμεινε την ίδια την ουσία αυτών των θεμελιωδών δικαιωμάτων», κάτι που απαγορεύεται από το άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη. Οι ενέργειες της κατηγορουμένης δεν πλαισιώνονται ως εγκληματική πράξη διευκόλυνσης, αλλά ως η «συγκεκριμένη έκφραση της γενικής ευθύνης της έναντι αυτών των ανηλίκων», που αναλαμβάνεται για τη διασφάλιση της ευημερίας και της προστασίας τους. Επομένως, για να διαφυλαχθεί η ουσία αυτών των δικαιωμάτων, η εν λόγω συμπεριφορά πρέπει να νοηθεί ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του αδικήματος που ορίζεται στο άρθρο 1, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας.

Το Δικαστήριο ενισχύει περαιτέρω την ερμηνεία του λαμβάνοντας υπόψη το δικαίωμα ασύλου, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 18 του Χάρτη, το οποίο είναι ιδιαίτερα συναφές καθώς η ΟΒ είχε υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας. Το δικαίωμα ασύλου πρέπει να διασφαλίζεται σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, η οποία, βάσει του άρθρου 31, απαγορεύει την επιβολή ποινών σε πρόσφυγες για την παράνομη είσοδό τους. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι τόσο η Οδηγία 2002/90 όσο και η συνοδευτική της Απόφαση-πλαίσιο 2002/946 πρέπει να εφαρμόζονται με την επιφύλαξη της προστασίας που παρέχεται στους αιτούντες άσυλο. Επιπλέον, το δίκαιο της ΕΕ επιβεβαιώνει ότι ένα άτομο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διαμένει παράνομα ενόσω εκκρεμεί η αίτηση ασύλου του, και οποιαδήποτε μέτρα που το αποθαρρύνουν από την αναζήτηση προστασίας υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος ασύλου. Η αρχή της οικογενειακής ενότητας αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο του δικαίου ασύλου της ΕΕ, και η ποινικοποίηση ενός αιτούντος για την είσοδο με τα εξαρτώμενα τέκνα του θα ερχόταν σε ευθεία αντίθεση με την αρχή αυτή.

Τέλος, το Δικαστήριο εξετάζει τις συνέπειες αυτής της ερμηνείας για το εθνικό δίκαιο. Δεδομένου ότι η συμπεριφορά της κατηγορουμένης εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του αδικήματος όπως ορίζεται από την ΕΕ, τα κράτη μέλη εμποδίζονται να θεσπίζουν εθνικούς κανόνες που υπερβαίνουν αυτό το πεδίο για να ποινικοποιούν τέτοιες ενέργειες, καθώς κάτι τέτοιο θα παραβίαζε τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη. Το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι αυτά τα άρθρα του Χάρτη είναι αυτάρκη και έχουν άμεσο αποτέλεσμα, παρέχοντας δικαιώματα σε άτομα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προστατεύουν. Κατά συνέπεια, εάν το αιτούν δικαστήριο κρίνει αδύνατο να ερμηνεύσει την εθνική του νομοθεσία κατά τρόπο σύμφωνο με την Οδηγία και τον Χάρτη, είναι υποχρεωμένο να εγγυηθεί την πλήρη

αποτελεσματικότητα των άρθρων 7 και 24, αφήνοντας ανεφάρμοστη την αντίθετη εθνική διάταξη.

Προσφυγή κατά απόφασης απόρριψης αίτησης διεθνούς προστασίας: παραβίαση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής σε περίπτωση υποχρέωσης αυτοπρόσωπης παράστασης ενώπιον της αρχής που είναι αρμόδια για την εξέταση της προσφυγής

προδικαστική παραπομπή – πολιτική ασύλου – διεθνής προστασία – κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας – Οδηγία 2013/32/ΕΕ – άρθρο 46 – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – άρθρο 47 – δικαίωμα πραγματικής προσφυγής – απαίτηση πλήρους και ex nunc εξέτασης της προσφυγής – υποχρέωση αυτοπρόσωπης παράστασης ενώπιον της αρχής που είναι αρμόδια για την εξέταση της προσφυγής – τεκμήριο καταχρηστικής άσκησης προσφυγής – απόρριψη της προσφυγής ως προδήλως αβάσιμης χωρίς εξέτασή της επί της ουσίας – αρχή της αναλογικότητας

ΔΕΕ C-610/23, Al Nasiria, 03.07.2025, Τμήμα πρώτο, Πρόεδρος: F. Biltgen, Εισηγητής: T. von Danwitz, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2025:514 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά, εν συνόψει, την ερμηνεία του άρθρου 46 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε από το Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης (Ελλάδα) στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του FO και του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου (Ελλάδα) σχετικά με την απόρριψη της αίτησης διεθνούς προστασίας που υπέβαλε ο FO.

Η υπόθεση αφορά έναν Ιρακινό υπήκοο, τον FO, ο οποίος υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα, ισχυριζόμενος ότι η ζωή του διέτρεχε κίνδυνο στη χώρα καταγωγής του. Το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Θεσσαλονίκης απέρριψε την αίτησή του, κρίνοντας τους ισχυρισμούς του αναξιόπιστους. Ο FO άσκησε προσφυγή ενώπιον της Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών, η οποία εδρεύει στην Αθήνα. Ενημερώθηκε ότι ήταν υποχρεωμένος να παραστεί αυτοπροσώπως στη συζήτηση, παρόλο που η εξέταση της υπόθεσης πιθανότατα θα διεξαγόταν εγγράφως. Διαμένοντας στη Θεσσαλονίκη, ο FO δεν παρέστη στη συζήτηση στην Αθήνα και αργότερα επικαλέστηκε οικονομικές δυσκολίες ως λόγο για την απουσία του.

Κατά συνέπεια, η Επιτροπή Προσφυγών απέρριψε την προσφυγή του ως «προδήλως αβάσιμη», χωρίς καμία εξέταση της ουσίας της, βάσει του άρθρου 97(2) του ελληνικού Νόμου 4636/2019. Ο νόμος αυτός τεκμαίρει ότι μια προσφυγή ασκείται καταχρηστικά εάν ο αιτών δεν παραστεί αυτοπροσώπως. Αυτή η απόρριψη οδήγησε επίσης σε απόφαση επιστροφής χωρίς την παροχή προθεσμίας για οικειοθελή αναχώρηση. Ο FO προσέβαλε την απόφαση αυτή ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης.

Το δικαστήριο αυτό εξέφρασε αμφιβολίες για το κατά πόσον η ελληνική νομοθεσία είναι συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ, και συγκεκριμένα με το άρθρο 46 της Οδηγίας 2013/32, το οποίο εγγυάται το δικαίωμα σε πραγματική προσφυγή. Το δικαστήριο διερωτήθηκε εάν η απόρριψη μιας προσφυγής χωρίς εξέταση της ουσίας της παραβιάζει την απαίτηση για «πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων». Σημείωσε επιπλέον ότι η υποχρέωση μετάβασης στην Αθήνα από οποιοδήποτε σημείο της Ελλάδας επιβάλλει δυσανάλογη επιβάρυνση στους αιτούντες, καθιστώντας δυνητικά την άσκηση των δικαιωμάτων τους «αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή». Τόνισε ότι η συνέπεια αυτή είναι αυστηρότερη από αυτήν που προτείνει η Οδηγία για τη μη συνεργασία, η οποία είναι το τεκμήριο της «σιωπηρής ανάκλησης» της αίτησης και όχι η απόρριψή της ως «προδήλως αβάσιμης». Το δικαστήριο έθεσε επίσης προβληματισμούς σχετικά με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, καθώς άλλες συγκρίσιμες εθνικές διαδικασίες δεν απαιτούν αυτοπρόσωπη παράσταση. Αυτοί οι προβληματισμοί αποτέλεσαν τη βάση των ερωτημάτων του προς το Δικαστήριο.

Πριν αναλύσει τα κύρια ζητήματα της υπόθεσης, το Δικαστήριο εξέτασε πρώτα εάν οι Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών της Ελλάδας πληρούν τις προϋποθέσεις για να θεωρηθούν

«δικαστήρια» κατά την έννοια του άρθρου 46 της Οδηγίας 2013/32. Εφαρμόζοντας καθιερωμένα κριτήρια, όπως η σύσταση διά νόμου, η ανεξαρτησία και η εφαρμογή κανόνων δικαίου, το Δικαστήριο έκρινε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις. Σημείωσε ότι οι επιτροπές αποτελούνται κατά πλειοψηφία από δικαστές, τα μέλη τους είναι ανεξάρτητα και οι αιτιολογημένες αποφάσεις τους είναι δεσμευτικές. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι επιτροπές αυτές αποτελούν τους κατάλληλους φορείς για την παροχή της «πραγματικής προσφυγής» που απαιτεί το δίκαιο της ΕΕ.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέτασε το κεντρικό ερώτημα εάν το άρθρο 46 της Οδηγίας 2013/32, σε συνδυασμό με το δικαίωμα σε πραγματική προσφυγή δυνάμει του άρθρου 47 του Χάρτη, απαγορεύει νομοθεσία κράτους μέλους η οποία απορρίπτει αυτόματα την προσφυγή ενός αιτούντος άσυλο ως «προδήλως αβάσιμη» σε περίπτωση που δεν παραστεί αυτοπροσώπως ενώπιον του οργάνου προσφυγής, χωρίς καμία εξέταση της ουσίας της υπόθεσης.

Προχωρώντας στην ουσία των υποβληθέντων ερωτημάτων, το Δικαστήριο ξεκίνησε αναγνωρίζοντας την αρχή της δικονομικής αυτονομίας, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να καθορίζουν τους δικούς τους κανόνες για τα ένδικα βοηθήματα. Ωστόσο, η αυτονομία αυτή περιορίζεται από την υποχρέωση να διασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται το δίκαιο της ΕΕ. Για τις προσφυγές ασύλου, η Οδηγία 2013/32 είναι σαφής, απαιτώντας ότι μια πραγματική προσφυγή πρέπει να περιλαμβάνει «πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων». Αυτό σημαίνει ότι το όργανο προσφυγής πρέπει να διενεργεί μια εκ νέου και ολοκληρωμένη εξέταση ολόκληρης της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης του αιτούντος για διεθνή προστασία.

Η εν λόγω ελληνική νομοθεσία, και συγκεκριμένα το άρθρο 97(2) του Νόμου 4636/2019, απαιτεί από όλους τους αιτούντες, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους στην Ελλάδα, να μεταβούν στην Αθήνα για να παραστούν αυτοπροσώπως ενώπιον των Ανεξάρτητων Επιτροπών Προσφυγών. Η μη συμμόρφωση ενεργοποιεί ένα νομικό τεκμήριο ότι η προσφυγή ασκήθηκε αποκλειστικά για την καθυστέρηση ή την παρεμπόδιση της απομάκρυνσης, οδηγώντας στην αυτόματη απόρριψή της ως προδήλως αβάσιμης.

Το Δικαστήριο αναγνώρισε μια τέτοια εθνική ρύθμιση ως περιορισμό του θεμελιώδους δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία. Τέτοιοι περιορισμοί επιτρέπονται από τον Χάρτη μόνο εάν προβλέπονται από τον νόμο, σέβονται την ουσία του δικαιώματος και είναι ανάλογοι προς έναν θεμιτό σκοπό. Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η ελληνική νομοθεσία επεδίωκε θεμιτούς σκοπούς γενικού συμφέροντος, όπως η ταχεία διεκπεραίωση των προσφυγών και η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος, εστιάζοντας στους αιτούντες που έχουν γνήσιο ενδιαφέρον για την έκβαση της υπόθεσής τους. Η επαλήθευση της συνεχούς παρουσίας ενός αιτούντος στην εθνική επικράτεια αποτελεί μέρος αυτού του θεμιτού σκοπού.

Ωστόσο, το μέτρο δεν πέρασε την ανάλυση της αναλογικότητας του Δικαστηρίου. Πρώτον, το Δικαστήριο αμφισβήτησε εάν η υποχρέωση ήταν αναγκαία, υποδεικνύοντας ότι λιγότερο περιοριστικά μέτρα θα μπορούσαν να επιτύχουν τον ίδιο στόχο. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να επιτραπεί στους αιτούντες να εκπροσωπούνται από δικηγόρο ή να παρουσιάζονται σε τοπικό αστυνομικό τμήμα για να επιβεβαιώσουν την παρουσία τους, μια πρακτική που ήδη επιτρέπεται από την ελληνική νομοθεσία για ορισμένες κατηγορίες αιτούντων.

Δεύτερον, και κρισιμότερα, το Δικαστήριο έκρινε το μέτρο δυσανάλογο λόγω της παράλογης και υπερβολικής επιβάρυνσης που επιβάλλει στους αιτούντες. Η υποχρέωση ενός ατόμου να ταξιδέψει εκατοντάδες χιλιόμετρα, συχνά με σημαντικό προσωπικό κόστος, απλώς για να καταγραφεί η παρουσία του, και όχι απαραίτητα για να ακουστεί, είναι μια υπερβολική απαίτηση. Αυτή η επιβάρυνση δεν δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Τέλος, η νομική συνέπεια της μη εμφάνισης κρίθηκε από το Δικαστήριο εξαιρετικά δυσανάλογη. Ο νόμος θεσπίζει ένα αμάχητο τεκμήριο ότι η προσφυγή ασκείται καταχρηστικά, οδηγώντας σε απόρριψη χωρίς καμία εξέταση της ουσίας της. Το Δικαστήριο τόνισε ότι η

απουσία ενός αιτούντος θα μπορούσε να οφείλεται σε διάφορους λόγους, όπως οικονομικές δυσχέρειες, που δεν σχετίζονται με πρόθεση κατάχρησης του συστήματος. Αποτρέποντας κάθε μορφή ουσιαστικής επανεξέτασης, ο κανόνας αυτός αντιβαίνει ευθέως στη βασική απαίτηση της Οδηγίας για «επαρκή και πλήρη εξέταση», ακόμη και σε ταχείες διαδικασίες.

Το συνδυασμένο αποτέλεσμα της επιβάρυνσης του ταξιδιού και της αυτόματης, αυστηρής κύρωσης καθιστά την άσκηση του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή «υπερβολικά δυσχερή», υπονομεύοντας έτσι την ίδια την ουσία του δικαιώματος. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 46 της Οδηγίας 2013/32, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, αποκλείει μια τέτοια εθνική νομοθεσία. Ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να τεκμαίρει ότι μια προσφυγή ασκείται καταχρηστικά και να την απορρίπτει ως προδήλως αβάσιμη, όταν ο αιτών δεν συμμορφώνεται με την υποχρέωση αυτοπρόσωπης εμφάνισης, της οποίας ο μοναδικός σκοπός είναι η επαλήθευση της παρουσίας του στην εθνική επικράτεια.

Απόφαση επιστροφής: δικαστικός έλεγχος και συνέπειες σε περίπτωση μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αποχώρησης

προδικαστική παραπομπή – συννοριακοί έλεγχοι, άσυλο και μετανάστευση – μεταναστευτική πολιτική – Οδηγία 2008/115/EK – κοινοί κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών – άρθρο 3, σημεία 4 και 6, άρθρο 7, παρ. 1 και 4, άρθρο 8, παρ. 1 και 2, άρθρο 11, παρ. 1, και άρθρο 13 – άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – απόφαση επιστροφής – μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης – απαγόρευση εισόδου – διοικητική πράξη δεκτική προσφυγής – εκτελεστότητα απόφασης επιστροφής η οποία δεν περιέχει πρόβλεψη σχετικά με την εν λόγω προθεσμία – δικαίωμα σε αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας – απόφαση απαγόρευσης εισόδου εκδοθείσα μετά την πάροδο μεγάλου χρονικού διαστήματος

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-636/23 και C-637/23, Al Hoceima, 01.08.2025, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: M. L. Arastey Sahún, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: D. Spielmann, ECLI:EU:C:2025:603 – Προδικαστική παραπομπή

Οι αιτήσεις προδικαστικής απόφασης αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 3, σημεία 4 και 6, του άρθρου 7, παρ. 1 και 4, του άρθρου 8, παρ. 1 και 2, του άρθρου 11, παρ. 1, και του άρθρου 13 της Οδηγίας 2008/115/EK, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, ερμηνευόμενων υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη. Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν από το Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (συμβούλιο επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο) και το Conseil du contentieux des étrangers (συμβούλιο επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο) στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αφενός, των W (C-636/23) και X (C-637/23), αμφοτέρων υπηκόων τρίτης χώρας, και, αφετέρου, του Belgische Staat (Βελγικού Δημοσίου) και του État belge (Βελγικού Δημοσίου), αντιστοίχως, σχετικά με διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας και απαγόρευση εισόδου.

Η προδικαστική απόφαση αφορά δύο παρόμοιες διαφορές από το Βέλγιο. Η πρώτη υπόθεση, C-636/23, αφορά τον W, υπήκοο Μαρόκου, σε βάρος του οποίου εκδόθηκε απόφαση απομάκρυνσης από το βελγικό έδαφος με οκταετή απαγόρευση εισόδου και χωρίς προθεσμία για οικειοθελή αναχώρηση, βάσει του φερόμενου κινδύνου διαφυγής και της απειλής για τη δημόσια τάξη. Ο W προσέβαλε επιτυχώς την απόφαση αυτή, και το αιτούν δικαστήριο την ακύρωσε, κρίνοντας παράνομους τους λόγους άρνησης χορήγησης της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης. Ωστόσο, το βελγικό Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State) αναίρεσε εν μέρει την εν λόγω απόφαση, υποστηρίζοντας ότι η άρνηση χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί απλώς ένα μη προσβλητό εκτελεστικό μέτρο που δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του ατόμου, δεδομένου ότι η παραμονή του παραμένει παράνομη. Αυτό δημιούργησε μια νομική σύγκρουση, ωθώντας το αιτούν δικαστήριο να αμφισβητήσει την ερμηνεία αυτή υπό το πρίσμα του δικαίου της ΕΕ. Η δεύτερη υπόθεση, C-637/23, αφορά τον X, υπήκοο Αλγερίας, σε βάρος του οποίου εκδόθηκε εντολή απομάκρυνσης και απόφαση απέλασης, ενώ διατάχθηκαν επιπλέον κράτηση με σκοπό την απομάκρυνση και

διετής απαγόρευση εισόδου, ομοίως χωρίς προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης λόγω του επικαλούμενου κινδύνου διαφυγής. Ο Χ προσέβαλε την απόφαση αυτή, υποστηρίζοντας ότι οι αρχές παρέλειψαν να διενεργήσουν τη δέουσα ατομική αξιολόγηση για να τεκμηριώσουν τον κίνδυνο διαφυγής. Στη διαδικασία, το βελγικό κράτος ισχυρίστηκε εκ νέου ότι η απόφαση μη χορήγησης προθεσμίας αναχώρησης δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, ενώ ο Χ αντέτεινε ότι παράγει σημαντικά έννομα αποτελέσματα και πρέπει να είναι προσβλητή. Αντιμέτωπο με τα ίδια θεμελιώδη νομικά ερωτήματα σχετικά με το δικαίωμα σε αποτελεσματική ένδικη προστασία και το νομικό καθεστώς της απόφασης περί οικειοθελούς αναχώρησης, το αιτούν δικαστήριο και σε αυτή τη δεύτερη υπόθεση ζήτησε διευκρινίσεις από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, και οι δύο υποθέσεις απαιτούσαν από το Δικαστήριο να καθορίσει εάν μια τέτοια απόφαση αποτελεί ουσιαστική, προσβλητή πράξη και να ορίσει τις έννομες συνέπειες σε περίπτωση που κριθεί παράνομη.

Απαντώντας στο πρώτο βασικό ερώτημα, το Δικαστήριο εξέτασε εάν μια απόφαση περί άρνησης χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί απλώς ως εκτελεστικό μέτρο που δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του υπηκόου τρίτης χώρας. Το Δικαστήριο απέρριψε κατηγορηματικά την ερμηνεία αυτή, κρίνοντας ότι μια τέτοια απόφαση έχει βαθιές και άμεσες έννομες συνέπειες. Η απόφαση ξεκινά επιβεβαιώνοντας ότι η Οδηγία 2008/115 καθιερώνει μια σαφή διαδικαστική ιεράρχηση, δίνοντας προτεραιότητα στην οικειοθελή επιστροφή έναντι της αναγκαστικής απομάκρυνσης, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι επιστροφές διενεργούνται με ανθρώπινο τρόπο και με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα. Αυτό δημιουργεί μια «κλιμάκωση των μέτρων» που πρέπει να ληφθούν, ξεκινώντας από τη λιγότερο εξαναγκαστική επιλογή.

Το Δικαστήριο προσδιόρισε αρκετές σημαντικές έννομες συνέπειες που απορρέουν άμεσα από την απόφαση για τη χορήγηση ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης. Πρώτον, η χορήγηση μιας τέτοιας προθεσμίας προστατεύει το άτομο από την αναγκαστική απομάκρυνση μέχρι τη λήξη της, ενώ η άρνηση επιτρέπει την άμεση εκτέλεση της απόφασης επιστροφής. Δεύτερον, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 της Οδηγίας, η άρνηση χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί πρωταρχικό λόγο για την επιβολή υποχρεωτικής απαγόρευσης εισόδου, ένα μέτρο με σημαντικές, πανευρωπαϊκές συνέπειες για το άτομο. Επιπλέον, η απόφαση επηρεάζει τη διαθεσιμότητα ορισμένων εγγυήσεων του άρθρου 14 παρ. 1, όπως η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας και η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, οι οποίες ισχύουν κατά τη διάρκεια της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης.

Παρόλο που αναγνώρισε ότι η παραμονή του ατόμου παραμένει παράνομη ακόμη και αν χορηγηθεί προθεσμία αναχώρησης, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η άρνηση χορήγησής της μεταβάλλει θεμελιωδώς τη νομική του κατάσταση, αλλάζοντας τους όρους της επιστροφής του και στερώντας του διαδικαστικές εγγυήσεις. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν μπορεί να θεωρηθεί απλό εκτελεστικό μέτρο, αλλά αποτελεί ουσιαστική απόφαση που επηρεάζει σημαντικά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ενδιαφερομένου.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο εξετάζει δύο βασικά διαδικαστικά ζητήματα. Πρώτον, επιβεβαιώνει ότι η απόφαση άρνησης χορήγησης προθεσμίας για οικειοθελή αναχώρηση πρέπει να μπορεί να προσβληθεί δικαστικά. Επικαλούμενο το άρθρο 13 της Οδηγίας 2008/115 και το άρθρο 47 του Χάρτη, το Δικαστήριο κρίνει ότι τα άτομα πρέπει να έχουν δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής κατά των αποφάσεων που τους επηρεάζουν αρνητικά, και αυτό περιλαμβάνει την αμφισβήτηση των λεπτομερών ρυθμίσεων της επιστροφής τους. Δεύτερον, το Δικαστήριο διευκρινίζει το χρονικό σημείο επιβολής της απαγόρευσης εισόδου. Ερμηνεύει τη λέξη «συνοδεύει» στην Οδηγία με την έννοια ότι η απαγόρευση συμπληρώνει την απόφαση επιστροφής, υποδηλώνοντας μια ουσιαστική και όχι μια αυστηρά χρονική σύνδεση. Κατά συνέπεια, μια εθνική αρχή δεν υποχρεούται να εκδώσει την απαγόρευση εισόδου ταυτόχρονα με την απόφαση επιστροφής και μπορεί να το πράξει ακόμη και μετά την παρέλευση σημαντικού χρονικού διαστήματος.

Με το τελευταίο ερώτημα, το Δικαστήριο εξετάζει εάν μια παράνομη διάταξη σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης καθιστά αναγκαία την ακύρωση ολόκληρης της απόφασης επιστροφής. Το Δικαστήριο καταλήγει καταφατικά, κρίνοντας ότι η διάταξη για την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί ουσιώδες και αναπόσπαστο μέρος της απόφασης επιστροφής», όπως αυτή ορίζεται στην Οδηγία 2008/115.

Η συλλογιστική βασίζεται στον ίδιο τον ορισμό της «επιστροφής», ο οποίος περιλαμβάνει ρητώς τόσο την οικειοθελή συμμόρφωση όσο και την αναγκαστική εκτέλεση. Ως εκ τούτου, η απόφαση για τον τρόπο της επιστροφής (οικειοθελής ή αναγκαστική) δεν αποτελεί ξεχωριστό διαδικαστικό βήμα, αλλά θεμελιώδες στοιχείο της ίδιας της υποχρέωσης επιστροφής. Κατά συνέπεια, εάν ένα δικαστήριο διαπιστώσει παρανομία στην απόφαση που αφορά την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης – είτε στην άρνηση χορήγησής της είτε στη διάρκειά της – οφείλει να ακυρώσει την απόφαση επιστροφής στο σύνολό της.

Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τον πρωταρχικό στόχο της Οδηγίας: την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το Δικαστήριο τονίζει ότι οι αρχές της δικαιοσύνης, της διαφάνειας και της αναλογικότητας πρέπει να τηρούνται σε όλη τη διαδικασία επιστροφής. Ο διαχωρισμός του στοιχείου της οικειοθελούς αναχώρησης από την κύρια απόφαση θα υπονόμει αυτή την κρίσιμη ισορροπία.

Το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι η αρχή αυτή ισχύει ακόμη και όταν το εθνικό δίκαιο απαιτεί την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, καθώς η σχετική απόφαση εξακολουθεί να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο. Επιπλέον, η ακύρωση ολόκληρης της απόφασης δεν παρακωλύει την αποτελεσματικότητα της πολιτικής επιστροφής. Απλώς απαιτεί από την εθνική αρχή να εκδώσει μια νέα, νόμιμη απόφαση επιστροφής που θα διορθώνει την εντοπισμένη πλημμέλεια, χωρίς να χρειάζεται να αρχίσει η διαδικασία από την αρχή.

VIII. ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Επιμ.: Αγγελική Ζησιού

Εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Το άρθρο 18 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/943 για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και το άρθρο 10, το άρθρο 46 και το άρθρο 59 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 σχετικά με τους κοινούς κανόνες της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, έχουν την έννοια ότι δεν διέπουν τις έννομες συνέπειες της δυσλειτουργίας μετρητή ηλεκτρικής ενέργειας και, επομένως, δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία, λόγω τέτοιας δυσλειτουργίας, δεν κατέστη δυνατή η ορθή καταμέτρηση της ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας που κατανάλωσε οικιακός πελάτης και χρεώθηκε σε αυτόν ποσό υπολογισθέν βάσει εκτιμώμενης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας. Περαιτέρω, το άρθρο 27 της Οδηγίας 2011/83/ΕΕ σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών έχει την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία ζητείται από καταναλωτή η πληρωμή της ηλεκτρικής ενέργειας που παρασχέθηκε δυνάμει έγκυρης σύμβασης, καταναλώθηκε, αλλά δεν καταμετρήθηκε ορθώς λόγω της δυσλειτουργίας μετρητή.

προδικαστική παραπομπή – εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας – Κανονισμός (ΕΕ) 2019/943 – Οδηγία (ΕΕ) 2019/944 – πεδία εφαρμογής – μη ορθή καταμέτρηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας λόγω δυσλειτουργίας μετρητή – χρέωση βάσει εκτιμώμενης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας – δικαιώματα των καταναλωτών – Οδηγία (ΕΕ) 2011/83 – πεδίο εφαρμογής – παροχή μη παραγγελθέντων

ΔΕΕ C-310/24, *Elektrozpredelitelni mrezhi Zapad*, 05.06.2025, Τμήμα ένατο, Πρόεδρος: N. Jääskinen, Εισηγητής: M. Condinanzi, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2025:406 – Προδικαστική παραπομπή

Η συγκεκριμένη αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 18, παρ. 1, 7 και 8, του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/943, σχετικά με την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, του άρθρου 10 παρ. 4, του άρθρου 46, παρ. 2, στοιχείο δ', και του άρθρου 59, παρ. 1,

στοιχείο α', της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ, και του άρθρου 27 της Οδηγίας 2011/83/ΕΕ, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, την τροποποίηση της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της Οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση της Οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της Οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ 2011, L 304, σ. 64). Η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του ΥΛ, ως οικιακού πελάτη, και της «Elektrozaprreditelni mrežhi Zapad» EAD (στο εξής: ERM Zapad), με αντικείμενο την αμφισβήτηση λογαριασμού κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας του οποίου το ποσό υπολογίστηκε βάσει εκτιμώμενης κατανάλωσης, λόγω δυσλειτουργίας του μετρητή.

Αναλυτικότερα, ο ΥΛ, ιδιοκτήτης κατοικίας στη Βουλγαρία, συνδεδεμένης με το δίκτυο διανομής της ERM Zapad, διέθετε μετρητή τοποθετημένο σε κλειδωμένο κουτί στον δρόμο, στο οποίο πρόσβαση είχαν μόνο οι υπάλληλοι της εταιρείας. Στις 10.04.2023, κατά επιτόπιο έλεγχο, διαπιστώθηκε ότι ο μετρητής δεν κατέγραφε κατανάλωση χωρίς να παρουσιάζει εξωτερική ζημιά. Το Βουλγαρικό Ινστιτούτο Μετρολογίας επιβεβαίωσε ότι ο μετρητής δεν πληρούσε τα τεχνικά πρότυπα, ενώ ο τελευταίος έλεγχός του είχε πραγματοποιηθεί το 2018. Ελλείψει ορθής καταγραφής της πραγματικής κατανάλωσης, η ERM Zapad, εφαρμόζοντας τον εθνικό κανονισμό ΠΙΚΕΕ, εξέδωσε λογαριασμό ύψους 2.058,26 BGN (περίπου 1.000 €) για εκτιμώμενη κατανάλωση 3.168 kWh ηλεκτρικής ενέργειας κατά τη χρονική περίοδο 11.01.2023-10.04.2023, υπολογισμένη με το υψηλότερο ημερήσιο τιμολόγιο. Προς τούτο, ο ΥΛ προσέφυγε στο Sofiyski rayon sad (περιφερειακό δικαστήριο Σόφιας), ασκώντας αγωγή και υποστηρίζοντας ότι δεν μπορούσε να γνωρίζει τη βλάβη, καθώς δεν είχε πρόσβαση στον μετρητή, ενώ παράλληλα αμφισβήτησε και το χρονικό διάστημα χρέωσης.

Επιλαμβανόμενο της οικείας αγωγής, το αιτούν δικαστήριο αρχικά υπενθυμίζει πως οι κανόνες ΠΙΚΕΕ επιτρέπουν στον προμηθευτή να τιμολογεί εκτιμώμενη κατανάλωση όταν ο μετρητής δυσλειτουργεί χωρίς υπαιτιότητα του καταναλωτή, θεωρώντας τη μη καταμετρηθείσα ενέργεια «απώλεια» που πρέπει να επιρριφθεί στον πελάτη. Περαιτέρω, επισήμανε ότι το ενωσιακό δίκαιο (Οδηγία 2019/944 και Κανονισμός 2019/943) προάγει την ενεργειακή απόδοση και τον περιορισμό απωλειών, και διερωτήθηκε αν τα «τέλη για απώλειες» που προβλέπουν τα άρθρα 46, παρ. 2, στοιχείο δ', της Οδηγίας και 18 παρ. 8 του Κανονισμού καλύπτουν ενέργεια που καταναλώθηκε αλλά δεν καταγράφηκε λόγω βλάβης του μετρητή, ιδίως όταν ο πάροχος ή ο διαχειριστής του δικτύου δεν αποκατέστησε εγκαίρως τη δυσλειτουργία. Παράλληλα, έθεσε ζητήματα διαφάνειας τιμολογίων, διερευνώντας αν το άρθρο 59, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας επιτρέπει να ενσωματώνεται στα τιμολόγια μεταφοράς ή διανομής το κόστος τέτοιας μη καταμετρηθείσας ενέργειας και αν ο Κανονισμός 2019/943, άρθρο 18 παρ. 1 και 7, αντιτίθεται σε χρέωση βάσει εκτίμησης χωρίς επαλήθευση πραγματικής κατανάλωσης. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο διερωτήθηκε αν, κατά το άρθρο 27 της Οδηγίας 2011/83, ο καταναλωτής υποχρεούται να πληρώσει για εκτιμώμενη κατανάλωση όταν ο μετρητής, εκτός ελέγχου του, δεν λειτουργεί, και αν το άρθρο 10 παρ. 4 της Οδηγίας 2019/944 επιτρέπει στον προμηθευτή να αναπροσαρμόζει εκ των υστέρων τιμή και ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας.

Κατόπιν τούτων, το αιτούν δικαστήριο, Sofiyski rayon sad, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα πέντε προδικαστικά ερωτήματα:

Πρώτον, εάν η φράση «τέλη για απώλειες» των ενωσιακών κανόνων καλύπτει χρεώσεις για ενέργεια που καταναλώθηκε αλλά δεν καταγράφηκε, διακρίνοντας περιπτώσεις με/χωρίς εξωτερική επέμβαση.

Δεύτερον, εάν η αρχή διαφάνειας τιμολογίων επιτρέπει να μετακυλιέται στον καταναλωτή το κόστος τέτοιων «απωλειών».

Τρίτον, εάν το άρθρο 18 του Κανονισμού 2019/943 αντιτίθεται σε χρέωση βάσει εκτίμησης χωρίς επαλήθευση.

Τέταρτον, εάν το άρθρο 27 της Οδηγίας 2011/83 απαλλάσσει τον καταναλωτή από πληρωμή για μη καταγεγραμμένη κατανάλωση σε περίπτωση βλάβης του μετρητή εκτός ελέγχου του.

Πέμπτον, εάν το άρθρο 10(4) της Οδηγίας 2019/944 επιτρέπει εκ των υστέρων αναπροσαρμογή τιμής/ποσότητας από τον πάροχο όταν ο μετρητής είναι εκτός ελέγχου του καταναλωτή.

Επί του παραδεκτού της εν λόγω αίτησης, η ERM Zapad πρόβαλε σειρά ενστάσεων υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, πως η περί αιτήματος προδικαστικής απόφασης διάταξη του εθνικού δικαστηρίου εκδόθηκε χωρίς τήρηση της αρχής της αντιμωλίας και ότι περιέχει ανακριβή πραγματικά στοιχεία, καθώς η ίδια είναι απλώς διαχειριστής δικτύου και δεν έχει σύμβαση προμήθειας ρεύματος με τον ΥΛ. Επίσης, ισχυρίστηκε πως η εν λόγω υπόθεση δεν άπτεται του δίκαιου της Ένωσης, ενώ θεώρησε ότι τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα δεν σχετίζονται με την οικεία υπόθεση, διότι το ζητούμενο εν προκειμένω είναι η αιτία και το ύψος της απαίτησης για μη καταμετρηθείσα κατανάλωση, ενώ μάλιστα σημείωσε πως υπήρξαν φθορές στις σφραγίδες του μετρητή που δείχνουν εξωτερική παρέμβαση. Τέλος, κατά την ERM Zapad, η ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που μνημονεύονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν δημιουργεί καμία αμφιβολία, λαμβανομένης υπόψη, μεταξύ άλλων, της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την ενωσιακή νομοθεσία που ίσχυε πριν την Οδηγία 2019/944 και τον Κανονισμό 2019/943.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει ότι, όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, δεν υπήρξε εξωτερική παρέμβαση στον μετρητή και, επομένως, τα πέντε προδικαστικά ερωτήματα είναι υποθετικά και, κατά συνέπεια, απαράδεκτα κατά το μέτρο που αφορούν την περίπτωση οφειλόμενης σε εξωτερική επέμβαση δυσλειτουργίας του εξοπλισμού μέτρησης.

Επιλαμβανόμενο των ως άνω περί του παραδεκτού ενστάσεων, το Δικαστήριο αρχικά υπενθύμισε πως, στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας, δεν ελέγχει αν η απόφαση παραπομπής τηρεί τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες ούτε αν εκδόθηκε νομίμως κατά το εσωτερικό δίκαιο. Δεσμεύεται από τα πραγματικά περιστατικά όπως τα διαπιστώνει το αιτούν δικαστήριο, ακόμη κι αν αυτά αμφισβητούνται από διάδικο. Περαιτέρω, υπενθύμισε πως τα προδικαστικά ερωτήματα θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή· το Δικαστήριο μπορεί να τα απορρίψει μόνον αν προδήλως δεν συνδέονται με τη διαφορά, είναι υποθετικά ή δεν υπάρχουν επαρκή πραγματικά και νομικά στοιχεία. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο έκρινε ως απαράδεκτα μόνο τα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούσαν τα υποθετικά σενάρια της με/χωρίς εξωτερικής επέμβασης επί του μετρητή καθώς ήδη το αιτούν δικαστήριο είχε αποδεχθεί πως δεν είχε επιλογηρήσει εξωτερική επέμβαση επί του επίδικου μετρητή. Τέλος, απέρριψε τους ισχυρισμούς της ERM Zapad ότι το δίκαιο της ΕΕ δεν εφαρμόζεται ή ότι υπάρχει ήδη σχετική νομολογία επί του επίδικου ζητήματος ως αφορώσα την ουσία και όχι το παραδεκτό της υπόθεσης.

Επί της ουσίας της υπόθεσης, το Δικαστήριο, αναφορικά με τα προδικαστικά ερωτήματα περί του εάν οι διατάξεις του άρθρου 18 παρ. 1, 7 και 8 του Κανονισμού 2019/943, των άρθρων 10 παρ. 4, 46, παρ. 2, στοιχείο δ', και 59, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας 2019/944, καθώς και του άρθρου 27 της Οδηγίας 2011/83, επιτρέπουν τη χρέωση οικιακού πελάτη με ποσό υπολογιζόμενο βάσει εκτιμώμενης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας σε περίπτωση δυσλειτουργίας μετρητή, έκρινε ότι οι ως άνω διατάξεις δεν καταλαμβάνουν τις έννομες συνέπειες τέτοιας δυσλειτουργίας. Ειδικότερα, το άρθρο 18 του Κανονισμού 2019/943 ρυθμίζει αποκλειστικά το κόστος και τη διαφάνεια των τελών πρόσβασης και των τιμολογίων διανομής, χωρίς να αφορά περιπτώσεις βλάβης μετρητή. Τα άρθρα 10 παρ. 4, 46, παρ. 2, στοιχείο δ', και 59, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας 2019/944 αφορούν, αντιστοίχως, την υποχρέωση ενημέρωσης για τροποποίηση συμβατικών όρων, τη συλλογή τελών σχετικών με το σύστημα μεταφοράς και την έγκριση τιμολογίων διανομής ή μεταφοράς από τη ρυθμιστική αρχή, χωρίς να ρυθμίζουν την τιμολόγηση μη καταμετρηθείσας κατανάλωσης. Όσον αφορά την Οδηγία 2011/83, το άρθρο 27 περί μη παραγγελλθείσας παροχής δεν εφαρμόζεται όταν η παροχή ηλεκτρικής ενέργειας πραγματοποιείται βάσει έγκυρης σύμβασης και έχει πράγματι καταναλωθεί, έστω και αν δεν καταγράφηκε ορθώς λόγω βλάβης του μετρητή. Επομένως, καμία από τις ανωτέρω ενωσιακές διατάξεις δεν διέπει την περίπτωση κατά την οποία, εξαιτίας

δυσλειτουργίας του μετρητή, ο οικιακός πελάτης χρεώνεται με ποσό υπολογισθέν βάσει εκτιμώμενης κατανάλωσης.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 18, παρ. 1, 7 και 8, του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, σχετικά με την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τα άρθρα 10, παρ. 4, 46, παρ. 2, στοιχείο δ', και 59, παρ. 1, στοιχείο α', της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ, έχουν την έννοια ότι δεν διέπουν τις έννομες συνέπειες της δυσλειτουργίας μετρητή ηλεκτρικής ενέργειας και, επομένως, δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία, λόγω τέτοιας δυσλειτουργίας, δεν κατέστη δυνατή η ορθή καταμέτρηση της ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας που κατανάλωσε οικιακός πελάτης και χρεώθηκε σε αυτόν ποσό υπολογισθέν βάσει εκτιμώμενης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας. Περαιτέρω, το άρθρο 27 της Οδηγίας 2011/83/ΕΕ σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών έχει την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία ζητείται από καταναλωτή η πληρωμή της ηλεκτρικής ενέργειας που παρασχέθηκε δυνάμει έγκυρης σύμβασης, καταναλώθηκε, αλλά δεν καταμετρήθηκε ορθώς λόγω της δυσλειτουργίας μετρητή.

Το άρθρο 3 παρ. 1 και το άρθρο 5 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, σε συνδυασμό με το σημείο 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος και το άρθρο 7, έχει την έννοια ότι ρήτρα σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ορισμένου χρόνου, η οποία επιτρέπει στον προμηθευτή, σε περίπτωση πρόωρης καταγγελίας λόγω υπερημερίας πληρωμής, να επιβάλει αυτομάτως κατ' αποκοπήν ποινή ανεξαρτήτως πραγματικής ζημίας, μπορεί να είναι καταχρηστική. Η ρήτρα πληροί την απαίτηση διαφάνειας μόνον αν, βάσει της δομής, της θέσης της στη σύμβαση και των συνθηκών ηλεκτρονικής σύναψης –συμπεριλαμβανομένων των παρεχόμενων πληροφοριών– ο μέσος, επαρκώς ενημερωμένος και προσεκτικός καταναλωτής μπορεί να κατανοήσει τη λειτουργία της και να εκτιμήσει τις οικονομικές της συνέπειες.

προδικαστική παραπομπή – προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – άρθρα 3, 5, και 7 και σημείο 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος – σύμβαση ορισμένου χρόνου για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας – συμβατική ποινική ρήτρα επιβαλλόμενη σε περίπτωση υπερημερίας πληρωμής – αναλογικός χαρακτήρας του ύψους της ποινικής ρήτρας – σαφής και κατανοητός χαρακτήρας των ρητρών – Οδηγία (ΕΕ) 2019/944 – δεν τυγχάνει εφαρμογής

ΔΕΕ C-749/23, innogy Energie, 05.06.2025, Τμήμα ένατο, Πρόεδρος: A. Arabadjiev, Εισηγητής: N. Jääskinen, Γεν. Εισαγγελέας: J. Kokott, ECLI:EU:C:2025:405 – Προδικαστική παραπομπή

Η συγκεκριμένη αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία, αφενός, των άρθρων 3, 5 και 7 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, και του σημείου 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος της εν λόγω Οδηγίας και, αφετέρου, του άρθρου 12, παρ. 3, της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ. Η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της innogy Energie s.r.o., εταιρείας προμήθειας ενέργειας, και του QS, καταναλωτή, με αντικείμενο αγωγή της ως άνω εταιρείας με αίτημα την καταβολή ποινικής ρήτρας βάσει όρου της συναφθείσας με τον καταναλωτή σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

Ειδικότερα, στις 24 Ιανουαρίου 2020, ο QS και η innogy Energie συνήψαν σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ορισμένου χρόνου για οικιακή χρήση, με εγγυημένη σταθερή τιμή χαμηλότερη από τις αντίστοιχες συμβάσεις αορίστου χρόνου. Η σύμβαση προσχώρησης, σε προτυπωμένο ηλεκτρονικό έντυπο δύο σελίδων, προέβλεπε μηνιαίο ποσό έναντι ύψους 1.200 CZK για προβλεπόμενη κατανάλωση 1,8 MWh/έτος και βασική διάρκεια 30 μηνών, χωρίς δυνατότητα πρόωρης καταγγελίας. Περαιτέρω, η επίδικη σύμβαση περιλάμβανε, στο

τιμήμα «Λοιποί όροι», υποχρέωση του πελάτη να παράσχει τη συνδρομή του για την εκτέλεση της σύμβασης και απαγόρευση ενεργειών που παρακωλύουν την εκπλήρωσή της, προβλέποντας ποινική ρήτρα ύψους 3.000 CZK (περίπου 120 ευρώ) για παράβαση των συμβατικών όρων. Ομοίως, μεταξύ άλλων, σε περίπτωση επαναλαμβανόμενης παράβασης της υποχρέωσης καταβολής του τιμήματος της ηλεκτρικής ενέργειας μπορούσε να απαιτηθεί από τον πελάτη η καταβολή συμβατικής ποινικής ρήτρας για την ενδεχόμενη αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε στην innogy Energie λόγω της μη κατανάλωσης της συμφωνηθείσας ηλεκτρικής ενέργειας. Η ποινική ρήτρα ανερχόταν στο ποσό των 400 CZK (περίπου 16 ευρώ) για κάθε ημερολογιακό μήνα που έπεται της ημερομηνίας καταγγελίας της σύμβασης ή αναστολής της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας έως τη λήξη ισχύος της σύμβασης. Το κείμενο της σύμβασης συμπληρώθηκε ηλεκτρονικά από την innogy Energie και ο QS είχε τη δυνατότητα επισκόπησης πριν την υπογραφή του μέσω ψηφιακής ταμπλέτας.

Λόγω μη καταβολής δόσεων για τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο 2020, η innogy Energie διέκοψε την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας στις 11 Σεπτεμβρίου 2020 και απαίτησε την καταβολή της ποινικής ρήτρας συνολικού ύψους 8.800 CZK για τους υπόλοιπους 22 μήνες της σύμβασης. Ο QS προέβη σε μερική καταβολή ποσού 2.190,34 CZK. Στις 23 Σεπτεμβρίου 2020, η innogy Energie κατήγγειλε τη σύμβαση λόγω μη εξόφλησης των οφειλομένων. Στο πλαίσιο αυτό, η innogy Energie άσκησε αγωγή ενώπιον του Okresní soud v Teplicích (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου Τέπλιτσε, Τσεχική Δημοκρατία), με αίτημα να καταδικαστεί ο QS, με βάση την ποινική ρήτρα της σύμβασης, στην καταβολή ποσού ύψους 6.609,66 CZK (περίπου 270 ευρώ), ήτοι στην καταβολή του υπολοίπου της οφειλής βάσει της εν λόγω ποινικής ρήτρας.

Επιλαμβανόμενο της οικείας αγωγής, το αιτούν δικαστήριο υπενθύμισε ότι, σύμφωνα με την ισχύουσα πριν από την 1η Ιανουαρίου 2014 εθνική νομοθεσία περί καταχρηστικών ρητρών, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Τσεχικής Δημοκρατίας έχει διαπιστώσει ότι, για να μην θεωρηθεί καταχρηστική μια συμβατική ποινική ρήτρα, αυτή πρέπει να περιλαμβάνεται στο κείμενο της σύμβασης, να είναι σαφής, εύληπτη, λογικά δομημένη, ορατή στον μέσο καταναλωτή και να μην δημιουργεί την εντύπωση ότι αποτελεί επουσιώδη όρο. Ως προς την οικεία περίπτωση, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί πως οι ποινικές ρήτρες ενσωματώθηκαν στην πρώτη σελίδα της σύμβασης προσχώρησης, στο τμήμα «Λοιποί όροι», το οποίο δεν περιλαμβάνει όρους που έχουν διαπραγματευτεί ατομικά και δεν απαιτεί συμπλήρωση, γεγονός που δημιουργεί αμφιβολίες ως προς τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις διαφάνειας του άρθρου 5 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε τη διαφοροποιημένη διαχείριση ανάλογα με το ποιος καταγγέλλει την εκάστοτε σύμβαση. Ειδικότερα, η επίδικη ρήτρα προβλέπει ποινή 400 CZK ανά μήνα για μη καταβολή του προβλεπόμενου τιμήματος, χωρίς να απαιτείται απόδειξη της πραγματικής ζημίας, ενώ σε περίπτωση καταγγελίας από τον καταναλωτή η αποζημίωση περιορίζεται στην πραγματική ζημία του προμηθευτή. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο υπογράμμισε ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης δεν υπάρχουν οφειλές όσον αφορά το καταβλητέο για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας τίμημα· αντιθέτως, υπάρχει ένα ποσό το οποίο καταβλήθηκε αχρεωστήτως στην innogy Energie, παρά το γεγονός ότι ο QS δεν είχε καταβάλει τουλάχιστον δύο μηνιαίες δόσεις ποσού έναντι, ύψους 1.200 CZK (περίπου 48 ευρώ).

Κατόπιν τούτων, το αιτούν δικαστήριο, Okresní soud v Teplicích, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

Πρώτον, εάν σύμφωνα με τη σκοπιμότητα της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, ποινική ρήτρα ενσωματωμένη σε τμήμα «Λοιποί όροι» της πρώτης σελίδας της σύμβασης προσχώρησης, χωρίς στοιχεία ταυτότητας των μερών και χωρίς χειρόγραφη συμπλήρωση, μπορεί να θεωρηθεί έγκυρη, δεδομένου ότι η δεύτερη σελίδα φέρει επαρκή στοιχεία αναγνώρισης της σύμβασης.

Δεύτερον, εάν σύμφωνα με την ίδια Οδηγία και το άρθρο 12, παρ. 3, της Οδηγίας 2019/944, σε περίπτωση καταγγελίας σύμβασης προμήθειας ορισμένου χρόνου από τον προμηθευτή λόγω παράβασης του καταναλωτή, δεν λαμβάνεται υπόψη το ύψος της πραγματικής άμεσης οικονομικής ζημίας του προμηθευτή.

Εκκινώντας από το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο επισήμανε πως αυτό αφορά την ερμηνεία του άρθρου 12, παρ. 3, της Οδηγίας 2019/944, σχετικά με την απόδειξη της οικονομικής ζημίας του προμηθευτή σε περίπτωση πρόωρης καταγγελίας σύμβασης, πλην όμως, όπως και η innogy Energie υποστήριξε, η διάταξη αυτή δεν είχε ακόμη μεταφερθεί στο τσεχικό δίκαιο κατά τον χρόνο σύναψης και καταγγελίας της επίδικης σύμβασης. Προς τούτο, το Δικαστήριο υπενθύμισε πως ένας νέος κανόνας δικαίου έχει εφαρμογή από την έναρξη ισχύος του και, μολονότι δεν εφαρμόζεται επί των νομικών καταστάσεων που γεννήθηκαν και διαμορφώθηκαν οριστικώς υπό το κράτος του προγενέστερου νόμου, εφαρμόζεται στα μελλοντικά αποτελέσματα και στις νέες έννομες καταστάσεις. Το αντίθετο ισχύει μόνο αν ο νέος κανόνας συνοδεύεται από ειδικές διατάξεις που καθορίζουν διαφορετικά τη διαχρονική εφαρμογή του (*Banco Santander*, C-265/22, σκ. 37).

Όσον αφορά ειδικότερα τις Οδηγίες, κατά κανόνα μόνον οι νομικές καταστάσεις που διαμορφώθηκαν μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς τους στο εσωτερικό δίκαιο υπάγονται στο *ratione temporis* πεδίο εφαρμογής τους. Σύμφωνα με το άρθρο 71 της Οδηγίας 2019/944, τα κράτη μέλη έπρεπε να έχουν θεσπίσει και δημοσιεύσει τις διατάξεις μεταφοράς μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020. Η τσεχική νομοθεσία που μεταφέρει την Οδηγία (νόμος 458/2000, όπως τροποποιήθηκε) άρχισε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 2022, ενώ η επίμαχη σύμβαση συνήφθη στις 24 Ιανουαρίου 2020 και καταγγέλθηκε στις 23 Σεπτεμβρίου 2020, δηλαδή πριν τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς.

Με βάσει την ως άνω ανάλυση και εφόσον η Οδηγία 2019/944 δεν είχε εφαρμογή ούτε κατά την ημερομηνία σύναψης ούτε κατά την ημερομηνία καταγγελίας της σύμβασης, συνακόλουθα και η ερμηνεία του άρθρου 12(3) δεν συνδέεται με την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης και, εξ αυτού του λόγου, το Δικαστήριο απέρριψε το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ως απαράδεκτο.

Προχωρώντας στην ουσία των προδικαστικών ερωτημάτων, το Δικαστήριο κλήθηκε να διερευνήσει, πρώτον, αν το άρθρο 3(1) και το άρθρο 5 της Οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με το σημείο 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος και το άρθρο 7 αυτής, έχουν την έννοια ότι ρήτρα σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου που επιτρέπει στον προμηθευτή να επιβάλει κατ' αποκοπήν ποινή στον καταναλωτή λόγω υπερημερίας πριν από τη λήξη της σύμβασης, ανεξαρτήτως της πραγματικής οικονομικής ζημίας του προμηθευτή, μπορεί να έχει καταχρηστικό χαρακτήρα, και, δεύτερον, αν η ρήτρα αυτή πληροί τις απαιτήσεις διαφάνειας του άρθρου 5.

Αρχικά, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι, κατά το άρθρο 3(1) της Οδηγίας 93/13, ρήτρα που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν δημιουργεί σημαντική ανισορροπία εις βάρος του καταναλωτή, παρά την απαίτηση καλής πίστης. Το παράρτημα της εν λόγω Οδηγίας περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που ενδέχεται να κηρυχθούν καταχρηστικές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που επιβάλλουν δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση (σημείο 1, στοιχείο ε'). Το περιεχόμενο αυτό δεν αρκεί από μόνο του για την αυτοδίκαιη διαπίστωση καταχρηστικότητας, αποτελεί όμως βασικό στοιχείο για την εκτίμηση του εθνικού δικαστηρίου (*Invitel*, C-472/10, σκ. 26).

Επομένως, για το Δικαστήριο, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα της εκάστοτε συμβατικής ρήτρας κατά την έννοια του ως άνω αναλυόμενου άρθρου, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων της εκάστοτε υποθέσεως και κυρίως βάσει τριών παραμέτρων: πρώτον, της συμμόρφωσης με την απαίτηση καλής πίστης, εξετάζοντας αν ο επαγγελματίας μπορούσε να αναμένει εύλογα ότι ο καταναλωτής θα δεχόταν τη ρήτρα μετά από ατομική διαπραγμάτευση (*Banco Primus*, C-421/14, σκ. 60), δεύτερον, της ύπαρξης σημαντικής ανισορροπίας, αξιολογώντας τη σύγκριση με τη θέση του καταναλωτή υπό το ισχύον εθνικό δίκαιο (*Banco Primus*, σκ. 59), και τρίτον, του ύψους της ποινικής ρήτρας σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό και την αναγκαιότητα του μέτρου (*Aziz*, C-415/11, σκ. 74).

Εν προκειμένω, η ποινική ρήτρα των 400 CZK (περίπου 16 ευρώ) επιβλήθηκε για δύο δόσεις ύψους 1.200 CZK (περίπου 48 ευρώ) για κάθε μήνα μετά τη διακοπή της προμήθειας, για

σύμβαση διάρκειας 30 μηνών. Η ρήτρα αυτή μπορεί να συνιστά δυσανάλογη κύρωση κατά το παράρτημα και τη νομολογία (*Topaz*, C-211/17, σκ. 59), και η εκτίμηση αυτή πρέπει να γίνει από το αιτούν δικαστήριο.

Περαιτέρω, και αναφορικά με την απαίτηση διαφάνειας του άρθρου 5 της Οδηγίας 93/13, η ρήτρα κατά το Δικαστήριο θα πρέπει να είναι σαφής και κατανοητή, ώστε ο μέσος καταναλωτής να αντιλαμβάνεται τη λειτουργία της και τις οικονομικές συνέπειες (*Andrić*, C-186/16, σκ. 45-48, *Caixabank*, C-565/21, σκ. 30, 44, 46). Παράγοντες προς εξέταση αποτελούν η θέση και η δομή της ρήτρας στο κείμενο της σύμβασης, η δυνατότητα πρόσβασης του καταναλωτή στο περιεχόμενο, η πληροφόρηση που του παρέσχε ο επαγγελματίας και οι συνθήκες σύναψης της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής μορφής και του τρόπου πλοήγησης στο κείμενο.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 3, παρ. 1, και το άρθρο 5 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, σε συνδυασμό με το σημείο 1, στοιχείο ε', του παραρτήματος της εν λόγω Οδηγίας και το άρθρο 7 αυτής, έχουν την έννοια ότι ρήτρα σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου η οποία επιτρέπει στον προμηθευτή που κατήγγειλε τη σύμβαση πριν από τη λήξη της, λόγω υπερημερίας πληρωμής εκ μέρους του καταναλωτή, να επιβάλει αυτομάτως στον τελευταίο κατ' αποκοπήν ποινή, ανεξαρτήτως της άμεσης οικονομικής ζημίας που υπέστη στην πραγματικότητα ο προμηθευτής, μπορεί να έχει καταχρηστικό χαρακτήρα. Η εν λόγω ρήτρα πληροί τις μνημονευόμενες στο άρθρο 5 της Οδηγίας 93/13 απαιτήσεις διαφάνειας αν η δομή της και η θέση της στο κείμενο της σύμβασης καθώς και οι περιστάσεις υπό τις οποίες συνομολογήθηκε με ηλεκτρονικά μέσα, περιλαμβανομένων των πληροφοριών τις οποίες ο επαγγελματίας παρέσχε στον καταναλωτή, επιτρέπουν στον μέσο καταναλωτή που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, αφενός, να λάβει γνώση του περιεχομένου και της λειτουργίας της ρήτρας με την οποία του επιβάλλεται κατ' αποκοπήν ποινή και, αφετέρου, να εκτιμήσει τις οικονομικές συνέπειες που απορρέουν εντεύθεν για αυτόν.

Το άρθρο 28 παρ. 1 του Κανονισμού 2019/942 επιτρέπει προσφυγή ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών του ACER μόνο για αποφάσεις που απευθύνονται στον προσφεύγοντα ή τον αφορούν άμεσα και προσωπικά. Οι μη προνομιούχοι προσφεύγοντες μπορούν να προσβάλουν απευθείας τις πράξεις του ACER ενώπιον του ΓεΔΕΕ δυνάμει του άρθρου 263 ΣΔΕΕ, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη προσφυγή στο συμβούλιο προσφυγών. Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 28 παρ. 1 του Κανονισμού 2019/942 δεν περιορίζει αδικαιολόγητα το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

ενέργεια – εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας – Κανονισμός (ΕΕ) 2017/2195 – απόφαση του ACER σχετικά με την τροποποίηση της μεθοδολογίας τιμολόγησης της ενέργειας εξισορρόπησης – επιβολή προσωρινού ορίου τιμής – προσφυγή ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών του ACER – ειδικές προϋποθέσεις και πρακτικές ρυθμίσεις όσον αφορά την άσκηση προσφυγής – άρθρο 28 παρ. 1, και άρθρο 29 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/942 – απαράδεκτο λόγω έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών – ένσταση ελλείψεως νομιμότητας – ισότητα έναντι του νόμου και αποτελεσματική δικαστική προστασία – πράξη που δεν αφορά ατομικά τον προσφεύγοντα – ιδιότητες ή πραγματικές καταστάσεις που δεν προβλήθηκαν – προθεσμία άσκησης προσφυγής – απουσία συγγνωστής πλάνης

ΓεΔΕΕ T-96/23, Uniper Global Commodities/ACER, 25.06.2025, Τμήμα τρίτο, Πρόεδρος: M. van der Woude, Εισηγήτρια: P. Škvařilová-Pelzl, ECLI:EU:T:2025:633 – Προσφυγή ακυρώσεως

Με την προσφυγή της, δυνάμει του άρθρου 263 ΣΔΕΕ, η Uniper Global Commodities SE ζήτησε την ακύρωση, κυρίως, της απόφασης A-003-2022 του συμβουλίου προσφυγών του Οργανισμού Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER) της 09.12.2022, με την οποία απορρίφθηκε ως απαράδεκτη η προσφυγή της κατά της απόφασης 03/2022 του ACER της 25.02.2022. Με την τελευταία αυτή απόφαση (αρχική απόφαση), ο ACER, εγκρίνοντας τροποποιήσεις στη μεθοδολογία τιμολόγησης της ενέργειας εξισορρόπησης και της διαζωνικής

δυναμικότητας, επέβαλε –για 48 μήνες από 01.07.2022– προσωρινό όριο τιμής 15.000 €/MWh στις ευρωπαϊκές πλατφόρμες εξισορρόπησης PICASSO και MARI, σε αντικατάσταση του υφιστάμενου τεχνικού ορίου των 99.999 €/MWh. Η αρχική μεθοδολογία είχε εγκριθεί με την απόφαση 01/2020, ενώ στις 02.06.2021 το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας υπέβαλε πρόταση τροποποίησης με ανώτατο όριο 15.000 €/MWh. Η Uniper διατύπωσε αντιρρήσεις τόσο κατά τη διαβούλευση του Δικτύου (20.07.2021) όσο και στη δημόσια διαβούλευση που διενήργησε ο ACER (10.11.2021). Παρά ταύτα, ο ACER, αφού έλαβε γνώση των παρατηρήσεων, απέρριψε την πρόταση των διαχειριστών ως μη σύμφωνη με το άρθρο 30 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/2195, αλλά τροποποίησε αυτοτελώς τη μεθοδολογία, εισάγοντας το επίδικο προσωρινό όριο.

Η Uniper αρχικά προσέφυγε ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών του ACER (28.04.2022), το οποίο όμως έκρινε ότι η εν λόγω εταιρεία δεν νομιμοποιείται προς τούτο, καθώς δεν ήταν αποδέκτης της αρχικής απόφασης ούτε περαιτέρω απέδειξε πως η προσβαλλόμενη απόφαση του ACER την αφορούσε ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 28 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/942, απορρίπτοντας συνακόλουθα την προσφυγή ως απαράδεκτη. Κατόπιν τούτων, ενώπιον του ΓεΔΕΕ, η Uniper αιτήθηκε την ακύρωση της απόφασης Α-003-2022 και, επικουρικώς, της αρχικής απόφασης 03/2022, καθώς και την καταδίκη του ACER στα έξοδα. Από την πλευρά του, ο ACER ζήτησε την απόρριψη της οικείας προσφυγής και την καταδίκη της προσφεύγουσας εταιρείας στα δικαστικά έξοδα.

Επιλαμβανόμενο της εν λόγω προσφυγής, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι η κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Κανονισμού 2019/94 προσφυγή ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών επιτρέπεται μόνον όταν η απόφαση απευθύνεται στον προσφεύγοντα ή τον αφορά άμεσα και ατομικά. Η Uniper ούτε ήταν αποδέκτης της αρχικής απόφασης ούτε απέδειξε ότι αυτή την αφορούσε ατομικά κατά την έννοια της νομολογίας *Plaumann*. Η απλή συμμετοχή της στη δημόσια διαβούλευση και η δραστηριοποίησή της στην αγορά εξισορρόπησης δεν στοιχειοθετούν επαρκή εξατομίκευση. Συνεπώς, το συμβούλιο προσφυγών ορθώς απέρριψε την προσφυγή της ως απαράδεκτη.

Περαιτέρω, και αναφορικά με τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας εταιρείας πως ο αποκλεισμός της από το συμβούλιο προσφυγών συνιστά παραβίαση του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το Δικαστήριο απέρριψε τον εν θέματι ισχυρισμό, τονίζοντας ότι οι μη προνομιούχοι προσφεύγοντες μπορούν να ασκήσουν απευθείας προσφυγή ακυρώσεως κατά πράξεων του ACER βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη προσφυγή στο συμβούλιο προσφυγών, και ότι η διάταξη του άρθρου 28 δεν περιορίζει αδικαιολόγητα το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

Ως προς το επικουρικό αίτημα της προσφεύγουσας περί ακύρωσης της αρχικής απόφασης, το Δικαστήριο το έκρινε απαράδεκτο διότι ασκήθηκε μετά την προβλεπόμενη δίμηνη προθεσμία του άρθρου 263 ΣΛΕΕ. Η Uniper δεν απέδειξε συγγνωστή νομική πλάνη ούτε ότι οι πληροφορίες της αρχικής απόφασης δημιουργούσαν εύλογη πεποίθηση περί αναγκαιότητας προηγούμενης προσφυγής στο συμβούλιο προσφυγών.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΓεΔΕΕ απέρριψε την υπό κρίση προσφυγή στο σύνολό της, επικυρώνοντας την κρίση περί έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών και διαπιστώνοντας την εκπρόθεσμη άσκηση του επικουρικού αιτήματος ακύρωσης της αρχικής απόφασης, καταδικάζοντας την προσφεύγουσα εταιρεία Uniper Global Commodities SE στα δικαστικά έξοδα.

Το άρθρο 28 παρ. 1 του Κανονισμού 2019/942 επιτρέπει προσφυγή ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών του ACER μόνο για αποφάσεις που απευθύνονται στον προσφεύγοντα ή τον αφορούν άμεσα και προσωπικά. Οι μη προνομιούχοι προσφεύγοντες μπορούν να προσβάλουν απευθείας τις πράξεις του ACER ενώπιον του ΓεΔΕΕ δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη προσφυγή στο συμβούλιο προσφυγών. Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 28 παρ. 1 του Κανονισμού 2019/942 δεν περιορίζει αδικαιολόγητα το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

ενέργεια – εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας – Κανονισμός (ΕΕ) 2017/2195 – απόφαση του ACER σχετικά με την τροποποίηση της μεθοδολογίας τιμολόγησης της ενέργειας εξισορρόπησης – επιβολή προσωρινού ορίου τιμής – προσφυγή ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών του ACER – ειδικές προϋποθέσεις και πρακτικές ρυθμίσεις όσον αφορά την άσκηση προσφυγής – άρθρο 28 παρ. 1, και άρθρο 29 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/942 – απαράδεκτο λόγω έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών – ένσταση ελλείψεως νομιμότητας – ισότητα έναντι του νόμου και αποτελεσματική δικαστική προστασία – πράξη που δεν αφορά ατομικά τον προσφεύγοντα – ιδιότητες ή πραγματικές καταστάσεις που δεν προβλήθηκαν – προθεσμία άσκησης προσφυγής – απουσία συγγνωστής πλάνης

ΓεΔΕΕ T-95/23, RWE Supply & Trading/ACER, 25.06.2025, Τμήμα τρίτο, Πρόεδρος: M. van der Woude, Εισηγήτρια: P. Škvařilová-Pelzl, ECLI:EU:T:2025:632 – Προσφυγή ακυρώσεως

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η RWE Supply & Trading GmbH άσκησε την κατ' άρθρο 263 ΣΛΕΕ προσφυγή ενώπιον του ΓεΔΕΕ, ζητώντας, κυρίως, την ακύρωση της απόφασης A-002-2022 του συμβουλίου προσφυγών του ACER, με την οποία απορρίφθηκε ως απαράδεκτη η προσφυγή της κατά της απόφασης 03/2022 του ACER. Η τελευταία προέβλεπε ότι, για περίοδο 48 μηνών από 1η Ιουλίου 2022, οι προμηθευτές ενέργειας εξισορρόπησης θα υπόκεινται σε προσωρινό ανώτατο όριο τιμής 15.000 €/MWh στις ευρωπαϊκές πλατφόρμες PICASSO και MARI.

Ειδικότερα, διά της 01/2020 απόφασης, εγκρίθηκε η μεθοδολογία τιμολόγησης για την ενέργεια εξισορρόπησης και τη διαζωνική δυναμικότητα, θέτοντας τεχνικό όριο τιμής περίπου 99.999 €/MWh. Στη συνέχεια, το 2021, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΣΜ) πρότεινε μείωση του ορίου σε 15.000 €/MWh. Μετά από δημόσιες διαβουλεύσεις, στις οποίες συμμετείχε και η RWE, ο ACER απέρριψε την πρόταση, διατηρώντας το αρχικό τεχνικό όριο, αλλά επέβαλε, με το παράρτημα της απόφασης 03/2022, το προαναφερθέν προσωρινό πλαφόν για τις πλατφόρμες εξισορρόπησης.

Η RWE άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης 03/2022 ενώπιον του συμβουλίου προσφυγών του ACER, το οποίο όμως έκρινε την προσφυγή απαράδεκτη, καθώς θεώρησε πως η RWE δεν ήταν αποδέκτης της αρχικής απόφασης ούτε περαιτέρω απέδειξε πως η προσβαλλόμενη απόφαση του ACER την αφορούσε ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 28 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/942. Ακολουθώντας, η εν θέματι εταιρεία προσέφυγε έναντι του ΓεΔΕΕ, αιτούμενη την ακύρωση της απόφασης του συμβουλίου προσφυγών και, επικουρικός, την ακύρωση της αρχικής απόφασης του ACER, καθώς και την καταδίκη του οργανισμού στα δικαστικά έξοδα. Από την πλευρά του, ο ACER ζήτησε την απόρριψη της προσφυγής και την καταδίκη της RWE στα έξοδα.

Επιλαμβανόμενο της εν λόγω προσφυγής, το ΓεΔΕΕ υπενθύμισε, κατ' αρχάς, ότι, κατά το άρθρο 28, παρ. 1, του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/942, το συμβούλιο προσφυγών του ACER εξετάζει προσφυγές που ασκούν είτε οι αποδέκτες της προσβαλλόμενης πράξης είτε οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο το οποίο αφορά άμεσα και ατομικά η πράξη αυτή.

Το Δικαστήριο επισήμανε ότι η αρχική απόφαση 03/2022 του ACER, με την οποία επιβλήθηκε προσωρινό όριο τιμών ύψους 15.000 ευρώ ανά MWh για τις ευρωπαϊκές πλατφόρμες εξισορρόπησης PICASSO και MARI, συνιστά κανονιστική πράξη γενικής ισχύος. Απευθύνεται στους διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς και παράγει αποτελέσματα *erga omnes* στην αγορά εξισορρόπησης, χωρίς να προσδιορίζει συγκεκριμένους επιμέρους αποδέκτες ούτε να καθορίζει ατομικά την κατάσταση ορισμένων επιχειρήσεων.

Όσον αφορά τον ισχυρισμό της RWE ότι θίγεται ατομικά λόγω της συμμετοχής της στη σχετική διαδικασία διαβούλευσης και της ιδιότητάς της ως δραστήριου προμηθευτή στις εν λόγω πλατφόρμες, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι η απλή συμμετοχή σε προπαρασκευαστικές διαβουλεύσεις ή η ιδιότητα μέλους μίας κατηγορίας οικονομικών φορέων που επηρεάζονται από μέτρο γενικής ισχύος δεν αρκεί για να στοιχειοθετήσει άμεση και ατομική σύνδεση με την προσβαλλόμενη απόφαση. Προς τούτο απαιτείται σύνολο ειδικών περιστάσεων ικανών να

διαφοροποιήσουν τον ενδιαφερόμενο από κάθε άλλο πρόσωπο, κάτι που δεν αποδείχθηκε εν προκειμένω.

Εξάλλου, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχική απόφαση παράγει έννομα αποτελέσματα αποκλειστικώς έναντι των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, οι οποίοι και οφείλουν να εφαρμόσουν το επίμαχο όριο τιμών. Οι επιπτώσεις στους λοιπούς συμμετέχοντες της αγοράς, όπως η RWE, είναι απλώς έμμεσες, δεδομένου ότι τυχόν οικονομική επιβάρυνση απορρέει από την εφαρμογή των κανόνων της αγοράς και όχι από άμεση δέσμευση της πράξης.

Κατόπιν τούτων, το ΓεΔΕΕ επικύρωσε το συμπέρασμα του συμβουλίου προσφυγών ότι η RWE δεν ήταν αποδέκτρια της αρχικής απόφασης ούτε απέδειξε ότι αυτή την αφορούσε ατομικά και άμεσα. Συνεπώς, η προσφυγή ενώπιόν του είναι απαράδεκτη και απορρίπτεται στο σύνολό της, χωρίς να απαιτείται εξέταση της ουσίας.

IX. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Επιμ.: Έλλη Τσιτσιπά

Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

ΓΚΠΑ και δικαίωμα πρόσβασης του καταγγέλλοντος στον φάκελο δεσμευτικής απόφασης του ΕΣΠΑ βάσει του Χάρτη

ΓεΔΕΕ T-183/23, Ballmann/Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων, 16.07.2025, Τμήμα δέκατο (πενταμελές), Πρόεδρος: Ο. Porchia, Εισηγητής: L. Madise, ECLI:EU:T:2025:735 – Προσφυγή ακυρώσεως

προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – καταγγελία κατά του υπευθύνου επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών ηλεκτρονικού μέσου κοινωνικής δικτύωσης στην Ένωση – άρθρο 65, παρ. 1, στοιχείο α', του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 – δεσμευτική απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων – αίτηση του καταγγέλλοντος για πρόσβαση στον προπαρασκευαστικό φάκελο της δεσμευτικής απόφασης – άρνηση πρόσβασης – προσφυγή ακυρώσεως – πράξη δεκτική προσφυγής – παραδεκτό – άρθρο 41, παρ. 2, στοιχείο β', του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Με την προσφυγή που άσκησε δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, η προσφεύγουσα, Lisa Ballmann, ζητεί την ακύρωση της απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (στο εξής: ΕΣΠΑ), η οποία περιέχεται σε μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 7ης Φεβρουαρίου 2023 και με την οποία απορρίφθηκε η αίτησή της, υποβληθείσα βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, στοιχείο β', του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), για πρόσβαση στον προπαρασκευαστικό φάκελο που αφορά τη σχετική με τη διαφορά δεσμευτική απόφαση 3/2022 του ΕΣΠΑ, τον οποίο υπέβαλε η Data Protection Commission (Αρχή προστασίας δεδομένων, Ιρλανδία, στο εξής: ιρλανδική εποπτική αρχή), σε σχέση με την παρεμβαίνουσα, Meta Platforms Ireland Ltd (στο εξής: Meta), και την υπηρεσία της Facebook (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση).

Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση αφορά την κα Lisa Ballmann, η οποία, εκπροσωπούμενη από τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό NOYB, υπέβαλε καταγγελία τον Μάιο του 2018 κατά της Meta Platforms Ireland Ltd (πρώην Facebook Ireland) σχετικά με τις πρακτικές επεξεργασίας δεδομένων της. Η Αυστριακή αρχή προστασίας δεδομένων διαβίβασε την καταγγελία στην αντίστοιχη ιρλανδική αρχή, η οποία ανέλαβε τον ρόλο της επικεφαλής εποπτικής αρχής. Μετά την έρευνά της, το σχέδιο απόφασης της ιρλανδικής αρχής προκάλεσε αντιρρήσεις από άλλες εποπτικές αρχές, με αποτέλεσμα το ζήτημα να παραπεμφθεί στο ΕΣΠΑ τον Ιούλιο του 2022 για την έκδοση δεσμευτικής απόφασης στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεκτικότητας του Κανονισμού 2016/679. Τον Νοέμβριο του 2022, το ΕΣΠΑ ενημέρωσε την NOYB ότι η κα Ballmann δεν θεωρήθηκε ότι ήταν πιθανό να θιγεί δυσμενώς από την επικείμενη απόφασή του και, ως εκ τούτου, δεν είχε δικαίωμα ακρόασης. Το ΕΣΠΑ εξέδωσε στη συνέχεια τη δεσμευτική απόφαση 3/2022 στις 5 Δεκεμβρίου 2022, επαναλαμβάνοντας αυτή τη θέση. Τον Ιανουάριο του 2023, η NOYB υπέβαλε αίτημα για πρόσβαση στον πλήρη φάκελο της υπόθεσης του

ΕΣΠΑ, κυρίως βάσει του άρθρου 41 του Χάρτη. Στις 7 Φεβρουαρίου 2023, το ΕΣΠΑ εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, απορρίπτοντας επισήμως το αίτημα για πρόσβαση βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, εδάφιο β', του Χάρτη, με το σκεπτικό και πάλι ότι η προσφεύγουσα δεν ήταν πιθανό να θιγεί δυσμενώς από τη δεσμευτική του απόφαση. Κατά συνέπεια, η κα Ballmann άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΓεΔΕΕ ζητώντας την ακύρωση της απόφασης του ΕΣΠΑ, κατά το μέρος που της αρνήθηκε την πρόσβαση στον φάκελο βάσει του Χάρτη. Το ΕΣΠΑ, υποστηριζόμενο από τη Meta ως παρεμβαίνουσα, υποστήριξε την απόρριψη της προσφυγής ως απαράδεκτης ή, επικουρικός, ως αβάσιμης.

Το ΕΣΠΑ και η Meta υποστήριξαν αμφότεροι το απαράδεκτο της προσφυγής. Το ΕΣΠΑ ισχυρίστηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση ήταν απλώς ένα ενδιάμεσο στάδιο, όχι μια τελική πράξη, καθώς ταυτόχρονα επεξεργαζόταν το αίτημα της προσφεύγουσας βάσει του Κανονισμού 1049/2001 σχετικά με την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα. Υποστήριξε ότι αυτή η διαδικασία είχε ως αποτέλεσμα η προσφεύγουσα να λάβει τα ίδια έγγραφα που θα λάμβανε βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, εδάφιο β', του Χάρτη και, συνεπώς, η νομική της θέση δεν μεταβλήθηκε. Η Meta υποστήριξε αυτόν τον ισχυρισμό, διατεινόμενη ότι η απόφαση ήταν απλώς επιβεβαιωτική μιας προηγούμενης επιστολής του Νοεμβρίου 2022 και θα έπρεπε να είχε προσβληθεί μαζί με την κύρια δεσμευτική απόφαση 3/2022.

Το ΓεΔΕΕ απέρριψε αυτά τα επιχειρήματα και έκρινε την προσφυγή παραδεκτή. Διαπίστωσε ότι η απόφαση του ΕΣΠΑ περιείχε δύο διακριτά μέρη: ένα ενδιάμεσο μέτρο σχετικά με τον Κανονισμό 1049/2001 και μια οριστική, τελική άρνηση πρόσβασης βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, εδάφιο β', του Χάρτη. Το ΓεΔΕΕ τόνισε ότι το δικαίωμα πρόσβασης στον φάκελο κάποιου βάσει του Χάρτη και το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού στα έγγραφα βάσει του Κανονισμού 1049/2001 αποτελούν δύο διαφορετικά νομικά καθεστάτα με διακριτούς δικαιούχους, πεδίο εφαρμογής, διαδικασίες και περιορισμούς. Κρίσιμο είναι ότι το ίδιο το ΕΣΠΑ αναγνώρισε ότι η πρόσβαση βάσει του Χάρτη θα ήταν ευρύτερη από αυτή που χορηγήθηκε βάσει του Κανονισμού, επιβεβαιώνοντας έτσι ότι η άρνηση είχε άμεσο και μη αναστρέψιμο αποτέλεσμα στη νομική θέση της προσφεύγουσας. Επιπλέον, το ΓεΔΕΕ απέρριψε το επιχείρημα της Meta ότι η απόφαση ήταν επιβεβαιωτική. Διευκρίνισε ότι η επιστολή του ΕΣΠΑ του Νοεμβρίου 2022 αφορούσε μόνο το δικαίωμα ακρόασης της προσφεύγουσας βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, εδάφιο α', και δεν αποφάνθηκε επί του δικαιώματος πρόσβασης στον φάκελο βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, εδάφιο β', το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο νέου και ξεχωριστού αιτήματος που υποβλήθηκε μετά την ολοκλήρωση της διοικητικής διαδικασίας.

Η προσφεύγουσα, Lisa Ballmann, υποστήριξε ότι το ΕΣΠΑ παραβίασε το άρθρο 41, παρ. 2, εδάφιο β', του Χάρτη. Το κεντρικό της επιχείρημα ήταν ότι το δικαίωμα πρόσβασης στον φάκελο κάποιου δεν εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι «θίγεται δυσμενώς» από ένα μέτρο, μια απαίτηση που ισχύει μόνο για το δικαίωμα ακρόασης βάσει του άρθρου 41, παρ. 2, εδάφιο α'. Αντιθέτως, ισχυρίστηκε ότι το μοναδικό κριτήριο για την πρόσβαση είναι ο φάκελος να «αφορά» την προσφεύγουσα.

Το ΕΣΠΑ και η Meta αντέτειναν ότι το δικαίωμα πρόσβασης δεν είναι αυτόνομο, αλλά αποτελεί υποκατηγορία των δικαιωμάτων άμυνας και, ως εκ τούτου, μπορούν να το επικαλούνται μόνο πρόσωπα εναντίον των οποίων κινείται διαδικασία που θα μπορούσε να καταλήξει σε δυσμενές μέτρο.

Το ΓεΔΕΕ τάχθηκε υπέρ της προσφεύγουσας, κρίνοντας ότι το δικαίωμα πρόσβασης στον φάκελο κάποιου είναι αυτόνομο από το δικαίωμα ακρόασης. Το σκεπτικό του ΓεΔΕΕ βασίστηκε σε μια κατά γράμμα ερμηνεία του Χάρτη, σημειώνοντας ότι η προϋπόθεση του «δυσμενώς θιγόμενου» υπάρχει στο άρθρο 41, παρ. 2, εδάφιο α', αλλά απουσιάζει σκοπίμως από το άρθρο 41, παρ. 2, εδάφιο β'. Επιβεβαίωσε ότι, ενώ η πρόσβαση σε έναν φάκελο αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας, το πεδίο εφαρμογής του είναι ευρύτερο και εξυπηρετεί τις γενικότερες αρχές της χρηστής διοίκησης, συμπεριλαμβανομένης της δικαιοσύνης και της δυνατότητας για αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο μετά την έκδοση μιας απόφασης.

Το ΓεΔΕΕ διαχώρισε την υπόθεση από προηγούμενα δεδικασμένα στο δίκαιο των κρατικών ενισχύσεων και του ανταγωνισμού που επικαλέστηκαν το ΕΣΠΔ και η Meta. Τόνισε ότι σε αυτούς τους τομείς υπάρχει ειδική παράγωγή νομοθεσία που περιορίζει ρητά τα δικαιώματα πρόσβασης των καταγγελλόντων. Στο πλαίσιο μιας καταγγελίας βάσει του ΓΚΠΔ που οδηγεί σε δεσμευτική απόφαση του ΕΣΠΔ, το ΓεΔΕΕ δεν βρήκε κανέναν τέτοιο ειδικό νόμο που να περιορίζει το γενικό δικαίωμα πρόσβασης που παρέχεται από τον Χάρτη.

Τέλος, το ΓεΔΕΕ έκρινε ότι ο φάκελος του ΕΣΠΔ πράγματι «αφορούσε» την προσφεύγουσα. Ολόκληρη η διαδικασία, από την αρχική έρευνα έως τη δεσμευτική απόφαση του ΕΣΠΔ, ξεκίνησε από την καταγγελία της βάσει του άρθρου 77 του ΓΚΠΔ. Η καταγγελία της ήταν η αφετηρία της διαδικασίας και αναφερόταν πολλές φορές στην τελική απόφαση, προσδίδοντάς της άμεσο συμφέρον για το περιεχόμενό της. Κατά συνέπεια, το ΓεΔΕΕ έκανε δεκτό τον λόγο της προσφυγής και ακύρωσε την απόφαση του ΕΣΠΔ να της αρνηθεί την πρόσβαση στον φάκελο.